

1980/81:40

Onsdagen den 3 december

Kl. 10.00

1 § Anmälan om kompletteringsval till talmanskonferensen och utskott

Anf. 1 TALMANNEN:

Som ny suppleant för centerpartiets företrädare i talmanskonferensen efter Elvy Olsson har centerpartiets partigrupp anmält Gunnar Björk i Gävle.

Socialdemokratiska riksdagsgruppen har som suppleant i civilutskottet under Thure Jadestigs ledighet anmält hans ersättare Berit Oscarsson.

Talmannen förklarade valda till

suppleant för företrädare för partigrupp i talmanskonferensen
Gunnar Björk i Gävle (c)

suppleant i civilutskottet
Berit Oscarsson (s)

2 § Justerades protokollet för den 25 november.

3 § Upplästes följande inkomna ansökan:

Till riksdagen

Mitt förordnande som statssekreterare i arbetsmarknadsdepartementet gäller tills vidare. Jag anhåller därför om fortsatt tjänstledighet från uppdraget som riksdagsledamot under tiden den 1 januari – den 31 december 1981.

Stockholm 1980-12-01

Marianne Wahlberg

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Ylva Annerstedt* (fp) även fortsättningsvis skulle tjänstgöra som ersättare för *Marianne Wahlberg*.

4 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:172 och 173 till socialförsäkringsutskottet

1980/81:174 till konstitutionsutskottet

5 § Föredrogs men bordlades åter

Konstitutionsutskottets betänkanden 1980/81:8 och 10

Näringsutskottets betänkande 1980/81:10

Arbetsmarknadsutskottets betänkanden 1980/81:3 och 8–12

6 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställning 1980/81:62

7 § Ny lagstiftning om handelsbolag, m. m.

Föredrogs lagutskottets betänkande 1980/81:4 angående ny lagstiftning om handelsbolag m. m. (prop. 1979/80:143) och nya redovisningsregler för ekonomiska föreningar (prop. 1979/80:144).

Anf. 2 BERNT EKINGE (fp):

Herr talman! Behovet av en ny lagstiftning om handelsbolag och enkla bolag har under senare tid blivit allt tydligare. Lagutskottets behandling av propositionen 1979/80:143 har också tilldragit sig ett stort intresse under det halvår som har gått sedan propositionen lades på riksdagens bord. Utskottet har vid s. k. hearings inhämtat synpunkter på förslaget från företrädare för Sveriges industriförbund och Svenska byggnadsentreprenörföreningen. Vi har också fått motta skrivelser från dessa organisationer samt från Svenska bankföreningen, Svenska försäkringsbolagens riksförbund och Sveriges redareförening. Allt detta finns redovisat i det utskottsbetänkande som nu är föremål för riksdagens behandling.

Det var redan 1974 som en utredning tillsattes med uppdrag att söka få till stånd en modernisering av den gamla, för att inte säga mycket gamla, lagen om handelsbolag och enkla bolag. Utredningen, som antog namnet 1974 års bolagskommitté, har lagt fram tre olika betänkanden. Regeringens proposition bygger i allt väsentligt på två av dessa utredningsbetänkanden, nämligen betänkandet om nya bolagsregler och betänkandet om concernbegreppet.

Som utskottet framhåller är det betydelsefullt att ett förslag om ny lagstiftning för handelsbolag och enkla bolag nu har lagts fram av regeringen. Det är ju som bekant så, att alla aktiebolag som har ett aktiekapital som understiger 50 000 kr. måste före utgången av år 1981 antingen höja aktiekapitalet till 50 000 kr. eller omvandla bolaget till ett handelsbolag, om

delägarna över huvud taget vill fortsätta sin verksamhet. Därför är det angeläget att man i god tid får veta vad den nya lagstiftningen om handelsbolag innehåller. Riksdagens beslut får därför tillmätas stor betydelse även ur den här synpunkten.

Jämsides med detta förslag till ny lag om handelsbolag och enkla bolag föreligger också förslag till en ny lag om årsredovisning för vissa företag, och den lagen tar huvudsakligen sikte på nödvändigheten av att företag med minst tio anställda upprättar offentlig årsredovisning och därtill anlitar särskilt utsedd revisor.

Propositionen upptar också förslag till vissa ändringar i aktiebolagslagen. De här förslagen bygger på några promemorior från brottsförebyggande rådet, och de gäller revisors verksamhet och frågan om ett förstärkt skydd för det bundna aktiekapitalet. Vidare öppnas möjligheter för börsnoterade företag att göra nyemission trots att aktiekursen ligger under aktiernas nominella värde.

Slutligen föreslås i propositionen också vissa regler om bättre insyn för aktieägarna i de mindre bolagen beträffande dessa bolags verksamhet.

Det här är alltså ett mycket angeläget lagstiftningsärende. Jag är glad över att det inom utskottet råder full enighet om de allra flesta av förslagen, och det vitsordas också i utskottets skrivning. Det föreligger dock 13 reservationer, och de kommer att bli föremål för behandling i den fortsatta debatten. Jag skall således inte i det här anförandet beröra dem. Jag nöjer mig bara med att på det här sättet få lämna en kort redovisning för det föreliggande förslaget och understryka värdet av att vi nu fått de här förslagen till ny lag om handelsbolag och enkla bolag samt om årsredovisning i vissa företag.

Låt mig, herr talman, något beröra en fråga som varit föremål för särskild behandling inom utskottet. Det gäller det s. k. konsortiebegreppet, som utskottet ägnat en särskild analys för att om möjligt undvika att någon oklarhet om konsortiernas ställning i den nya lagstiftningen uppstår. Sådana här konsortier finns inom olika verksamheter men är uppenbarligen mest frekventa inom byggnadsverksamheten och inom industrin.

I sin analys av konsortiebegreppet har utskottet ansett det angeläget understryka att de mångskiftande verksamhetsformer som regleras genom konsortieavtal är av stor betydelse för det svenska näringslivet. Och skulle alla dessa konsortier tvingas övergå till att bli handelsbolag finns det risk för att betydande olägenheter uppstår i verksamheten. Detta gäller inte minst när svenska företag är involverade i verksamhet utomlands.

Utskottet har därför sökt finna en lösning på detta problem, och utskottet har också föreslagit en mindre ändring i 1 § i förslaget till ny lag om handelsbolag och enkla bolag. Det innebär att det klart kommer att framgå av 1 § att ett handelsbolag föreligger om två eller flera har avtalat att *gemensamt* utöva näringsverksamhet i bolag. I anslutning till denna lagändring har utskottet markerat att de konsortier som f. n. finns inom t. ex. byggnadsbranschen och inom industrin i sin nuvarande utformning är att betrakta som enkla bolag också i fortsättningen.

Den ganska långa tid som gått sedan propositionen lades fram och som

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

utskottet har ansett nödvändig för behandlingen av propositionen har också gjort det motiverat för utskottet att föreslå den ändringen att tidpunkten för lagens ikraftträdande flyttas fram till den 1 juli 1981. Lagutskottet menar, i likhet med vad utskottet alltid brukar framhålla, att det är angeläget att det finns rimlig tid mellan riksdagens beslut och en lags ikraftträdande, och därför föreslår utskottet alltså att lagen skall träda i kraft först den 1 juli 1981.

Herr talman! Jag har med detta bara i korta drag velat redovisa vad utskottet har anfört i det här ärendet, och jag ber att få yrka bifall till lagutskottets hemställan i betänkandet 1980/81:4.

Anf. 3 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Möjligheterna att utveckla svenskt näringsliv för att därigenom öka produktionskapaciteten, uppnå en större konkurrenskraft på exportmarknaderna och öka antalet arbetstillfällen är en av våra mest angelägna frågor just nu.

Det är då av utomordentligt stort värde att kunna konstatera att vi i Sverige har ett flertal olika företagsformer att välja på när det gäller att bestämma den administrativa formen för ett företag. Både vid utvidgning av ett företag och vid nyetablering föreligger goda förutsättningar att finna den rätta och mest lämpliga företagsformen, där man kan välja mellan aktiebolag, handelsbolag, kommanditbolag, enkelt bolag och enskild firma. Därtill bör också nämnas stiftelser och ekonomiska föreningar.

Utvecklingen under senare år visar också att våra nuvarande regler inte lägger några betydande hinder i vägen för nyetableringar. Statistiken för de tre senaste åren över antalet nyregistrerade aktiebolag visar följande:

Under tiden januari–september 1980 registrerades 3 845 nya aktiebolag, under motsvarande period 1979 registrerades 2 581 och under motsvarande period 1978 1 869, vilket sammanlagt ger 8 295 nya aktiebolag.

Dessa siffror visar bl. a. att aktiebolagslagen inte försvårar möjligheterna till nyetableringar. Kraven på en översyn av aktiebolagslagen är framförda utifrån företagsdemokratiska synpunkter. Framför allt när det gäller större företag är aktiebolagsformen överlägsen många andra företagsformer.

Det är ur flera synpunkter mycket positivt att riksdagen nu får ta ställning till ett förslag om ny lagstiftning för handelsbolag. Den nuvarande lagen är mycket gammal och behöver verkligen moderniseras för att komma i takt med tiden.

Ett avsnitt som jag särskilt vill framhålla betydelsen av är bestämmelserna om årsredovisning, revision och koncernredovisning. De fyller ett mycket angeläget behov.

Vidare får ägarna till aktiebolag, vars aktiekapital fortfarande är mindre än 50 000 kr., nu kännedom om den nya lagens innehåll inför de beslut dessa ägare måste komma fram till under 1981: antingen att höja aktiekapitalet till 50 000 kr. eller att välja annan företagsform, om de vill fortsätta verksamheten.

Lagens övriga nyheter kan i korthet sammanfattas i följande punkter:

1. Ändrad gränsdragning mellan handelsbolag och de enkla bolagen, vilket innebär att utrymmet för de enkla bolagen minskas.
2. Begränsning av möjligheterna att arbeta med enmanshandelsbolag.
3. Stiftelser och ideella föreningar får inte längre vara komplementärer i ett kommanditbolag, dvs. svara fullt ut för bolagets förpliktelser.
4. Förslag till lag om årsredovisning m. m. i vissa företag. Detta gäller huvudsakligen handelsbolag och enskilda näringsidkare.
5. Bestämmelser om koncernredovisning i koncerner med ett annat moderföretag än aktiebolag, ekonomisk förening eller stiftelse.
6. Vissa ändringar i aktiebolagslagen.

Vid utskottets omfattande beredning av detta ärende är det särskilt avgränsningen mellan handelsbolag och enkelt bolag som tilldragit sig stor uppmärksamhet. Det gäller främst de konsortier som inom industrin och inom byggverksamheten bildas för särskilda objekt. Skall dessa konsortier i lagstiftningen hänföras till handelsbolag eller till enkla bolag?

Jag vill för min del framhålla betydelsen av att utskottet här har kommit fram till en enig uppfattning och föreslår en mindre men betydelsefull ändring i propositionens lagtext samt sådana motivuttalanden att dessa konsortier även i fortsättningen är enkla bolag.

Sammanfattningsvis kan man säga att genom utskottets förslag har svenskt näringsliv en oförminskad konkurrenskraft när det, inte minst på utlandsmarknaden, gäller att konkurrera om stora beställningar.

Herr talman! Jag övergår nu till att kommentera de reservationer i vilka bl. a. de företagsdemokratiska aspekterna behandlas.

I ett lagförslag som behandlar de olika företagsformerna är det helt naturligt att frågor som rör de anställdas inflytande, beslutsprocessens utformning, styrelserepresentation för de anställda m. m. kommer i centrum för intresset. Dessa frågor har också haft en stark dominans i det politiska arbetet under 1970-talet, särskilt före regeringsskiftet 1976. Under detta decennium har så stora och betydelsefulla lagar som trygghetslagarna, medbestämmandelagen, förtroendemannalagen och arbetsmiljölagen tillkommit.

Dessutom har vi lagstiftningen om rätt för de anställda att utse styrelserepresentanter i aktiebolag och ekonomiska föreningar samt motsvarande regler för banker och försäkringsbolag.

Denna arbetsrättsliga lagstiftning är självfallet mycket nära förbunden med annan lagstiftning som gäller de olika företagsformerna. Kraven från svensk fackföreningsrörelse på de anställdas rätt till medbestämmande, inflytande, styrelserepresentation osv. är naturligtvis inte något självändamål. Kraven har sin grund i den fasta övertygelsen att de anställda genom sin erfarenhet och sin yrkesskicklighet kan tillföra företaget sådana kunskaper som är ytterst värdefulla och av mycket stor betydelse för företagets utveckling. I debatten om företagsdemokratins former och innehåll har också denna syn vunnit allt större gensvar.

Mot denna bakgrund hade vi med all rätt väntat oss att proposition 143 också skulle innehålla förslag till hur styrelserepresentation m. m. skulle

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

lösas i handelsbolagslagen.

Denna förväntan var också befogad med tanke på att det redan i direktiven till bolagskommittén särskilt angavs dels att utredningen skulle penetrera frågan om att i lag ge regler om att styrelse och verkställande direktör skulle utses i de större handelsbolagen, dels att lagstiftningen om styrelsrepresentation för de anställda i aktiebolag och ekonomiska föreningar skulle tillämpas även vid handelsbolag.

När man så läser bolagskommitténs betänkande, finner man också att utredningen för sin del föreslår att styrelse skall utses i större handelsbolag, vidare att de anställda borde få utse representanter till styrelsen. En underlåtenhet härvidlag, säger kommittén, vore att diskriminera de handelsbolagsanställda från företagsdemokratiska synpunkter.

En minoritet i utredningen ansåg att det inte borde införas några lagbestämmelser om styrelse i handelsbolag.

När därefter propositionen kommer på riksdagens bord, så finns det inget förslag alls om styrelse i handelsbolag och följaktligen inte heller något om de anställdas rätt till representation i styrelsen.

Det är förstaeligt att besvikelsen i vida kretsar nu är mycket stor över att regeringen i anslutning till denna proposition inte haft tillräckligt med krafter eller vilja för att nu finna en acceptabel lösning på dessa frågor.

Departementschefen skjuter frågorna på framtiden utan att ange någon tidsplan, varför det är mera konkret och riktigt att säga att frågorna skjuts på en obestämd framtid.

Så lösligt kan vi från vår sida inte handlägga dessa frågor.

Med hänvisning till propositionens svagheter i dessa avsnitt har det för oss socialdemokrater varit nödvändigt att lägga fram en omfattande motion, vars förslag fullföljs i reservationer, enär inte heller utskottets majoritet har visat något påtagligt intresse för att finna konstruktiva lösningar.

I de här avsnitten samt även i de avsnitt som rör redovisning m. m. kan jag inte vara positiv i min bedömning av propositionen.

Sammanfattningen är enkel: Propositionen innehåller väldigt många ord, men få konkreta förslag.

Med hänvisning till den vikt vi anser att de företagsdemokratiska frågorna har är det angeläget att slå fast följande.

1. Vi anser att de anställdas möjligheter till insyn och inflytande i företagen inte skall vara beroende av företagsform.

2. I likhet med lagrådet anser vi att handelsbolaget både med avseende på borgenärsskyddet och i arbetsrättsligt hänseende är en mindre lämplig form för företagsamhet i större skala. Samma nackdelar som är förenade med handelsbolagsformen gäller i allt väsentligt även i fråga om näringsverksamhet i större omfattning som drivs av enskild näringsidkare. Handelsbolagsformen är däremot lämplig och ändamålsenlig för småföretag. Följaktligen bör handelsbolag och enskild näringsidkare enligt vår mening inte tillåtas att driva näringsverksamhet med fler än 24 anställda.

3. I avvaktan på att ett sådant lagförslag läggs fram föreslår vi att i de handelsbolag där det redan i dag finns styrelse och direktion skall de anställda

beredas representation i dessa organ.

I övrigt hänvisar jag till reservationerna 1 och 2.

I vår motion har vi också föreslagit att riksdagen hos regeringen skall begära en översyn av aktiebolagens organisation och arbetsformer i syfte att säkerställa ett vidgat inflytande för de anställda.

Både i motionen och under utskottsbehandlingen har vi hänvisat till att utvecklingen på medbestämmanderättens område stannat av efter regerings-skiftet 1976 och att förhandlingarna på SAF:s område av den privata arbetsmarknaden inte resulterat i något medbestämmandeavtal.

Såvitt vi kan bedöma kommer det att dröja innan ett sådant avtal kan bli verklighet.

I en sådan situation är det inte särskilt mycket värde i att departementschefen hänvisar till dessa förhandlingar och själv avstår från initiativ. På nytt skjuts frågorna på en obestämd framtid. Regeringen vill tydligen inte själv ta något initiativ, trots att departementschefen i propositionen hänvisar till att en reformering av aktiebolagslagen som en följd av utvecklingen på medbestämmanderättens område är en fråga som framförts vid flera tillfällen under 1970-talet.

Utskottets majoritet vill inte heller ta några initiativ i denna fråga, trots att utskottet även haft att behandla en motion från folkpartiet, i vilken man just kräver en översyn av aktiebolagslagen i syfte att stärka de anställdas inflytande.

I våras var folkpartiets ledamöter i utskottet inte beredda att ta ställning till motionens förslag utan ville avvakta en del studiebesök som utskottet skulle göra.

Det har därefter blivit känt för mig att motsvarande motion behandlades på folkpartiets landsmöte under sommaren och att landsmötet ställde sig bakom motionen. Rimligen borde det då ha funnits goda möjligheter att i utskottet få majoritet för ett krav på översyn av aktiebolagslagen i nämnda avseende. Men inte.

Några veckor senare yrkade utskottets majoritet med folkpartiets ledamöter i spetsen avslag på sin egen motion.

Det är inte underligt om folk i allmänhet tvivlar på politiken och politikerna när sådant händer. Det återstår att få höra hur motionären, Olle Wästberg i Stockholm, ser på behandlingen av sin motion.

Inom den socialdemokratiska gruppen har vi inte kunnat finna några händelser som skulle motivera ett tillbakadragande av vårt motionsyrkande. I stället har motionens krav blivit alltmera aktuella.

Översynen av lagen skall även omfatta en ändrad reglering av förhållandet mellan aktiebolagsrätten och medbestämmandelagen samt löntagarnas inflytande vid överlåtelse av större aktieposter i ett företag.

Herr talman! Det är ytterligare två avsnitt som jag i korthet vill kommentera.

I utskottets betänkande finns det en utförlig beskrivning av vad som gäller för 50/50-bolagen i den arbetsrättsliga lagstiftningen. Av redovisningen framgår att det f. n. är osäkert vad som skall anses vara gällande rätt i fråga

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

om 50/50-bolagen och koncernbegreppet.

Utskottet skriver följande: "Denna oklarhet torde inte skingras genom att koncernbegreppet i ABL ändras och rättsläget på associationsrättens område därmed blir detsamma som då 1944 års aktiebolagslag gällde. Tvärtom synes lagändringen i förening med de uttalanden som görs i proposition 143 kunna medföra att osäkerheten om koncernbegreppets räckvidd på det arbetsrättsliga området blir än större."

I sin fortsatta skrivning föreslår lagutskottet, med stöd av arbetsmarknadsutskottet, att en översyn skall ske av koncernbegreppets utformning i anställningsskyddslagen och därtill anslutande lagar samt i semesterlagen.

Det är en framgång att ett enigt utskott gör detta tillkännagivande. På denna punkt får jag endast uttrycka den förhoppningen att regeringens utredningsarbete inte skall ta alltför lång tid i anspråk.

På en punkt i detta avsnitt har vi dock inte kunnat enas.

Det gäller rätten för de anställda i 50/50-bolag att få representation i styrelsen. Den socialdemokratiska gruppen i utskottet anser att gällande rätt innebär att ett koncernförhållande föreligger mellan ett ägaraktiebolag och ett 50/50-bolag, när det gäller tillämpningen av styrelserepresentationslagen.

Ytterst handlar frågan om att de anställda i 50/50-bolagen skall få möjlighet till inflytande på och information om vad som sker i de sammanhang där de avgörande besluten för dessa bolag fattas. Vi har reserverat oss till förmån för detta förslag, och någon annan uppfattning är för oss otänkbar.

Slutligen gäller det reservation nr 9.

Riksdagen har vid flera tillfällen under de senaste åren diskuterat vilka åtgärder som kan vara lämpliga att vidta för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Vi har lärt oss att metoderna i denna verksamhet blir alltmera raffinerade. En metod som emellanåt har praktiserats är att bolaget byter firma och företar ändringar i fråga om styrelsens säte, dvs. byter ort för styrelsen.

En sådan manöver kan vidtas därför att bolaget försöker undgå skatter av olika slag. Upprepas sådana byten flera gånger finns det risk för att företaget glider ur skattemyndigheternas kontrollsystem.

Det är därför glädjande att propositionen innehåller förslag som syftar till att stävja detta missbruk. Om det sker ett byte av bolagets firma och byte av den ort där styrelsen har sitt säte, så skall länsstyrelsen underrättas. Men från vår sida anser vi att åtgärden är otillräcklig. Vi vill gå ett steg längre.

Vårt förslag är att styrelsen också måste ange skälen till att man byter firma och flyttar styrelsen till en annan ort samt att dessa uppgifter skall bestyrkas av bolagets revisor.

Förslaget är naturligtvis grundat på vår uppfattning att statsmakterna skall vidta så effektiva åtgärder som över huvud taget är möjligt för att bekämpa den ekonomiska brottsligheten.

Det är sorgligt att majoritetens intresse för dessa viktiga frågor inte är så stort att det räckt till för att biträda detta väl avvägda förslag. I stället har vi

från s-gruppens sida tvingats att reservera oss.

Herr talman! Jag yrkar bifall till samtliga de socialdemokratiska reservationerna.

Anf. 4 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Jag hade inte för avsikt att gå in i ett replikskifte nu med hänsyn till uppläggningsen av talarordningen. Men med anledning av Lennart Anderssons uttalande beträffande folkpartiets ställning med avseende på kravet på en ny utredning om aktiebolagslagen vill jag bara erinra om vad vi säger i utskottsskrivningen, där det klart framgår följande:

”Som framhålls av departementschefen kan en översyn av ABL också komma att bli motiverad på grund av utvecklingen på medbestämmandeområdet. Inte heller när det gäller denna fråga kan emellertid tiden anses mogen för ett ställningstagande. Ännu är det sålunda omöjligt att överblicka vilken utveckling som tillkomsten av medbestämmandeavtal kan föra med sig. Av stor betydelse för spørsmålet om innehållet i aktiebolagslagen är vidare det arbete som pågår inom utredningen (Fi 1975:03) om löntagarna och kapitaltillväxten.”

I slutet av det här stycket står det: ”Utskottet utgår från att regeringen följer utvecklingen även på detta område och tar upp frågorna till förnyad prövning då detta visar sig erforderligt.”

Skillnaden i bedömningen är måhända den att vi har tilltro till att regeringen följer de här frågorna.

Jag vill utöver detta säga att man har anledning att avvakta vilka förslag den nya arbetsrättskommittén kan komma att lägga fram beträffande medinflytandefrågorna över huvud taget. Att i det läget begära en ny utredning är alltså inte att främja arbetet. Det är snarare att gå emot en lugn och samlad bedömning av det när vi har ett tillräckligt material. Vi har diskuterat de här frågorna med regeringen, och vi har anledning räkna med att regeringen, när det visar sig behövt, tar det initiativ som är nödvändigt.

Detta är skillnaden. Jag tyckte det fanns anledning att poängtera det med hänsyn till Lennart Anderssons framställning i det här avsnittet.

Anf. 5 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Den motion från folkpartiet som jag här talat om har folkpartiet tidigare under 1970-talet väckt vid flera tillfällen. Nu förelåg det första reella tillfället att verkligen kunna göra någonting positivt åt denna motion. I det ögonblicket avstår folkpartiet från att göra någonting och skjuter det hela på framtiden.

Vad vi från vår grupp vill kritisera i propositionen är att man hänvisar både denna fråga och en del andra frågor till fortsatt utredningsarbete. Det må i och för sig vara riktigt, men man anger inte i propositionen någon som helst tidsplan. Vi anser att propositionens formuleringar är väldigt vaga på dessa punkter. Det är därför som jag i dag ett par gånger har sagt att detta är frågor som skjuts på en obestämd framtid. När utskottet nu skiljs från dessa frågor,

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

kan utskottet inte ha någon uppfattning om vid vilken tidpunkt dessa frågor kan komma upp till ny behandling. Det är det som vi känner oss missnöjda med. Propositionen borde ha varit mera konkret på dessa punkter.

Bernt Ekinge säger i dag att utskottsmajoriteten haft samtal med regeringen. Det är bra, och jag hoppas att det inte skall dröja alltför länge innan dessa förslag på nytt kan presenteras för riksdagen, så att vi kan ta den ställning i dessa frågor som så många gånger under 1970-talet har efterlysts.

Anf. 6 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! I den aktuella socialdemokratiska reservationen begärs ingenting annat än en översyn av aktiebolagslagen i syfte att stärka de anställdas inflytande. Den uppföljning av dessa frågor som det finns anledning att åstadkomma anser jag sker bäst om man noga och eftertänksamt följer det utredningsarbete som pågår. Ytterligare en översyn i detta läge anser vi från regeringspartiernas sida i utskottet inte för utvecklingen framåt. Det är snarare så att om man avvaktar det samlade utredningsresultat som förhoppningsvis kommer fram från de här utredningarna, så har man bättre möjligheter att bedöma behovet av en ny översyn.

Det är i det sammanhanget som jag tror att det är viktigt att vi tar upp frågan. Det är mot den bakgrunden som vi sagt att vi förväntar oss att regeringen följer dessa frågor och när det finns anledning återkommer med förslag.

Anf. 7 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag bara konstaterar att Bernt Ekinge i hela sitt inlägg uppehåller sig vid det formella, dvs. om vi skall avvakta de utredningar som nu arbetar eller om utskottet borde ha gjort ytterligare ett uttalande för att påskynda utredningsarbetet. Men om själva viljeinriktningen i dessa frågor säger Bernt Ekinge inte ett ord. Då kan man fråga: Står Bernt Ekinge bakom den motion som folkpartiet har väckt eller tar Bernt Ekinge avstånd från innehållet i den motionen? Det finns anledning att ställa den frågan efter Bernt Ekinges senaste inlägg.

Talmannen anmälde att Bernt Ekinge anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 8 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! I ett klassamhälle som vårt stiftar den härskande klassen lagar som garanterar den fortsatt makt och inflytande över ekonomi och produktion. Genom dessa lagar legaliseras makten över det resultat som kommer ur de anställdas arbete.

Den enskilda äganderätten och bestämmanderätten över företagen är fast förankrad i lagen. Man har makt över produktionen och över affärerna. Genom majoritet i parlamentet garanterar företrädarna för kapitalägarna också fortsatt makt över samma område. Proposition 143 och dagens

betänkande från lagutskottet är bra exempel på detta.

För att ge klassamhället Sverige ett litet smakligare yttre brukar regering och borgare ge sig ut och tala i det allmännas intresse. Vi sitter i samma båt – det är en av favoritklyschorna. Vi måste söka enas om en väg ut ur problemen – det är en annan modern argumentation. Hela tiden förtiger man vem som styr båten eller på vems villkor man skall enas.

Av och till har det förts fram förslag som påstått förstärka situationen för de anställda i förhållande till kapitalägarna. Men kapitalisterna har alltid kunnat behålla ledningen och makten – och så blir det i fortsättningen också, efter behandlingen av dessa frågor.

Emellertid ser vi nu att man har nått den punkt där kapitalets företrädare på olika områden framträder allt fränare och alltmer öppet föraktfullt gentemot de anställda och gentemot allmänintressena.

Proposition 143 är betecknande för denna nya fränsen från högerkrafterna. Regeringen gör sig här helt till tolk för kapitalets intressen. Trots att man säger att det är angeläget att reformera och förbättra den mycket gamla lagstiftning vi har, sätter man sig helt över de intressen som representeras av de anställda. Propositionen har utformats helt utan att man brytt sig om de anställdas synpunkter i fråga om styrelserepresentation och insyn. På ett mycket flagrant och upprörande sätt kör man över tunga remissinstanser som krävt ökat inflytande och ökad insyn för de anställda.

På ett mycket lärorikt sätt har man lagt fram en proposition som skall garantera fortsatt makt och inflytande över produktionen och över affärerna utan besvärande insyn för de anställda och andra intressenter i samhället. Genom propositionen och lagutskottsbetänkandet står det klart för alla och envar vem som styr båten och på vems villkor som verksamheten drivs.

Detta borde vara tillräckligt tydligt också för dem som för några år sedan trodde att MBL skulle bli den största reformen sedan den allmänna rösträtten genomfördes. Inför den fortsatta kampen mot fåtalsvälde och kapitalmakt får man ändå ägna utskottet en tacksam tanke, eftersom man inte försökt drapera maktförhållandena och oviljan till förändringar utan låtit dem stå fullt klara och tydliga.

Jag skall inte gå in på alla delfrågor som behandlas. Men jag skall ändå kommentera något och visa hur öppet man kör över löntagarintressen och allmänintressen i sin strävan att förhindra varje utveckling som kan ge inflytande och insyn värdiga ett modernt samhälle, som kan ge de förändringar man säger är nödvändiga därför att lagstiftningen är gammal och omodern.

Om styrelse och styrelserepresentation i handelsbolag säger LO, TCO och SACO i sina remissvar över bolagskommitténs betänkande att det är viktigt att skapa regler som ger anställda i handelsbolag samma möjligheter som andra till styrelserepresentation. Bolagskommitténs majoritet tyckte på sin tid detsamma. Något som helst förslag om styrelserepresentation framläggs däremot inte i propositionen. Och lagutskottet glider undan i sin skrivning.

Om upprättande av årsredovisning, som ju har betydelse både ur

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

inflytandesynpunkt och när det gäller kontrollen över den ekonomiska brottsligheten, säger både LO och Fabriks att det är helt 'naturligt' att handelsbolag och näringsidkare upprättar årsredovisningar. LO menar att det inte finns någon som helst anledning till särbestämmelser gentemot aktiebolagslagen. Som det nu är skall man leverera årsredovisning om man har mer än tio anställda eller om tillgångarnas nettovärde överstiger 16 milj. kr. Hur mycket kan inte döljas under dessa gränser! Det finns ingen anledning till att de här gränserna skall gälla för undantag från årsredovisning.

Fabriks talar i detta avsnitt av remissvaret om att både vetorätt och beslutanderätt för de anställda är bra medel för inflytande. Man påpekar att åtminstone alla anställda borde ha samma möjlighet till inflytande oavsett om arbetsgivaren är stor eller liten och oavsett vilken bolagsform som används. Detta kan vi instämma i.

I propositionen finns inget förslag som tillgodoser dessa krav. Man kryper bakom ett påstående om att det inte finns revisorer så det räcker. Det är rätt fantastiskt.

Vad gäller 50/50-bolagen och styrelserepresentationen i dessa tar man såvitt jag kan se – och såvitt jag förstår lagutskottets ordförande, som nyss talade – ett steg tillbaka. Man går alltså inte ens framåt, utan det är en försämring i förhållande till tidigare tolkningar av koncernbegreppet.

Herr talman! Vi har funnit att vi måste yrka avslag på proposition 143 och begära ett nytt förslag, som på ett seriöst sätt behandlar de krav på insyn och inflytande för de anställda och det allmänna som man har rätt att ställa, om man menar allvar med att man vill modernisera lagstiftningen. Detta dokument över högerens klasskamp måste avvisas.

Jag yrkar bifall till motion 2026.

Anf. 9 JOAKIM OLLÉN (m):

Herr talman! "Ett gediget arbete" – så skulle man kunna karakterisera det lagutskottsbetänkande som kammaren i dag skall ta ställning till och som skall utmytna i antagandet av en ny handelsbolagslag, en ny lag om årsredovisning och ett antal betydelsefulla förändringar i aktiebolagslagen.

Lagutskottet, vars verksamhet helt är koncentrerad till de rena lagstiftningsfrågorna, har i detta ärende, jag vågar påstå sin vana troget, gjort en grundlig genomgång av de frågor som väckts i syfte att för kammaren kunna presentera ett genomarbetat lagstiftningsförslag, uppbyggt på ett teoretiskt korrekt sätt och väl fungerande i den praktiska tillämpningen. Denna noggrannhet har lett till en viss tidsutdräkt. Ikraftträdandet föreslås därför skjutet ett halvår framåt i tiden. En senarelagd ikraftträdandedag måste emellertid alltid vara att föredra framför ett hafsigt arbete som snart nog kräver ändringar och tillägg. Det kan finnas skäl att understryka denna synpunkt i en tid då tilltron till noggrannheten i det politiska arbetet inte ligger på en särskilt hög nivå och då respekten för politisk verksamhet till en del har urholkats. Det bör betonas att utskottet har varit enigt i denna sin

strävan att göra ett, om jag får säga så, gott arbete. Kanske skulle landet må väl av om riksdagen på alla områden något gjorde avkall på önskan att snabbt komma till beslut och mera satta kvaliteten på besluten, även i deras tekniska detaljer, i högsätet.

Herr talman! Om utskottet har varit enigt när det har gällt själva handläggningen av detta ärende, är olikheterna så mycket större när det gäller de näringspolitiska principerna. På den borgerliga sidan är vi för fri företagsamhet. Som moderat tror jag på det öppna marknadsekonomiska systemet. Det finns anledning att säga ut det. Vi behöver fler företag. Vi behöver nya företag. Vi behöver företag, baserade på goda idéer och enskilda människors initiativkraft, som kan skapa utveckling och tillväxt för hela vårt folk. Vi måste följaktligen underlätta en sådan utveckling – inte försvåra den. Hur vi väljer att utforma de associationsrättsliga regelsystem vi i dag diskuterar är en direkt avspegling av vår syn på näringslivet.

Socialdemokraterna är i grunden motståndare till en fri ekonomi. Inte bara kravet på löntagarfonder utan mera näraliggande krav på strukturfonder, överläggningar med näringslivet styrda och kontrollerade av samhället, upphandlings- och utvecklingsprojekt styrda av staten och en lång rad andra statligt styrda åtgärder visar att det stora oppositionspartiet alldeles klart förordar en mer central planering av ekonomin. Det är mot denna bakgrund man skall se de 13 reservationer som socialdemokraterna i lagutskottet avgivit till detta betänkande. Så gott som samtliga dessa reservationer speglar till en viss grad en misstro mot näringslivets egen förmåga, speglar en vilja till ökade regleringar av de enskilda företagen, speglar en önskan om ett ökat samhällsinflytande över företagen.

Men innebär då inte det borgerliga majoritetsförslaget förändringar i gällande lagstiftning? Jo, visst gör det det. Men det är förändringar som syftar till att underlätta för näringslivet och att skapa klara regler i olika hänseenden. Två exempel på detta är att 50/50-bolagens ställning nu klargörs efter att under fem år ha varit oklar och att den från näringslivet sedan länge eftersträlvade möjligheten till nyemission till underkurs nu öppnas. Dessa reformer har socialdemokraterna inte motsatt sig. Det skall i ärlighetens namn sägas. Men deras beredvillighet på dessa punkter uppvägs mer än väl av de många förslag till ny byråkratisk reglering som föreslås.

Lennart Andersson sade i sitt anförande att propositionen innehöll många ord men få konkreta förslag. Får jag säga att det kanske inte behöver vara en dålig egenskap hos en proposition att avvisa dåliga förslag i stället för att ständigt föreslå nya förändringar på detta eller på andra områden. För min del betraktar jag detta som en styrka i den proposition som ligger till grund för utskottets betänkande.

Vad är då s-politiken på detta område? Den är bl. a., som vi hörde av Lennart Anderssons anförande, att företag med fler än 24 anställda inte skall få drivas i former där näringsidkaren är personligen ansvarig. Att uppställa förbud mot handelsbolag och enskilda näringsidkare att driva en verksamhet med mer än 24 anställda är en starkt byråkratisk åtgärd som motverkar, inte främjar, ett expanderande näringsliv. Ståndpunkten är, vill jag gärna

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

tillägga, dessutom ologisk med hänsyn till socialdemokraternas krav i andra sammanhang på ett ökat personligt ansvar för delägarna i all näringsverksamhet, alltså även i sådana företagsformer där de formellt inte är ansvariga för företagets skulder.

Socialdemokratisk politik är också att även de minsta företagen skall bli skyldiga att avge årsredovisning enligt den nya lagen om årsredovisning, revision och koncernredovisning. Det är visserligen sant, som framhålls både i s-reservationen och i majoritetens yttrande, att skyldigheten att avge årsredovisning enligt de nya bestämmelserna inte är särdeles betungande. Men vi vet att just de mindre företagen är särskilt känsliga för nya byråkratiska regler. Det är hänsynen till dessa företag som gjort att den borgerliga majoriteten avböjt socialdemokratiska propåer om en utsträckt redovisningsplikt.

S-politik är vidare att en genomgripande översyn av företagsrevisionen skall göras, bl. a. för att komma åt ekonomisk brottslighet. Övervägas skall då om inte revisorn i fortsättningen bör utses av ett från företaget fristående organ. Senare talare i debatten kommer att närmare kommentera dessa förslag om förändrade regler för revisioner. Låt mig bara säga att sådana krav på samhällskontrollanter knappast vittnar om någon stor tilltro till näringslivet eller till de enskilda företagens insatser.

Socialdemokraterna kräver vidare att företag som flyttar eller byter firma inte bara skall meddela länsstyrelsen detta utan också ange skälen till bytet resp. flyttningen. Återigen ett förslag som syftar till att öka samhällskontrollen över de enskilda företagen!

Lennart Andersson framhöll att det här förslaget från socialdemokraterna skulle vara ägnat att kraftfullt medverka till att den ekonomiska brottsligheten bekämpas. På vad sätt då? Samhället ges ju enligt det socialdemokratiska förslaget inga möjligheter att göra någonting, utan förslaget innehåller bara en byråkratisk föreskrift om att företagen skall ange skälen till flyttning resp. byte av firma.

På den här punkten säger utskottet följande när det gäller ökad skyldighet att lämna uppgifter: "Utskottet vill också understryka betydelsen av att företagens redan nu betungande uppgiftsskyldigheter i olika sammanhang inte ökas annat än när starka skäl talar härför." Det tycker jag är en viktig mening, men den finns inte med i den socialdemokratiska reservationen.

Socialdemokraterna vill också höja den minimigräns för aktiekapital, 50 000 kr., som i dag gäller och som äldre företag med lägre aktiekapital senast skall ha uppnått i och med utgången av nästa år. Att nu höja den gränsen, när ett stort antal företag tvingas göra en kraftsamling för att höja sitt aktiekapital till de stipulerade 50 000 kronorna, vore inte bara ett slag i ansiktet på många befintliga mindre företag utan självfallet framför allt ett hårt slag mot nyetableringen. Fler ord behöver inte spillas på det förslaget.

Herr talman! Som om allt detta inte räckte föreslår socialdemokraterna en fullständig översyn av den bara fem år gamla aktiebolagslagen. Syftet med översynen skulle vara att vidga de anställdas inflytande. Löntagarna skulle

bl. a. få inflytande över överlåtelse av större aktieposter i ett företag. Detta är ett nog så uppseendeväckande förslag. Jag hänvisar på den punkten till vad jag tidigare har sagt om vikten av att inte ständigt ändra reglerna på det här området. Som Bernt Ekinge var inne på tidigare i debatten innebär det beslut vi nu skall fatta en ganska betydelsefull reform. Det finns därför anledning att vila litet på hanen innan man går vidare.

Det finns mycket att säga om detaljerna i de många socialdemokratiska reservationerna. Dessa detaljsynpunkter framgår emellertid av utskottets betänkande, som varmt rekommenderas till läsning.

Det principiellt intressanta är den väl synliga röda tråd som de socialdemokratiska reservationerna är upphängda på. Det är också fullt naturligt. Det är en tydlig vilja att styra, reglera och bestämma över de enskilda företagen som kommer till uttryck i s-reservationerna. Den beror säkert inte på någon ovilja mot företagen som sådana. Jag noterade med tillfredsställelse att Lennart Andersson började sitt inlägg med att tala om vikten av ett starkt näringsliv. Den är snarare ett uttryck för en övertro på att statlig styrning kan åstadkomma ett sådant starkt näringsliv. På den borgerliga sidan har vi en annan uppfattning om hur det skall gå till. Det vägval som socialdemokraterna har gjort och det som riksdagen i dag skall göra är ett exempel bland många på de val som vi på olika områden ständigt måste träffa mellan att göra vår ekonomi mera fri eller att göra den mera sluten.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag med några få ord beröra ett par frågor där utskottet varit enigt.

Den ena gäller frågan om konsortier organiserade som enkla bolag. Den frågan illustrerar väl vad jag inledningsvis sade om utskottets strävan att försöka åstadkomma praktiskt tillämpbara och verklighetsanknutna regler. Genom utskottets förslag på denna punkt, som något skiljer sig från regeringens, klargörs att bolagsformen enkelt bolag även framgent med fördel kan användas i näringsidkande sammanhang. Förutsättningen är – som utskottet på ett ganska utförligt sätt utvecklar i sitt betänkande – att den egentliga verksamheten drivs av delägarna och inte i det enkla bolaget, inte i konsortiet som sådant. Konsortiet utgör en samarbetsram, en fördelningsnyckel av skyldigheter och rättigheter för de inblandade parterna.

Med den nu föreslagna lösningen bör inte bara ett rimligt resultat för framtida bruk ha åstadkommits. I själva verket torde resultatet vara en förbättring i förhållande till gällande rätt så till vida att den oklarhet som nog djupast sett har rätt beträffande rättsförhållanden av det här slaget så långt det är möjligt nu skingras.

Herr talman! Allra sist ett par ord om den särskilda företagsform för de mindre företagen som nu inte blev av. Utskottet har understrukit att frågan inte har mist aktualitet för framtiden. Det är min uppfattning att det i ett längre perspektiv finns starka skäl att göra en uppdelning mellan de regler som skall gälla för de största företagen och de som skall reglera de något mindre företagens verksamhet. Det finns förvisso skillnader mellan ASEA och den lilla cykelaffären eller småindustrin, även om de senare också drivs i

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

aktiebolagets form. Att nu åstadkomma en företagsform, utan personligt ansvar för delägarna, som i tillräckligt hög grad avviker från aktiebolagslagen har inte varit möjligt. 1974 års bolagskommitté skisserade i sitt förslag till en ny bolagsform principer för en sådan som väsentligt avviker från vad som gäller för aktiebolagen. I praktiken blev dock skillnaderna inte större än att det kan sägas vara motiverat att nu avstå från att genomföra en särskild företagsform för de mindre företagen.

I ett längre perspektiv är det mera sannolikt att skiljelinjen skall dras mellan de allra största bolagen, de börsnoterade aktiebolagen, och övriga aktiebolag. Det finns tecken som tyder på att en sådan rättsutveckling är på väg i andra västeuropeiska länder. Det är sannolikt på denna grund man i framtiden kommer att kunna bygga upp ett åtskilt regelsystem, som då också blir bättre anpassat till de olika företagskategoriernas behov och härigenom ägnat att främja ett expansivt näringsliv.

Herr talman! Jag yrkar bifall till lagutskottets betänkande nr 4 i alla delar.

I detta anförande instämde Erik Hovhammar (m).

Anf. 10 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Till Joakim Ollén vill jag säga följande: Jag betonade mycket starkt i mitt inledningsanförande att det är en tillgång att vi här i landet har flera olika företagsformer att välja på. Det är en tillgång när företag skall utvidgas och vid nyetableringar. Samtidigt sade jag att kraven på en översyn av aktiebolagslagen har rests utifrån företagsdemokratiska aspekter.

Trots denna min mycket klara deklaration står nu Joakim Ollén i talarstolen och säger att socialdemokraterna visar en misstro mot näringslivet, att socialdemokraterna vill införa en ny byråkratisk reglering av företagen och att socialdemokraterna bara vill ha en statlig styrning. Låt mig fråga Joakim Ollén: Är ett fördjupat inflytande från de anställdas sida i företagen, oavsett företagsform, en misstro mot näringslivet? Är det en ny byråkratisk reglering osv.? Det vore välgörande om Joakim Ollén nu ville svara ja eller nej på de frågorna.

Anf. 11 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Herr Ollén är rätt fantastisk. Han bekräftade i stora stycken innehållet i mitt anförande. I sin ideologiska inledning, innan han började kommentera de olika enskildheterna i lagförslagen, var han precis lika tydlig som hela propositionen. Man skall underlätta för näringslivet, sade han. Han tog ingen som helst hänsyn till de anställdas eller det allmännas intresse. Såvitt jag kunde höra nämnde han inte med ett ord dessa saker under hela sitt anförande. I stället menade han att kraven på modernisering och insyn för de anställda och det allmänna, som är viktiga ur företagsdemokratisk synvinkel och när det gäller kampen mot den ekonomiska brottsligheten, inte var något att bry sig om. Han sade att det skulle bli en centralplanering om man biföll dessa, som jag tycker, mycket försiktiga och ganska modesta reservationer

från socialdemokraterna. Det är fantastiskt.

Han sade också att det skulle bli byråkrati för företagen om man krävde att de skulle lämna en årsredovisning. Men företagen för väl ändå räkenskaper och har ordning på sina affärer. Jag har själv haft ett litet enskilt bolag, och det skulle inte ha tagit mig många minuter att få till stånd en årsredovisning som kunde ha granskats på vederbörligt sätt. Det är enkelt att upprätta en sådan redovisning.

Tiden är inte mogen för några förändringar, sägs det av och till i betänkandet, och samma sak anförde Joakim Ollén. Nej, det är alldeles klart, att för en konservativ är tiden aldrig tillräckligt mogen när det gäller att åstadkomma förändringar som är till de anställdas och till det allmännas bästa. Jag understryker och vidhåller min uppfattning, att vi måste begära ett helt nytt förslag i fråga om den här lagstiftningen.

Anf. 12 JOAKIM OLLÉN (m) replik:

Herr talman! I mitt inledningsanförande försökte jag påvisa vad jag menade var en röd tråd i de socialdemokratiska reservationerna. Det är i och för sig inget märkligt i att det finns en sådan röd tråd. Det stora flertalet av reservationerna syftar också till att på olika sätt öka samhällets möjligheter till insyn i eller kontroll av företagen. Endast ett fåtal av reservationerna berör uttryckligen och direkt de anställdas intressen i företagen.

Jag tror att vi allesammans i denna kammare är överens med Lennart Andersson om att inflytande för de anställda i företagen är en tillgång. Det råder inga delade meningar om att det är en tillgång att alla anställda arbetar för företagets bästa.

Den intressanta skillnaden mellan majoritetens och reservanternas förslag är emellertid just de ytterligare förslag till regleringar som socialdemokraterna vill föra fram. Det är förståeligt med utgångspunkt från den syn på ekonomin, samhället och näringslivet som man har. Jag ser i och för sig inget märkligt i det.

Till Hans Petersson i Hallstahammar vill jag bara säga att det gläder mig att jag var tydlig, att det jag sade föreföll stå i överensstämmelse med propositionen och att den också är tydlig när det gäller önskemålet att skapa regler som underlättar för näringslivet, som skapar just de förutsättningar jag inledningsvis talade om för ett expanderande näringsliv, för nya företag och nya initiativ. Om jag var tydlig på den punkten, är jag bara glad för det.

Ytterligare en liten synpunkt. Är tiden mogen för förändringar? Ja, faktum är ju att betänkandet innefattar förändringar på en förfärlig massa punkter, trots allt. Att tala om att det inte skulle göras någonting är väl ändå att gå litet grand vid sidan av debatten.

Vad jag har sagt är att när vi nu tar ett stort beslut av det här slaget kanske vi inte genast skall ropa på nya utredningar, nya regeringsförslag, nya utskottsbetänkanden och nya förändringar. Också näringslivet kan ju ibland må väl av att få ha samma regler under en viss tid och lära känna dem och inte ständigt utsättas för att behöva tillämpa nya bestämmelser, behöva anpassa sig till nya politiska påfund.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Anf. 13 LENNART ANDERSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tycker att det var mycket bra att Joakim Ollén gjorde det här klarläggandet att han också nu instämmer i min uppfattning att det är en tillgång för företagen när man kan engagera de anställda, att de får ett fördjupat inflytande, att de får ett ansvar, att de får vara med i beslutsprocessen.

Genom det klarläggande som Joakim Ollén nu har gjort har vi ändå fått en gemensam plattform för vårt fortsatta arbete, och det är en tillgång. Jag inregistrerar med stor tillfredsställelse att Joakim Ollén har den uppfattningen och att det är utgångspunkten för hans agerande i fortsättningen.

Utifrån denna mycket positiva attityd hos Joakim Ollén hoppas jag att vi med gemensamma krafter skall kunna lösa bl. a. frågan om de anställdas representation i handelsbolagen, en fråga som fortfarande är olöst, plus en hel del andra frågor som vi har framför oss.

Anf. 14 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag bara konstaterar att återigen bekräftade herr Ollén att insyn i företagen, regler för redovisning osv. är inte förenligt med företagens intressen. Det var vad han sade. På så vis är han väldigt tydlig.

Anf. 15 JOAKIM OLLÉN (m) replik:

Herr talman! Låt mig bara säga att det är värdefullt för näringslivet och för företagen att samtliga anställda samverkar. Det trodde jag var så självklart här i kammaren att det inte behövde sägas. Men om det har varit till någon glädje för Lennart Andersson att jag gjorde denna deklaration, så är jag å min sida glad över att vi kan vara överens på den punkten. Det är alldeles uppenbart att det är en fördel med en sådan samverkan.

Det är mera beklagligt att vi uppenbarligen icke är överens om att det också är en styrka för näringslivet att slippa byråkratiska regleringar, att slippa att ständigt bli utsatt för nya bestämmelser, nya politiska beslut, nya regleringar och byråkratiska förordningar av skilda slag. Det är beklagligt att vi inte är lika överens på den punkten som vi är när det gäller vikten av att samtliga anställda medverkar för företagens gemensamma bästa.

Talmannen anmälde att Lennart Andersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 16 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! När vi socialdemokrater pekat på behovet av ytterligare reformer på bolagsrättens område, har den borgerliga majoriteten alltid visat prov på stor uppslagsrikedom vad gäller att finna förevändningar för att avvisa även mycket modesta motionsyrkanden. Efter hand har man emellertid insett att något måste göras, och som den store förlösaren av en mängd bolagsrättsliga problem förebådades den proposition vi nu behandlar.

Jag vill gärna erkänna att vi har nått framgång och enighet på en mycket

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

väsentlig punkt, nämligen när det gäller en klarare avgränsning mellan handelsbolag och enkla bolag. Men så mycket mer beröm är det faktiskt inte motiverat att ge denna proposition. När det gäller den övriga delen vill jag i stället travestera en framliden, förmodligen inte helt okänd statsman och säga: Sällan eller aldrig har så få konkreta reformer kommit ut av så mycken retorik efter så många års diskussioner i kommittéer och utredningar. Ty lika diger som proposition 143 är till omfånget, lika mager och substanslös är den till innehållet. Och det är inte osannolikt att propositionen kan komma att gå till historien som Winbergs ofullbordade.

I sitt försvar för propositionen begagnar sig de borgerliga av något slags förment skiljedomsförfarande. Å ena sidan framhålls det förtjänstfulla i att löntagarintressen och rättsvårdande myndigheter pekat på vikten av en förbättring av insynen i företagets redovisning och en skärpt kamp mot den ekonomiska brottsligheten. Men å andra sidan, säger man, måste man förstå den ibland avvaktande och ofta direkt negativa hållning som näringslivets organisationer och dessa närstående intressen intar till reformförslagen. Och i samtliga fall utfaller, inte helt oväntat förstås, den borgerliga skiljedomen till förmån för den andra sidan – företagariintressena.

De sju socialdemokratiska reservationer jag något skall kommentera understryker till fullo den här gjorda beskrivningen.

Ett företags årsredovisning har som sin främsta uppgift att fungera som förbindelselänk mellan företagsledning och olika intressenter såsom aktieägare, anställda, kreditgivare, kunder, statliga och kommunala myndigheter, den ekonomiska forskningen samt massmedia. Skyldigheten att upprätta årsredovisning, som alltså är den bokföringsskyldiges offentliga redovisning, omfattar i gällande rätt i första hand aktiebolag och ekonomiska föreningar. På förslag av 1974 års bolagskommitté vill regeringen nu utvidga denna skyldighet att upprätta årsredovisning till att gälla alla som enligt bokföringslagen har att upprätta årsbokslut – dvs. den företagsinterna redovisningen – om under räkenskapsåret i medeltal minst tio anställda sysselsatts i företaget. Oavsett antalet anställda skall årsredovisningsskyldighet inträda när tillgångarnas nettovärde i rörelsen överstiger 1 000 gånger basbeloppet, eller f. n. ca 16 milj. kr.

Liksom en minoritet i bolagskommittén – vilken f. ö. fått starkt stöd av många tunga remissinstanser, bl. a. löntagarnas organisationer – anser utskottets socialdemokrater att skyldigheten att upprätta årsredovisning måste gälla alla som enligt bokföringslagen skall upprätta årsbokslut. Det begränsade värdet av det borgerliga majoritetsförslaget understryks av att det endast kommer att omfatta ca 3 000 företag, medan det socialdemokratiska förslaget innebär att mellan 50 000 och 70 000 företag kommer att beröras av reformen.

Majoriteten har i huvudsak anfört tre skäl för att sätta en gräns vid tio anställda. För det första anser man det vara angeläget att begränsa företagets uppgiftsskyldigheter. För det andra hävdar man att det saknas tillräckligt många utbildade revisorer för att granska det ökade antalet årsredovisningar. Därutöver har i propositionen hänvisats till att de anställdas behov av

insyn tillgodoses inom ramen för medbestämmandelagen. Inga av dessa skäl håller för en närmare saklig granskning. Eftersom årsredovisningen i allmänhet inte behöver innehålla några uppgifter utöver dem som redan finns i årsbokslutet blir det knappast något merarbete för företagen. Det finns heller ingen anledning att känna oro för att granskningen av det ökade antalet årsredovisningar skall behöva eftersättas, eftersom tillgången på revisorer, enligt samstämmiga uttalanden från revisorernas egna organisationer, kommer att öka kraftigt under de närmaste åren.

Vad slutligen gäller medbestämmandelagen vill jag erinra om att informationsrätten gäller i förhållande till arbetstagarorganisationen men inte i förhållande till enskilda arbetstagare. Om kollektivavtal sålunda saknas, vilket ofta är fallet på små arbetsplatser, kommer de anställda i sådana företag i ett sämre läge. Ur de anställdas synpunkt är det alltså mer angeläget med offentlig årsredovisning i små företag än i de större företagen. Mot denna bakgrund kan jag inte finna annat än att den borgerliga inställningen i den här frågan är något av den obotfärdiges förhinder.

Inte heller när det gäller koncernredovisning finns det enligt vår uppfattning anledning att sätta någon gräns vid tio anställda, vilket utskottsmajoriteten framhårdar i. Även en koncern med få anställda kan bedriva en ekonomiskt omfattande verksamhet. Och eftersom möjligheterna till insyn i de mindre koncernerna ofta är sämre än i de större förefaller det vara inkonsekvent att undanta koncerner med färre anställda än tio från skyldigheten att avge koncernredovisning.

För att belysa ihålligheten i det borgerliga majoritetsförslaget på den här punkten skall jag återge ett kort avsnitt av remissyttrandet från åklagarmyndigheten i Malmö: En företagare drev fyra aktiebolag. Han ägde samtliga aktier. Bolagen samarbetade på det viset att ett bolag träffade avtal om entreprenad, medan de andra bolagen enligt interna avtal uppträdde som underentreprenörer till det externt avtalsslutande bolaget. Två av bolagen gick sedan i konkurs. Mindre än tio personer har varit anställda i bolagen.

Anser verkligen den borgerliga utskottsmajoriteten att sådana företag skall stå utanför skyldigheten att avge koncernredovisning? Skall den koncern som består av ett moderföretag i Sverige med åtta anställda och tre brevlådeföretag i Liechtenstein, som sköts av en banktjänsteman på platsen, stå utanför? Det vore värdefullt att få svar på den frågan.

Socialdemokraterna har avgivit ytterligare en reservation under redovisningsavsnittet. Vi förordar utredning av frågan om att skapa klara redovisningsregler också för s. k. sidoordnade koncerner. En sidoordnad koncern föreligger om en fysisk eller juridisk person som inte är skyldig att upprätta årsbokslut enligt bokföringslagen har ett bestämmande inflytande över två eller flera bokföringsskyldiga juridiska personer. Det är utomordentligt svårt att få överblick över och insyn i de sidoordnade koncernernas verksamhet, och här föreligger precis samma risker för manipulationer med företagens ekonomiska ställning som i de egentliga koncernerna. Vårt måttfulla krav på utredning har av den borgerliga majoriteten avvisats med

orden: "Informations- och insynsbehovet får tillgodoses på andra vägar." På vilka vägar? vill jag fråga utskottsmajoriteten.

Herr talman! Under flera år har riksdagen med anledning av socialdemokratiska motioner behandlat frågan om företagsrevisionen och revisorernas verksamhet. Rapporter om företagskonkurser, ofta ingående som ett led i ekonomisk brottslighet, har kommit allt tätare under 1970-talet. Men vi behöver inte gå så långt som till ekonomisk brottslighet. I små och medelstora företag saknas ofta den administrativa och ekonomiska kompetens som utgör en absolut förutsättning för en sund företagsutveckling.

Propositionen bygger i de delar den rör revisionen på en promemoria som 1978 utarbetades av brottsförebyggande rådet. Men inte ens BRÅ:s synnerligen begränsade förslag till en förstärkning av revisorsfunktionen i företagen vill den borgerliga utskottsmajoriteten ställa sig bakom. På tre väsentliga punkter har vi socialdemokrater funnit anledning att reservera oss.

Den ena punkten gäller en utredning om företagsrevisionen. En stark, välutvecklad, självständig och oberoende revision är inte bara det bästa sättet att motverka ekonomisk brottslighet, utan det utgör också en näringspolitisk resurs som hittills inte tagits till vara i tillräckligt stor utsträckning. Revisorernas fiskala och kontrollerande funktion har alltför mycket fått dominera debatten, medan de dynamiska inslagen – revisorernas medverkan i en framsynt företagsutveckling – ofta kommit i skymundan. Revisorn skall granska bolagets årsredovisning jämte räkenskaperna samt styrelsens och verkställande direktörens förvaltning. Revisorn tillsätts av bolagsstämman och inte av från bolaget fristående organ. I ett mycket stort antal aktiebolag föreligger långtgående eller fullständig persongemenskap mellan ägare och ledning. Därmed kommer revisorn i praktiken att utses av den eller dem, vilkas verksamhet hans granskning skall omfatta. Detta förhållande är mycket otillfredsställande. Men frågan om att skapa en självständigare och från olika partsintressen mera oberoende ställning för revisorn är bara en del i ett större komplex, som också innefattar revisionens inriktning, innehåll och omfattning, utbildning av revisorerna och en mer långtgående upplysningsplikt gentemot det allmänna. Mot denna bakgrund har socialdemokraterna begärt en övergripande översyn av hela företagsrevisionen.

Efter att under flera år ha rönt ganska liten förståelse för våra krav från den borgerliga majoritetens sida kunde vi skönja en viss attitydförändring från borgerligt håll när vi senast diskuterade frågan om opartisk företagsrevision i november i fjol. Jag frågade då utskottsmajoritetens talesman Bernt Ekinge om han delade uppfattningen att revisorn måste ges en från partsintressen mera oberoende ställning och om han var beredd att medverka till en sådan ordning. Bernt Ekinge svarade ja och – jag citerar ur protokollet – fortsatte: "— — — det finns allt skäl för oss att med tillförsikt avvakta propositionen i vår."

Men propositionen innehåller praktiskt taget inte någonting om behovet av opartisk företagsrevision. Hur är det med tillförsikten i dag, Bernt

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Ekinge?

När det inte längre går att hänvisa till en kommande proposition skjuter utskottsmajoriteten över ansvaret för frågans lösning till företagsbeståndskommittén. och man menar samtidigt att problemen till en del kan lösas inom ramen för kommerskollegiets tillsynsverksamhet. Men inte heller kommerskollegium får ju några förstärkta resurser.

På en punkt är den nämnda BRÅ-promemorian ganska konkret. Man föreslår att krav på kvalificerade revisorer införs för alla nystartade aktiebolag och för befintliga aktiebolag fr. o. m. den 1 januari 1982. Trots att revisorernas egna organisationer tillstyrker förslaget under hänvisning till en beräknad god tillgång på kvalificerade revisorer finner inte heller detta förslag nåd inför utskottsmajoritetens ögon. Vi socialdemokrater yrkar att krav på kvalificerad revisor skall ställas på aktiebolag som startas efter den 1 januari 1982, och vi anför att motsvarande krav bör kunna ställas på alla aktiebolag fr. o. m. den 1 januari 1985 – det blir alltså en övergångstid på tre år.

BRÅ-promemorian förordar också att en kraftig resursförstärkning beviljas tillsynsmyndigheten kommerskollegium. På grund av bristande resurser har kollegiet tvingats eftersätta såväl tillsynsverksamheten som utvecklings- och utredningsarbetet. Kollegiets beslut i tillsynsärendena är mycket uppmärksammade i revisorskåren och är ägnade att verka positivt utvecklande på revisionsverksamheten. Den borgerliga majoriteten erkänner behovet av ökade resurser för tillsyn av revisionen, men det är återigen fråga om den obotfärdiges förhinder när man tar en av statskontoret genomförd utredning av kollegiets organisation till intäkt för att ytterligare förhåla ett beslut i resursfrågan. Organisationsförändringen är att betrakta som en formalitet i det här sammanhanget och har ingenting med själva resursfrågan att göra. Låt mig också understryka att revisorsverksamheten skall vara självfinansierad genom de ansökningsavgifter som uttas. En begränsad höjning av ansökningsavgiften – ca 400 kr., som kollegiet självt har föreslagit – skulle fullt ut finansiera den föreslagna förstärkningen.

När vi i november i fjol senast diskuterade den här frågan intog den värderade ledamoten av denna kammare Sven Andersson, som tillika är ledamot av kommerskollegiets styrelse, talarstolen och bekräftade behovet av ökade resurser för kollegiets tillsynsverksamhet. Han sade: "Revisorerna får betala för auktorisationen, och den går i stort sett ihop."

Sven Andersson fortsatte: "Vad som är viktigt är trots allt att kommerskollegium får sådana resurser som medger att man kan följa upp det hela, framför allt när det gäller problemrevisorerna, som vi har en hel del i vårt land. Det har inte funnits resurser till det, och jag hoppas att riksdagen efter denna debatt är så vänlig och ger oss de tjänsterna."

Denna riksdagens vänlighet sammanhänger i hög grad med hur Sven Andersson själv kommer att ställa sig vid voteringen. Stöd den socialdemokratiska reservationen, Sven Andersson, och kommerskollegiet blir tillgodosett på denna punkt!

Till sist, herr talman, skall jag i korthet kommentera den socialdemokra-

tiska reservationen nr 11 som gäller höjning av gränsen för aktiekapitalet.

Även denna fråga har blivit något av en följetong i riksdagsdebatterna. 1973 beslutade riksdagen att minimibeloppet för aktiekapitalet skulle höjas från 5 000 till 50 000 kr. Beslutet gällde de aktiebolag som skulle komma att bildas efter den 6 juni 1973. Det förelåg vid det tillfället stor enighet om att den låga gränsen för aktiekapitalet möjliggjort tillkomsten av inte önskvärda bolagsbildningar av vilka en stor del bara existerade på papperet. En övergångstid på fem år medgavs för de företag som bildats före den 6 juni 1973. En av den första borgerliga trepartiregeringens första insatser i den här riksdagen var att förlänga övergångstiden för de äldre bolagen till den 1 januari 1982. Beslutet att förhåla reformens ikraftträdande kom efter påtryckningar från näringslivet, medan samhällsintressena och de anställdas synpunkter och skäl för att så snabbt som möjligt avveckla rena skrivbordsbolag som vanligt inte tillmättes någon betydelse.

Socialdemokraterna har sedan vid flera tillfällen motionsvägen försökt att påskynda en avveckling av 5 000-kronorsbolagen, men varje gång har förslagen avvisats av den borgerliga majoriteten. Först hänvisades till 1974 års bolagskommitté, vars förslag till ny bolagsform för mindre bolag, s. k. handelsbolag, på grund av kraftig remisskritik dock lagts i malpåse av regeringen.

En annan invändning från borgerligt håll var att aktiekapitalets storlek negativt skulle påverka nyetableringen av företag. Också denna borgerliga skräckvision har kommit på kant med den praktiska verkligheten. Enligt uppgifter i tidningen *Köpmannen* den 13 oktober 1980, för att ta ett exempel, får Sverige i år mer än 5 000 nya aktiebolag. Det är nästan en fördubbling på två år.

Också brottsförebyggande rådet har i sin rapport *Förstärkt skydd* för det bundna kapitalet föreslagit en snabbare avveckling av 5 000-kronorsbolagen. Då emellertid tiden fram till den definitiva avvecklingspunkten för dessa bolag är mycket kort, upprepar vi inte våra tidigare framförda förslag. I stället yrkar vi på att riksdagen bör ge regeringen till känna att det finns skäl att överväga en ytterligare höjning av minimigränsen för aktiekapitalets storlek. En viktig anledning härtill är penningvärdeförsämringen. Jag vill anknyta till vad Lennart Andersson tidigare framfört och framhålla att vi socialdemokrater anser att den här frågan länpligen bör prövas i samband med vårt förslag om aktiebolaget som obligatorisk företagsform vid verksamhet av en viss storleksordning.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till samtliga socialdemokratiska reservationer.

I detta anförande instämde Hans Pettersson i Helsingborg (s).

Anf. 17 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Med anledning av herr Silfverstrands fråga vill jag bara förklara att jag givetvis står fast vid mitt tidigare uttalande. Det skiljer sig ju inte heller från vad utskottet självt anser. Utskottet skriver, nu som tidigare,

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

att det är nödvändigt att revisorn intar en självständig ställning gentemot det företag där han skall revidera och gentemot bolagsstämman. Det är vi överens om. Samtidigt understryker utskottet, och jag tycker att det är lika angeläget att framhålla detta, att man måste beakta att det är nödvändigt att revisorerna också har ett gott förhållande till företaget som sådant. Båda sakerna är viktiga. Det här är ingenting som man i första hand lagstiftar fram, utan här är det fråga om en utveckling som jag, liksom herr Silfverstrand, menar är angelägen. Det är ju nödvändigt för företagen att i allt större utsträckning få tillgång till den resurs som revisorerna utgör. Här skiljer sig inte våra uppfattningar.

På en punkt finns det emellertid en skillnad, nämligen beträffande bedömningen av hur snart vi kan förverkliga förslaget om auktoriserade eller godkända revisorer i alla bolag. Härvidlag säger majoriteten i utskottet att frågan emellertid är hur snart en reform med denna innebörd kan genomföras. Svaret på frågan sammanhänger uppenbarligen med vilken bedömning som görs beträffande den framtida tillgången på kvalificerade revisorer. Det här är en fråga som vi kan ha olika uppfattningar om, men däremot inte om behovet av att revisorerna skall ha en förstärkt ställning både i bolaget och när det gäller deras arbete. De skall också utgöra den tillgång för företagen som de onekligen är.

Anf. 18 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Bernt Ekinge svarade egentligen på en helt annan fråga än den jag ställde. Frågan i november i fjol gällde om han var beredd att medverka till en utredning, en översyn av företagsrevisionen – inte till ett konkret ställningstagande. Den gången svarade han ja – men den här gången undvek han att över huvud taget gå in på själva kärnfrågan.

BRÅ är i sin rapport, som jag tidigare nämnde, oerhört snävt och försiktigt. Man har också mötts av kritik från bl. a. tillsynsmyndighetens sida. Man kommer med tre konkreta förslag:

För det första att kvalificerade revisorer på sikt skall krävas i alla aktiebolag. Det går utskottsmajoriteten emot.

För det andra att kommerskollegium får en kraftig resursförstärkning för att kunna utöva tillsynsverksamhet på revisorsområdet. Det går utskottsmajoriteten emot.

För det tredje att revisorsorganisationerna kompletterar sina etiska regler med uttalanden av en viss innebörd – man räknar upp en rad förhoppningar som avser anvisningar för hur en revisor skall bete sig.

Låt mig i det här sammanhanget citera vad företagsobeståndskommittén säger om dessa etiska regler: "Utan överdrift torde kunna hävdas att FAS:s rekommendationer i många stycken är så allmänt hållna att någon egentlig slutsats angående omfattningen av revisionens ansvar svårigen kan dras."

Bernt Ekinge sade tidigare att tiden ännu inte var mogen för ytterligare reformer på det här området. Jag vill då fråga: När är tiden mogen enligt folkpartiets mening?

Anf. 19 BERNT EKINGE (fp) replik:

Herr talman! Om man inte har så mycket av konkreta förslag eller så mycket på fötterna som man behöver ha i en debatt, ja, då gör man det som är det naturliga: Man yrkar på en utredning. Det är ett legitimt och riktigt sätt att gå fram på och det använder sig praktiskt taget alla riksdagsmän av. Jag är inte alls förvånad över att socialdemokraterna i den ena reservationen efter den andra just går på den linjen. Men vad jag menar är att det är mera behov av att få praktiska anvisningar, inte minst när det gäller revisionen. Då kan inte kravet på utredning vara det viktigaste.

När det gäller att få till stånd en sådan utveckling vill jag bara ytterligare en gång understryka vad jag tidigare sagt: Det viktiga är att man med hjälp av olika tillämpningsåtgärder stärker revisorernas ställning genom att skapa förutsättningar för ett ökat antal auktoriserade och godkända revisorer och alltså får en vidgad krets av revisorer. Då skall vi gemensamt klara det här.

Vi skall inte, som Bengt Silfverstrand gör, skapa motsättningar mellan revisorerna och företagen. Ingen är betjänt av att motsättningar målas upp som rimligtvis inte bör och inte skall förekomma. Utredningar är inte heller något automatiskt verkande medel, och det hjälper inte att bara yrka på sådana i olika sammanhang.

Anf. 20 BENGT SILFVERSTRAND (s) replik:

Herr talman! Om Bernt Ekinge hade lyssnat på mitt anförande, skulle han säkert ha hört att jag bl. a. sade att vi tidigare alltför mycket har betonat de fiskala och kontrollerande bitarna av revisorns verksamhet. Jag menar att man i stället borde framhäva den näringspolitiska resurs som en revisor faktiskt utgör. Därmed faller också påståendet från Bernt Ekinge att vi från socialdemokratiskt håll försöker skapa motsättningar mellan företagen och revisorsfunktionen. Det är ju precis tvärtom. Det är bara det att när vi talar om företagen, tänker vi på företagens olika intressenter. Men när man från borgerligt håll talar om företagen, tänker man på företagarintressena. Man begränsar alltså sitt intresse här i mycket stor utsträckning till själva ägarfunktionen. Fortfarande måste jag alltså slå fast att Bernt Ekinge tydligen frångått den tidigare mycket klart uttalade bekräftelsen på att även folkpartiet vill ha en utredning om en opartisk företagsrevision.

Anf. 21 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Det är av största betydelse att i vårt land ha olika typer av företagsformer. Det behövs för en framgångsrik näringsverksamhet och för att stimulera nyföretagande. Behovet av företagsformer varierar självklart, bl. a. efter verksamhetens inriktning, företagets storlek och omslutning samt ägarnas antal och engagemang i verksamheten. Det är även viktigt att olika företagsformer som aktiebolag, handelsbolag, ekonomiska föreningar och stiftelser är lagreglerade, så att kontrollen är tillfredsställande och så att företagen ger trygghet och insyn för de anställda, samhället och fordringsägarna.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

De båda propositioner som behandlas i det nu aktuella betänkandet, nämligen 143 med förslag till ny lagstiftning om handelsbolag m. m. och 144 med förslag till nya redovisningsregler för ekonomiska föreningar m. m. är strävanden i denna riktning. Särskilt handelsbolagspropositionen har föregåtts av ett omfattande utredningsarbete.

Förslaget om nya redovisningsregler för ekonomiska föreningar m. m. har inte föranlett några motionsyrkanden, men vad gäller förslaget om lagstiftning om handelsbolag m. m. har en rad motionskrav framställts. Det är emellertid att märka att endast vpk har yrkat avslag på propositionen. Av det anförande som vpk:s företrädare nyss höll fick vi klart för oss att det var en väsensskillnad i bedömningen av vad vi behöver för företagsformer – om vi behöver några alls. Att man ser detta förslag som uttryck för klassamhälle, utsugning, härskandeklassens lagstiftning osv. visar väl att man från vpk:s sida inte alls har något intresse för att vårt land skall ha väl fungerande företagsformer, som ger möjlighet till såväl företagande som kontroll och insyn.

De 13 reservationer som fogats vid utskottets betänkande kan eventuellt ge intryck av att utskottet varit starkt splittrat i dessa frågor, men så är kanske ändå inte fallet. Det framgår av utskottsbetänkandet. Däremot kanske vi får det intrycket av Bengt Silfverstrands inlägg här.

Propositionen tillstyrks enhälligt på ett stort antal punkter. Det är att märka att vi även enhälligt avstyrker flera motionskrav. Dessutom föreslår vi enhälligt en ändring av propositionens lösning när det gäller gränsdragningen mellan enkla bolag och handelsbolag.

Självfallet blir ingen 'agstiftning inom det här området slutgiltig någon gång. Ändrade förhållanden liksom erfarenheter av tillämpningen kan föranleda nya överväganden om ändringar i lagstiftningen.

Det är framför allt inom två områden som utvecklingen bör visa om det finns behov av en översyn – dels om aktiebolagslagen behöver reformeras som en följd av utvecklingen på medbestämmandeområdet, dels om skilda regler behövs för större aktiebolag och för företag av mindre omfattning.

Vad gäller den första frågan, om medinflytande, är vi väl alla ense om att vi skall ha ett medinflytande. Däremot är vi väl något oense i frågan om vi nu är mogna för att begära en översyn av aktiebolagslagen för att därmed föra in medinflytandefrågorna i lagen. Majoriteten har här stannat för att följa propositionens förslag, som innebär att man skall se över de här frågorna när erfarenheter har vunnits.

Vad gäller företagsformer för större och för mindre bolag föreslog bolagskommittén en ny bolagsform för de mindre företagen, benämnd handelsbolag. Motsvarande bolagsform för mindre företag finns inom EG-länderna. I Danmark infördes denna bolagsform sedan Danmark inträtt i EG. Enligt de uppgifter vi har fått därifrån har allt fler mindre företag nu organiserats enligt handelsbolagsformen. Men bolagskommitténs förslag om införande av denna bolagsform i vårt land mötte betydande invändningar under remissbehandlingen. Något sådant förslag föreligger därför inte i propositionen. I stället föreslås det att i aktiebolagslagen införs bestämmel-

ser som ger aktieägare i mindre aktiebolag – nämligen de med högst tio delägare – ökad insyn i bolagets verksamhet i form av rätt att ta del av bolagets böcker, räkenskaper och andra handlingar.

I en trepartimotion, nr 2016 med Johan Olsson som första namn, framhålls vikten av att en särskild bolagsform i mindre företag efter hand införs i vårt land. Motionärerna yrkar därför att riksdagen skall uttala sig för en översyn av bolagskommitténs förslag till andelsbolag.

Lagutskottet har ju tidigare uttalat sig för införande av denna bolagsform och anser att det, trots att förslaget mötte motstånd vid remissbehandlingen, finns flera skäl för att efter hand överväga denna fråga, men det kan inte anses meningsfullt att nu begära en översyn. Vi understryker i stället vad som uttalas i propositionen om skälen till att senare se över aktiebolagslagen. Med hänsyn till de uttalandena utgår vi från att regeringen följer utvecklingen på bolagsrättens område och tar upp frågorna om skilda regler för större och mindre företag till förnyad prövning, om det visar sig lämpligt och erforderligt bl. a. för att exempelvis gynna nyetablering och expansion av företag.

Herr talman! Jag vill ta upp några av de områden där vi inte har lyckats bli överens i utskottet.

Vi har där bl. a. frågorna om revisorernas ställning m. m. I åtskillig lagstiftning på detta område finns regler för revision av ett företags eller en organisations ekonomiska förvaltning och regler om obligatorisk medverkan av en eller flera revisorer. Revisionen skall normalt omfatta granskning av såväl rörelsens räkenskaper som företagsledningens förvaltning.

Vissa påståenden har ibland framförts om revisorers medverkan i s. k. ekonomisk brottslighet. En arbetsgrupp inom BRÅ – som har nämnts här tidigare under debatten – har i en promemoria diskuterat revisorernas verksamhet och försökt att klargöra vilka normer som faktiskt gäller på revisionsområdet. BRÅ:s arbetsgrupp har inte kunnat finna att de långtgående negativa påståenden som framförts i debatten har varit grundade. Gruppen har i stället inriktat sig på att från mer allmänna utgångspunkter undersöka möjligheterna att motverka ekonomisk brottslighet genom att stödja kunniga och seriösa revisorers verksamhet.

Mot bakgrund av de här förslagen framläggs i propositionen vissa förslag till lagändringar när det gäller revisorerna. Jag kan nämna några. Det kommer fortsättningsvis att krävas att i aktiebolagsregistret skall införas uppgifter om revisorer på motsvarande sätt som gäller aktiebolagets ställföreträdare. Vidare utökas revisorernas upplysningsskyldighet. Den skall inte som nu enbart gälla i förhållande till bolagsstämman, utan den skall gälla även medrevisor, särskild granskare, ny revisor och – om bolaget är satt i konkurs – konkursförvaltaren. Motsvarande föreslås för ekonomiska föreningar.

Även kravet på att ha kvalificerad revisor skärps så till vida att auktoriserad eller godkänd revisor krävs inte enbart för bolag som har eget kapital uppgående till minst 1 milj. kr. utan även för bolag där det enligt balansräkningen inte finns full täckning för det registrerade aktiekapita-

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

let.

Det har nyss här i debatten talats om hur vi i majoriteten kontra reservanterna har sett på frågan om införande av kvalificerade revisorer i alla bolag. Vi är ense om att det på sikt bör vara så att alla bolag har kvalificerade revisorer. Det framhölls i BRÅ-promemorian, det framhölls i propositionen och det framhålls även i utskottsbetänkandet.

I den socialdemokratiska motionen och i reservationen nr 6 i anledning därav krävs att riksdagen nu skall besluta om att varje nystartat bolag fr. o. m. den 1 januari 1982 skall ha kvalificerad revisor och att övriga bolag skall ha en treårig övergångstid, alltså att de skall ha kvalificerade revisorer från 1985. Här är det närmast fråga om huruvida det finns tillräckligt många kvalificerade revisorer, så att de har möjlighet att seriöst granska alla aktiebolags räkenskaper och förvaltning. Eftersom vi i utskottsmajoriteten är osäkra när det gäller tillgången på kvalificerade revisorer, vill vi inte nu binda oss för den tidpunkt från vilken dessa bestämmelser skall gälla. Dessutom är det ovisst hur många aktiebolag det kommer att finnas efter 1981, då det lägsta aktiekapitalet kommer att höjas.

Mot denna bakgrund och med hänsyn till angelägenheten av att kvalificerade revisorer så snart som möjligt finns i alla aktiebolag föreslår utskottsmajoriteten att riksdagen ger regeringen till känna att frågan om kvalificerad revisor i alla aktiebolag snarast bör övervägas på nytt. Sedan tillräckligt underlag erhållits när det gäller tillgången på och behovet av kvalificerade revisorer bör regeringen framlägga förslag till ändrad lagstiftning. Rimligen borde utskottet ha kunnat enas om den skrivningen, men det har vi inte kunnat göra, utan vi har en socialdemokratisk reservation även på den punkten. Reservanterna vidhåller att riksdagen i dag bör besluta om vid vilken tidpunkt kvalificerade revisorer skall bli obligatoriska.

Socialdemokraterna kräver i en annan reservation en översyn av företagsrevisionen. Här tar socialdemokraterna upp ett gammalt – av riksdagen tidigare avvisat – socialdemokratiskt förslag att revisorerna skall utses av annan än bolags- resp. föreningsstämman. Från utskottsmajoritetens sida framhåller vi nu liksom tidigare vikten av att revisorn intar en självständig ställning gentemot dem han har att revidera och gentemot bolagsstämman. Men vi kan inte heller i år finna att det skulle innebära något positivt om samhället på ett eller annat sätt skulle utse revisorer. Vi pekar även på risken att man därigenom kan rubba det förtroendefulla förhållande som i allmänhet råder mellan företagen och revisorerna. Till detta kan vi säga att erfarenheter från verksamhetsområden där samhället på ett eller annat sätt utser revisorer visar att revisorerna arbetar lika oberoende av vem som har utsett dem. Med kvalificerade revisorer i samtliga bolag får vi högt kvalificerade personer som har att granska alla bolag i framtiden. Jag är övertygad om att de kommer att känna sig och uppträda fristående oberoende av om de utses av samhället eller om de utses av bolagsstämman, såsom fallet varit hittills.

Motionskravet om företagsrevision har remissbehandlats. Det kan vara intressant att se vad remissinstanserna har sagt. Föreningen Auktoriserade

revisorerna och Svenska revisorssamfundet har ställt sig negativa till att man nu beslutar om en utredning av företagsrevisionen. Kommerskollegiet, som är den tredje remissinstansen, har närmast ställt sig tveksamt till om en utredning bör företas.

Mot den här bakgrunden avvisar vi kravet på att riksdagen skall begära en utredning om företagsrevision. Utöver vad som framkommit i remissyttrandena är det uppenbart att ett visst reformarbete kan ske inom ramen för kommerskollegiets tillsynsverksamhet. Dessutom är att notera att företagsobeståndskommittén behandlar vissa delfrågor som hör till det här området.

I reservation 8 har socialdemokraterna redovisat ytterligare en avvikande åsikt när det gäller revisorsområdet. Det gäller kravet på att riksdagen nu skall göra ett tillkännagivande till regeringen angående ökade resurser för kommerskollegiets tillsyn av företagsrevisionen. Näringsutskottet har fått möjlighet att yttra sig över det förslaget. Näringsutskottet anför att det är angeläget att frågan om kollegiets resurser för verksamheten på det här området blir grundligt belyst, och näringsutskottet utgår ifrån att regeringen fortlöpande följer relationen mellan kostnader och intäkter och gör erforderliga justeringar av avgifterna.

Lagutskottet understryker vikten av att kommerskollegium kan utöva en effektiv tillsyn över de kvalificerade revisorerna. Slutligt ställningstagande från riksdagens sida till frågan om kollegiets resurser bör emellertid anstå i avvaktan på regeringens övervägande angående kollegiets organisation.

Herr talman! Jag skall ta upp några ytterligare reservationer som Bengt Silfverstrand talade om och för. Reservation 11 gäller höjning av aktiekapitalet. De socialdemokratiska ledamöterna vill att vi nu skall göra ett uttalande om ytterligare höjning av gränsen för aktiekapitalet. Som jag har nämnt höjs gränsen till 50 000 kr. om drygt ett år. Jag kan erinra om att när frågan om särskild bolagsform för de mindre företagen togs upp, utgick man från att det skulle bli en ordentlig skillnad mellan det aktiekapital som skulle krävas för andelsbolagen och det som skulle krävas för de egentliga aktiebolagen. Även det förslag som bolagskommittén hade framlagt innebar detta. Nu blir det i varje fall inte under de närmaste åren någon särskild bolagsform för de mindre företagen. Men vi menar i utskottet att i de överväganden om ändringar i aktiebolagslagstiftningen som i framtiden bör göras kan det finnas skäl att se om man skall ha olika gränser för aktiekapitalet beroende på företagens storlek. Det är anledningen till att vi inte anser att riksdagen nu skall göra något uttalande i denna fråga.

När det gäller årsredovisningar är det ju en avvägningssak att fastställa av vilka företag man skall kräva en offentlig årsredovisning. Man måste avväga vilka krav som skall ställas i fråga om uppgiftsskyldighet, och man måste ta hänsyn till tillgången på kvalificerade revisorer som verkligen kan granska årsredovisningarna.

Jag vill erinra om att vad som föreslås i propositionen på detta område innebär ett framsteg. Regler om årsredovisning i företag med personligt ansvariga delägare är en nyhet i svensk rätt, och några motsvarande regler

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

finns inte ännu i andra länder i Europa. Detta får ses som en försöksverksamhet.

Herr talman! Med bara några ord skall jag beröra en sak till. I detta betänkande behandlas även motionen 807 av mig och Margit Odelsparr. Motionen berör närmast den kommunala demokratin men har av formella skäl kommit att handläggas i detta sammanhang.

Rätt till proportionella val har ju successivt införts och gäller nu nästan alla val till kommunala organ. Det är en rätt som har tillkommit för att minoriteten skall vara garanterad insyn. Även vid val av exempelvis arbetsutskott inom en kommunal nämnd finns nu rätt till proportionellt val. Men det finns ett undantag, som vi har uppmärksammat i motionen. När det gäller kommunal verksamhet som bedrivs i bolags- eller stiftelseform finns ingen motsvarande rätt till proportionellt val av arbetsutskott inom styrelsen. Vår motion har efter remissbehandling fått en positiv behandling av utskottet, som är enigt om att föreslå att motionen överlämnas till stiftelseutredningen och kommunalföretagskommittén.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Anf. 22 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag vill mycket kort bemöta Martin Olsson. Han säger att det framgår av vpk-anföranden att man inte har något intresse av företagsamhet. Det är närmast ett löjligt påstående. Antingen har Martin Olsson inte förstått vad jag sade, eller också försöker han ytterligare en gång att kringgå och dölja den huvudinriktning som propositionen har, dvs. att befästa makten över informationen, att begränsa insynen i företagen. Att det är fråga om en sådan inriktning har också framgått av den diskussion som följt på inledningsanförandena i den här debatten. Den har visat att det är precis detta det gäller. Det har bekräftats av bl. a. Joakim Ollén.

Vi har visst intresse av en bra lagstiftning på detta område. Men en bra lagstiftning som skall ersätta en 35 år gammal lag bör innehålla viktiga förändringar så att lagstiftningen blir jämnställd med den lagstiftning som finns på andra områden vad gäller inflytande och insyn. Det har även påpekats i remissyttrandena över bolagskommitténs betänkande. Löntagarorganisationerna har redovisat ett kompakt missnöje med förhållandena. Men ändå föreslås ingen förändring i propositionen.

Vi är som sagt intresserade av lagstiftningen, men skall man modernisera den bör man också förändra den i dessa väsentliga avseenden. Därför har vi yrkat på ett nytt förslag. Så är det med den saken, herr Olsson.

Anf. 23 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag lyssnade med visst intresse på Hans Peterssons huvudanförande. Det inleddes med tal om klassamhälle – att den härskande klassen med denna lagstiftning befäste sin maktposition, att kapitalisterna alltid behåller makten osv. Den som vill ha framsteg på detta område, den som vill ha lämpliga företagsformer som medger insyn och kontroll och som

gör det möjligt för näringslivet att utvecklas hälsar med tillfredsställelse de förslag som här har framlagts. Den redovisning av utskottets ställningstaganden som jag gjorde visade väl även för herr Petersson att utskottet även har vissa förväntningar i fråga om vad som i fortsättningen skall ske på detta område.

Att helt avslå propositionen skulle innebära att ingenting skedde. Ser man så på lagstiftning på det associationsrättsliga området att den bara är ett medel för att behålla klassamhället, då förstår jag att Hans Petersson inte har något intresse av den utan anser att det är bättre att ha kvar den gamla, icke särskilt moderna lagstiftningen.

Anf. 24 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Återigen dessa fantastiska påståenden av herr Olsson. Lagstiftningen har ju alltid den verkan att den befäster vissa förhållanden, i detta fall vissa maktförhållanden inom arbetslivets område. Det måste t. o. m. herr Olsson erkänna. Vad vi begär är ett nytt förslag som något skulle förändra detta. Vi tror inte att man kan göra någon revolution i kammaren, men vi har uttalat kritik över förhållanden som borde ha ändrats när man får en ny lagstiftning. Och så överens kan man inte vara i utskottet, eftersom det har fogats 13 reservationer vid betänkandet. Det visar väl att fler är missnöjda, även om kritiken har olika styrka.

Anf. 25 MARTIN OLSSON (c) replik:

Herr talman! Visst finns det 13 reservationer, men den som läser betänkandet ser att det omfattar väldigt många punkter, så det är bara formellt som det verkar som om oenigheten är stor.

Även med de utgångspunkter som Hans Petersson har borde han se det som en bättre lösning att bifalla propositionen än att helt avslå den och begära en ny utredning. Då händer ingenting på detta område förrän om ytterligare tre, fyra eller fem år. Rent allmänt tycker jag att ett sådant ställningstagande är anmärkningsvärt, men i det här fallet kanske det inte är det. Hans Petersson inledde sitt huvudanförande med de vanliga kommunistiska uttrycken om klassamhälle, utsugning osv.

Någon revolution har inte vi andra talat om, och inte heller har vi fruktat den.

De lagförslag som vi nu skall besluta om har av en majoritet i utskottet bedömts som viktiga framsteg för att åstadkomma lämpliga företagsformer, sett från olika företags, från samhällets och från de anställdas synpunkter. Att det finns skiljaktiga meningar på några punkter är väl naturligt, men det är anmärkningsvärt att ett parti helt går emot propositionen och inte vill att någonting nu skall ske på området.

Anf. 26 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Vi går emot förslaget såsom det nu föreligger, men vi har i vår motion preciserat på vilka områden vi vill att man skall ta fram bättre förslag. Det måste väl ändå vara skillnad på ett avslag som befäster status quo, dvs.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

att den gamla lagstiftningen skall gälla, och vårt yrkande att ett bättre förslag skall tas fram. Kan inte Martin Olsson se den skillnaden förstår jag att han har mycket svårt att föra den här debatten.

Anf. 27 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag skall i detta inlägg begränsa mig till att beröra de punkter beträffande revision som Martin Olsson varit inne på.

När det gäller tillgången på revisorer har en ganska enhällig remisskör dels uttalat sig för behovet av kvalificerade revisorer i fler företag, dels sagt att tillgången på revisorer är tillräcklig och att antalet kvalificerade revisorer ökar kraftigt. Jag kan understryka detta ytterligare genom att återge vad kommerskollegium, tillsynsmyndigheten, konstaterat, nämligen att tillgången på auktoriserade och godkända revisorer förvisso är begränsad men att antalet relativt snabbt ökar. Det torde inte, säger kommerskollegium, på grund av risk för brist på sådana revisorer möta hinder att omedelbart föreskriva att auktoriserad och godkänd revisor skall utses i alla nystartade aktiebolag.

Centerpartiet brukar ofta vinnlägga sig om småföretag, och undersökningar visar att det är i de mindre företagen som behovet av kvalificerad revision egentligen är störst. Undersökningar visar också att små företag som gått i konkurs reviderades till 69 %, medan små företag som fortlever reviderades till 50 % av icke kvalificerade revisorer. När det gäller revisionens fullgörande med avseende på samtliga ovillkorliga uppgifter i revisionsberättelserna är uppfyllelsegraden i undersökningsgruppen så låg som 67 % för byråer utan auktoriserad eller godkänd revisor och 60 % för övriga byråer. Det råkar också vara så, vilket egentligen är ganska anmärkningsvärt, att en revisor som inte uppfyller specificerade kompetenskrav är en nära nog unik företeelse när det gäller revisioner av olika slag i rörelsedrivande företag. Ej kvalificerad revisor vid revision av aktiebolag förekommer förutom i Sverige endast i Finland. Hur vore det med en liten decentralisering av revisorresurserna, Martin Olsson?

Till sist vill jag än en gång understryka vad jag sagt tidigare: För ett år sedan värdjade en ledamot av denna kammare till riksdagen att tillgodose kraven på en förstärkning av tillsynsresurserna vid kommerskollegium. Det har visserligen gått ett år sedan dess, men jag hoppas att vederbörande är beredd att också i dag stå för sin inställning.

Anf. 28 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Det socialdemokratiska motionsyrkandet om kvalificerade revisorer i samtliga företag tycker jag har blivit mycket väl tillgodosett i lagutskottets betänkande. Skillnaden mellan utskottsmajoritetens förslag och socialdemokraternas är bara den att socialdemokraterna anser sig vara säkra på hur många revisorer som finns vid en viss tidpunkt och hur många som erfordras. Man är säker på att antalet revisorer är tillräckligt för att fylla det behov som kommer att uppstå, om alla nystartade företag skall ha kvalificerad revisor fr. o. m. den 1 januari 1982 och alla övriga senast

fr. o. m. den 1 januari 1985.

Under ärendets behandling i utskottet har det framkommit olika uppgifter om hur tillgången på kvalificerade revisorer kommer att växa. Eftersom vi inom utskottsmajoriteten inte blivit säkra på att tillgången på revisorer kommer att svara mot behovet vid de nämnda tidpunkterna, har vi klart uttryckt att det är angeläget att kvalificerad revisor finns i alla företag och att möjligheterna att införa kvalificerad revision snarast bör övervägas på nytt. Utskottsmajoriteten uttalar vidare: "Sedan ett tillförlitligt underlag erhållits för en bedömning av tillgången på och behovet av kvalificerade revisorer bör enligt utskottets uppfattning regeringen för riksdagen framlägga ett förslag till ändrad lagstiftning."

Vårt yrkande är att riksdagen skall besluta att ge regeringen denna utskottets uppfattning till känna. Är det då så att regeringen finner att det här kan genomföras rätt snabbt, kanske det inte ens behöver bli mycket senare än vad som föreslås i den socialdemokratiska reservationen. Jag har dock inget underlag för att bedöma detta just nu.

Anf. 29 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag konstaterar att inte heller centerpartiet anser att tiden är mogen att förstärka revisorsfunktionen, inte ens i de mindre företag som man i så många andra sammanhang säger sig omhulda.

Anf. 30 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det här är rätt klart. Vi uttalar oss för att det bör finnas kvalificerade revisorer i alla bolag, både stora och små. Vi hemställer därför nu att regeringen skall göra en beräkning av hur många revisorer det behövs, hur många som finns att tillgå och vid vilken tidpunkt man kan införa ett obligatorium. Därmed har, tycker jag, Bengt Silfverstrands och övriga socialdemokratiska motionärers önskemål i mycket hög grad tillgodosetts.

Mom. 1 (avslag på proposition 143)

Utskottets hemställan bifölls med 306 röster mot 17 för motion 1979/80:2026 av Lars Werner m. fl.

Mom. 3 (handelsbolag som företagsform för större företag)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 161 för reservation 1 av Lennart Andersson m. fl.

Mom. 4 (styrelserepresentation för anställda i handelsbolag)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 161 för reservation 2 av Lennart Andersson m. fl.

Mom. 6 (skyldighet att avge årsredovisning)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 3 av Lennart Andersson m. fl.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m*

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Ny lagstiftning
om handelsbolag,
m. m.*

Mom. 8 (koncernredovisning)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 4 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 9 (sidoordnade koncerner)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 5 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 13 (utredning om företagsrevisionen)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 159 för reservation 6 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 14 (revisors kompetens)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 7 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 15 (kommerskollegiets tillsyn över företagsrevisorer)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 160 för reservation 8 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 16 (byte av firma m. m.)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 9 av
Lennart Andersson m. fl.

*Mom. 18 (50/50-bolagen i lagstiftningen om styrelserepresentation för
anställda)*

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 10 av
Lennart Andersson m. fl.

Mom. 22 (höjning av gränsen för aktiekapitalet)

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 11 av
Lennart Andersson m. fl.

*Mom. 23 (översyn av aktiebolagslagen i syfte att stärka de anställdas
inflytande)*

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 160 för reservation 12 av
Lennart Andersson m. fl.

*Mom. 25 (tillämpningen av lagstiftningen om styrelserepresentation för
anställda)*

Utskottets hemställan bifölls med 162 röster mot 160 för reservation 13 av
Lennart Andersson m. fl.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

8 § Föredrogs

Lagutskottets betänkanden

1980/81:6 om ändring i konsumentförsäkringslagen (prop. 1980/81:47)

1980/81:7 om internordiska konkurser (prop. 1980/81:35)

Skatteutskottets betänkande

1980/81:14 om avgift vid införsel av vissa bakverk (prop. 1980/81:65)

Justitieutskottets betänkanden

1980/81:6 om förbud mot alkoholförtäring på allmän plats, m. m.

1980/81:7 om lagstiftning rörande rasdiskriminering

1980/81:12 om skärpt lagstiftning mot dobbleri (prop. 1979/80:179)

1980/81:13 om fortsatt giltighet av lagen med särskilda bestämmelser om tvångsmedel i vissa brottmål, m. m. (prop. 1980/81:33)

Vad utskotten hemställt bifölls.

9 § Avskaffande av dödsstraffet

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:10 om avskaffande av dödsstraffet.

Anf. 31 NILS HJORTH (s):

Herr talman! I FN:s allmänna förklaring om de mänskliga rättigheterna står det i artikel 3: "Envar har rätt till liv, frihet och personlig säkerhet." I artikel 5 slås fast: "Ingen må utsättas för tortyr eller grym, omänsklig eller förnedrande behandling eller bestraffning."

I vår moderna och upplysta tid borde dessa deklarationer vara självklara för alla folk, tycker man, men så är tyvärr inte fallet. Det mest omänskliga, grymma och förnedrande av alla straff är avrättningen. Listan över alla de stater som tillämpar dödsstraffet är skrämmande. Förutom Sverige och övriga nordiska länder är det bara ett fåtal länder som avskaffat dödsstraffet i både krigs- och fredstid. Amnesty Internationals rapport för omkring ett år sedan om dödsstraffet i världen gav en detaljerad översikt över hur omfattande denna brutala och grymma straffmetod är. Ofta är det också helt oskyldiga människor som avrättas t. o. m. utan rättegång. Brottet består inte sällan endast i att de är gentemot regimen i landet olikföretande.

Amnesty framhöll i sin rapport att det saknas övertygande bevis för att dödsstraffet har mer avskräckande effekt än t. ex. ett långvarigt fängelsestraff. Dödsstraffets avskräckande exempel på mentalt friska kan verkligen ifrågasättas, säger man, och det gäller än mer i fråga om psykiskt störda förbrytare som handlar i affekt eller t. ex. sådana som drivs av starka politiska motiv.

Straffet är synnerligen grymt, inte minst därför att de stackars offren kan få vänta i flera år för att få sina överklaganden prövade. Dag för avrättning

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Avskaffande av
dödsstraffet*

ändras flera gånger, och den ångest de drabbade känner inför detta måste vara fruktansvärd. Skenavrättningar förekommer också.

Det finns många som ifrågasätter avrättningens ögonblickliga effekt – det må sedan gälla hängning, garottering, elektriska stötar, avrättning i gaskammare, arkebusering eller någon annan metod. Stening till döds är kanske den grymmaste av alla metoder.

Förhållandena i Turkiet är oroande, för att inte tala om hur det förhåller sig i länderna i Asien och Afrika. De många offentliga avrättningarna i Iran under senare tid är kränkande, motbjudande, ja, ofattbara skådespel. Dödsstraffet tillämpas för en rad olika brott, t. ex. mord och våldtäkt, men även för mindre brott som hamstring, förskingring, bedrägeri och illegal valutahandel.

Ett av de mera oroväckande dragen vad gäller användande av dödsstraff är åtal och avrättning för politiska brott utan någon egentlig rättegång och möjlighet till försvar. Särskilt i Sydamerika förekommer tusentals fall av försvinnanden som i praktiken betyder avrättning i hemlighet. Ofta föregås de av grym och omänsklig tortyr.

Amnesty International har energiskt och målmedvetet kämpat mot dödsstraffet. I december 1977 arrangerade organisationen en internationell konferens i Stockholm, där kraven på dödsstraffets avskaffande fastslogs i den s. k. Stockholmsdeklarationen. Detta bildade upptakten till en världsomspännande rörelse, som skall verka för denna grymma straffforms avskaffande och genom information och argumentering försöka ändra människors attityder och inställning till dödsstraffet. Nobelpristagaren Andrej Sacharov skrev i sitt brev till Stockholmskonferensen att han var övertygad om att ociviliserade handlingar bara skapar ett ociviliserat samhälle. "Dödsstraffet är en ociviliserad och omoralisk institution som underminerar samhällets moraliska och juridiska grundvalar."

Den unika rapporten om dödsstraffet är den första i sitt slag i världen och är avsedd att stimulera till debatt, tanke och handling för regeringar, organisationer och enskilda individer.

I rapporten sägs bl. a. att samhället inte har moralisk rätt att i lagens namn beröva någon livet. Själva dödsstraffet innebär en kränkning av varje människas rätt till sitt liv. Om samhället utkräver detta straff kränker man den grundregel man vill försvara och medverkar till att hos allmänheten avtrubba respekten för livets okränkbarhet.

Olika internationella överenskommelser begränsar användandet av dödsstraff. I den internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter förbjuds t. ex. avrättning av människor under 18 år och gravida kvinnor.

Sverige har glädjande nog spelat en framträdande roll såväl i FN som i Europarådet när det gällt ansträngningarna att avskaffa dödsstraffet, vilket framgår av utrikesutskottets betänkande. Europarådets parlamentariska församling uppmanade ju på svenskt initiativ de medlemsländer som fortfarande har kvar dödsstraffet att avskaffa det. Europarådets ministerkommitté rekommenderas dessutom att ändra lydelsen av artikel 2 i

Europarådets konvention om de mänskliga rättigheterna i enlighet därmed. Det gäller alltså ett fördömande av dödsstraffet och en ändring av konventionen så att dödsstraff som straffform inte längre finns kvar.

Jag skulle vilja fråga utskottets talesman hur den här frågan avancerat inom ministerkommittén. Det har nämligen sagts mig att man där inte är så intresserad av saken. Vad kommer Sverige att göra om inte ministerkommittén följer församlingens rekommendation? Sverige som initiativtagare borde väl då på nytt ta upp saken för att verkligen få ett förbud mot användande av dödsstraff inskrivet.

Man tycker att det för alla rättsstater borde vara en självklarhet att förbjuda dödsstraff som straffform. Det har gått trögt med beslut och resolutioner, och ännu trögare är det att få de olika länderna att anamma besluten.

När det gäller frågan om tortyr skall jag inte ge mig in på någon beskrivning av de länder där det förekommer och de utstuderade metoder som används. Det skulle bli en alltför lång uppräknings och hemsk skildring. Uppfinningsrikedomen i fråga om tortyr tycks vara outtömlig, och brutaliteten känner inte några gränser. Amputation och offentliga spöstraff tillhör de värsta tänkbara formerna för tortyren.

Det fruktansvärda är att tortyr i allt fler länder förefaller att vara en vanlig och utbredd förhörsmetod. Den har liksom dödsstraffet blivit en del av den normala rättsordningen. Inspärrande på mentalsjukhus av oppositionella är också en grym och ofta livslång form av tortyr. Även på detta område har Sverige gjort stora insatser.

Det är dock märkligt att det skall behöva ta så lång tid, så många år, och röna så starkt motstånd att nå verkliga framsteg. Även om FN och Europarådet antar resolutioner, är det väldigt omständligt att få enskilda länder att anta dem. Såvitt jag förstår är det kontrollbestämmelserna som det är svårast att få enighet omkring.

I arbetsgruppen för utarbetande av en FN-konvention mot tortyr är Sverige representerat. Kan man från utskottets sida säga något om när dess arbete kan tänkas bli färdigt?

Utskottet säger i sitt betänkande att omänsklig eller förnedrande behandling av människor inte kan accepteras eller legitimeras med hänvisning till samhällets behov eller traditionens bud. Även om det är självklart för oss med vår rättsuppfattning, är det bra att det sägs på detta officiella sätt. Våra ansträngningar får inte förtrötts i kampen för ökat fördömande av och anslutning till avskaffande av dödsstraffet och för en humanare behandling av politiska fångar. Margit Sandéhn och jag har med vår motion velat hålla diskussionen omkring dessa frågor levande, så att Sveriges ansträngningar för ökad förståelse för vårt lands krav skall om möjligt ytterligare intensifieras.

Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

I detta anförande instämde Margit Sandéhn och Evert Svensson (båda s).

Onsdagen den
3 december 1980

*Avskaffande av
dödsstraffet*

Anf. 32 TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Den sista avrättning som genomfördes i Sverige ägde rum år 1910 då, som det stod i tidningarna, rånmördaren Ander avrättades. Formellt avskaffades inte dödsstraffet i vårt land förrän 1921, men det förekom inte några avrättningar under åren mellan 1910 och 1921.

Vårt eget land lämnade alltså för så pass länge sedan den metod som vi nu på allt sätt fördömer. Sedan dess har frågan om dödsstraffet tagits upp vid många tillfällen, och Sverige har, som också Nils Hjorth har betygat, spelat en mycket aktiv roll för att avskaffa dödsstraffet. Att det sedan inte har lett till så stora resultat är kanske inte Sveriges fel, utan det är på en del andra håll som man inte är fullt så angelägen om att ta bort dödsstraffet.

Som framhålls i utskottets betänkande togs frågan upp år 1959 i FN:s generalförsamling, och det tog lång tid innan det hände någonting därefter. Något som inte tidigare har refererats under debatten men som jag vill peka på är att FN år 1966 antog konventionerna om de mänskliga rättigheterna och till dem fogade ett fakultativt protokoll. I detta fastställdes att det kan ske en kontroll av att länderna inte bryter mot de mänskliga rättigheterna.

Skrivningarna i konventionerna om de mänskliga rättigheterna är när det gäller dödsstraffet dock inte så uttryckligt utformade att de kan tolkas som ett totalförbud mot denna straffform. Men jag vill ändå beteckna dem som ett framsteg. Vad som står där kan nämligen sägas vara uttryck för ett ogillande eller t. o. m. ett fördömande av användningen av dödsstraff. Även om det gjorts vissa inskränkningar och förekommer formuleringar som vi inte är tillfredsställda med, skedde det ändå någonting på detta område år 1966.

Sedan dess har det inte hänt så särskilt mycket, även om vi har fortsatt vår kamp i Förenta nationerna för att försöka få till stånd resultat på detta område. Dessa strävanden har bl. a. lett till att vi år 1979 lade fram ett resolutionsutkast, som dock fick dras tillbaka. Men nu står det igen på agendan, dvs. föredragningslistan, i Förenta nationerna. Generalförsamlingen pågår fortfarande, och jag har inte klart för mig hur dagsläget är, men ärendet finns som sagt upptaget för behandling igen.

Det råder ingen oenighet om Nils Hjorths och utskottets uppfattning att Sverige skall göra allt vi kan för att få dödsstraffet avskaffat.

I utskottets betänkande finns en redogörelse, som visar att endast 23 länder har formellt förbjudit dödsstraff, att 9 slutat praktisera det och att 13 har avskaffat det utom i speciella fall. Men många tillämpar alltså fortfarande dödsstraffet. När det gäller frågan om tortyr finns samma fördömande hållning från svensk sida. Nils Hjorth ställde en fråga rörande behandlingen av detta spörsmål i den kommitté där Sverige är med. Det står i utskottets betänkande:

”Ett utkast är nu till stor del färdigställt, men det återstår ännu att utarbeta kontrollbestämmelser, vilket kan ta lång tid i anspråk.”

Vad gäller detta med lång tid måste vi tyvärr konstatera att det nog kan ta flera år. Arbetsgruppen har visserligen gjort ett utkast, men det som återstår är ju just kontrollbestämmelserna, och vi har oss bekant att det stöter på väldigt stora svårigheter att utforma sådana. Därför måste jag alltså tyvärr

göra den bedömningen att det, som utskottet säger, kan ta lång tid, t. o. m. flera år. Vi beklagar det, men det internationella arbetet går inte så fort.

Nils Hjorth hade inget annat yrkande än om bifall till utskottets hemställan, och jag vill instämma i det.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Kurdernas situa-
tion*

Anf. 33 NILS HJORTH (s):

Herr talman! Jag tackar utskottets talesman för de kompletterande upplysningarna. Som han säger har det inte hänt så mycket i vad gäller de resolutioner som lagts fram. Sedan gäller det också att få dem att tillämpas i praktiken. Jag är ändå glad över att ärendet igen finns på föredragningslistan i FN, och jag hoppas verkligen att det skall bli något resultat.

Det borde gå lättare att få igenom ändringar i Europarådet, inte minst eftersom församlingen uttalat sig mycket starkt för ändring av artikel 2 i Europakonventionen för skydd av de mänskliga rättigheterna. Det kan vara värdefullt att få läsa upp den, och den har följande lydelse:

”1. Envars rätt till liv skall skyddas av lag. Ingen skall avsiktligt berövas livet med undantag av de fall där en domstol verkställer en dom utdömd för ett brott där lagtexten uttryckligen föreskriver dödsstraff.

2. Berövande av liv skall ej anses stå i strid med denna artikel om det är en följd av ett utövande av våld som *måste anses absolut nödvändigt*:

- a) till försvar av varje person utsatt för olagligt våld;
- b) för att verkställa en laglig arrestering eller för att hindra en lagligen arresterad person att fly;
- c) i en aktion igångsatt i syfte att stoppa ett upplopp eller slå ner ett uppror.”

Den här artikeln är verkligen mogen för omarbetning i enlighet med Europaförsamlingens uttalande.

Det råder självfallet inte delade meningar mellan utskottet och oss motionärer i den här frågan. Vi vill att det skall hända någonting och att Sverige som tidigare skall vara pådrivande i dessa sammanhang, så att vi kan nå större förståelse för de här viktiga frågorna.

Utskottets hemställan bifölles.

10 § Kurdernas situation

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:11 om kurdernas situation.

Anf. 34 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det har hänt en hel del sedan vänsterpartiet kommunisterna första gången väckte den kurdiska frågan här i riksdagen. Det var i januari i år, och vi ställde i juni en fråga i samma ärende.

Bakgrunden till detta var bl. a. att vi hade fått mer information om den kurdiska situationen. Också händelserna i Iran med schahens fall i januari

1979 och så småningom upprepade krigshandlingar mot kurderna i Iran från augusti 1979 och framåt har väckt vårt intresse för frågan. Slutligen inträffade militärkuppen i Turkiet i september i år, och krig utbröt mellan Irak och Iran, också i september i år.

Allt detta berör på ett mycket näraliggande, konkret och direkt sätt den kurdiska nationen, som ju är uppdelad och lever i olika större eller mindre grupper i de här områdena.

Vad har då detta inneburit för kurderna? Låt oss börja med att se på militärkuppen i Turkiet, som ganska snabbt rann förbi både svenska och andra västerländska massmedia utan att väcka någon större uppmärksamhet. Den kuppen har i första hand riktat sig mot den demokratiska oppositionen, de demokratiska krafterna i Turkiet. Den har riktat sig mot demokratiska partier speciellt på vänsterkanten. Den har riktat sig mot fackföreningar och arbetarorganisationer i allmänhet. Situationen i Turkiet efter kuppen generellt – jag talar alltså inte bara om kurdernas situation utan om situationen i Turkiet över huvud taget – har präglats av undantagslagar, arresteringar, mord, tortyr och ekonomiska åtgärder, riktade mot folket. Men så har kuppen i allmänhet inte framställts i svenska massmedia. När den ägde rum framställdes den närmast som något som var bra för att återställa ordningen, för att bekämpa terrorismen i Turkiet osv. Den framställdes tydligt och klart såsom riktad både mot vänster och mot höger. Verkligheten har varit helt annorlunda.

Grupperna på högerkanten – rena fascistorganisationer som har funnits i Turkiet under alla år och under skiftande regeringar – har sluppit ganska lindrigt undan. Det är i stället, som jag sade tidigare, den andra sidan som har råkat mest illa ut, såsom det alltid är när militären tar makten i ett land. Det är i princip ingen skillnad på militärjuntors övertagande av makten vare sig det sker i Turkiet, i Bolivia, i Chile eller i vilket som helst annat land.

Även den svenska regeringen har intagit en ganska svagt avvisande attityd till den här militärkuppen. Den hälsades t. o. m. som mer eller mindre önskvärd när den ägde rum. För detta måste vi mycket hårt kritisera den svenska regeringen. Och det finns anledning att återkomma till dessa frågor, eftersom vi har en fråge- och interpellationsdebatt om Turkiet generellt nu på måndag. Då får vi alltså återkomma till de här frågorna.

Kuppen i Turkiet har särskilt inriktats mot kurderna och mot andra etniska minoriteter i landet. Flera juntamedlemmar och förespråkare för juntans politik har uttryckt, att separatisterna, som de kallas – där menar man i första hand kurderna – skall klämmas åt framför alla andra; de skall hållas efter och de skall bekämpas på alla plan. T. o. m. i Sverige har sådana talesmän fått komma fram i våra massmedia, exempelvis i svensk television. Professor Turan Güneç sade i svensk TV den 21 september 1980 följande: "Det finns inte några etniska grupper eller minoriteter i Turkiet, men vi skall kämpa med våra hårdaste medel mot separatisterna."

Det uttalandet stämmer väl överens med alla turkiska regeringars politik, alltifrån första världskrigets slut fram till nu. Denne professor Güneç var utrikesminister hos Ecevit, alltså den förre premiärministern i Turkiet, med

socialdemokratisk anstrykning. Han hade som sin utrikesminister denne man, som nu talar för militärjuntan. Det visar att de turkiska regeringarna alltid har intagit en gemensam linje mot den kurdiska minoriteten i landet.

Man har inte ens erkänt att det finns kurder i Turkiet. Man använder uttryck som bergsturkar och säger att dessa talar ett språk som egentligen inte är ett riktigt språk utan något slags blandning av olika språk. Man förnekar över huvud taget kurdernas nationella status med egen kultur och ett eget språk.

Vi fick tidigare i år en ny påminnelse om detta här i Sverige. En kurdisk författare vid namn Bozarslan hade gjort i ordning en ABC-bok på kurdiska. Han hade arbetat länge för att ta fram en ABC-bok på kurdiska som skulle kunna användas av både barn och vuxna. Boken blev naturligtvis omedelbart beslagtagen, och författaren blev fängslad. Han sade i en intervju i Upsala Nya Tidning följande: Jag tror inte att det i hela världen finns någon annan ABC-bok som är förbjuden. Men min ABC-bok är förbjuden i hela den turkiska delen av Kurdistan. I nästan ett år arbetade jag med metoder, innehåll och utformning. Jag planerade redan från början att den skulle vara för både barn och vuxna. Jag visste att det var förbjudet att skriva på kurdiska. Jag visste en sak till: när boken kom ut skulle de fängsla mig.

Detta förfarande har fördömts av Författarförbundet här i Sverige. ABC-boken kommer nu att ges ut i Sverige med stöd av kulturrådet. – Detta är bara ett exempel på hur man förnekar hela existensen av den kurdiska minoriteten i Turkiet.

Det finns två län i Turkiet som är rent kurdiska. Det är Centrala och Sydöstra Anatolien, som ligger i de östra delarna av Turkiet. Efter kuppen är dessa län sammanslagna under en enda kommandant, som sitter i staden Diyarbakir. Han har, med de nya undantagslagarna, all makt över området. Han har både undersökande och dömande makt – han kan alltså i stort sett göra vad han vill. Den turkiska armén var redan på Ecevits tid koncentrerad till östra Turkiet. Denna koncentration har nu blivit ännu mer uttalad. Nya arméenheter, större polisstyrkor, gendarmeri och annat har flyttats dit. Den information som vi kan få ut från dessa två kurdiska län i östra Turkiet är mycket bristfällig och hårt kontrollerad.

När det gäller Iran, en av de två andra staterna i detta område, hoppades man efter revolutionen där att det skulle bli större frihet för den kurdiska minoriteten i landet. Men det har visat sig vara falska förhoppningar. Redan i augusti 1979, ungefär ett halvår efter det att schahen hade fördrivits, startade den iranska armén mycket hårda angrepp mot de kurdiska områdena i västra och nordvästra Iran. Man gjorde anfall mot städer och byar. I ett anfall mot staden Sanandaj dödades 1 000 människor och sårades 1 200. Detta inträffade i april i år. Även staden Mahabad har blivit utsatt för flygbombardemang och anfall, med många hundra dödade och över 1 000 sårade. De kurdiska delarna i Iran har spärrats av. Medicin, oljor, livsmedel och fotogen får inte föras in i området. Läkare förflyttas därifrån. Advokater och andra tjänstemän som har ställt upp för kurderna och själva kan ha varit

Onsdagen den
3 december 1980

*Kurdernas situa-
tion*

av kurdisk nationalitet får inte längre verka i området.

Vi måste på grund av detta rikta allvarlig kritik mot revolutionsregimen i Teheran, som inte har kunnat gå med på förhandlingar med kurderna i landet.

I det tredje land i området som är aktuellt, Irak, kan vi inte heller se någon förbättring för den kurdiska minoriteten. Vi vet redan sedan tidigare att det har skett förflyttningar av befolkningen i gränsområdena mot Iran och Turkiet, att byar har utplånats, att brunnar har cementserats igen och att man har sett till att den kurdiska befolkningen inte har kunnat bo kvar. Vi vet också att militärjuntan i Turkiet efter kuppen sökt kontakt med regimen i Irak för att tillsammans kunna lösa den kurdiska frågan. Vi kan själva förstå på vilket sätt man vill lösa den.

I kriget mellan Irak och Iran, som vi läser om i våra tidningar sedan flera månader tillbaka, är det framför allt de kurdiska områdena som drabbas. Gränsområdena mellan Irak och Iran är till stor del kurdiska områden, och de blir nu utsatta för kriget. Ena dagen bombar iranska plan på den irakiska sidan. Nästa dag anfaller den irakiska armén den kurdiska motståndsrörelsen i samma område. Samma sak sker på den iranska sidan med irakiska plan och med angrepp av den iranska armén. Båda regimerna i Iran och Irak har alltså fört in kriget och för det nu på de kurdiska områdena, och det är den befolkningsgruppen som framför allt kommer i skottgluggen.

Jag övergår till att tala om utskottsbetänkandet och vad man där säger om denna fråga.

Den korta historiska bakgrundsbeskrivningen i utskottsbetänkandet finns det inte mycket att erinra mot. Men det finns en uppseendeväckande uppgift, och det är uppskattningen av hur många kurder det egentligen finns i de här områdena. Utskottet uppger att det finns ungefär 10 miljoner kurder, varav ca 5 miljoner bor i Turkiet, 3 miljoner i Iran, 2 miljoner i Irak och ytterligare några hundra tusen i Syrien, Sovjetunionen och Libanon. Det är en märklig uppgift. T. o. m. Turkiet självt, bl. a. i tidningen Yanki – en politisk veckotidning som är organ för juntan – den 4–11 augusti i år, uppges att av Turkiets befolkning är 9 miljoner kurder. I en artikel i DN i dag lämnas samma uppgifter som vi har nämnt i vår motion, nämligen att det finns 9 à 10 miljoner kurder enbart i Turkiet, 6 miljoner i Iran och 3 à 4 miljoner i Irak, vilket tillsammans med de andra smärre grupperna gör en befolkningsgrupp på uppemot 20 miljoner människor. Det skulle vara intressant att få höra var utskottet har hämtat sina siffror, som är helt nya och som jag aldrig har hört tidigare i något sammanhang i den här frågan.

Utskottet talar sedan vackra ord om solidaritet och om att Sverige naturligtvis alltid skall fördöma sådana här händelser, att vi alltid har ställt upp och alltid skall ställa upp när det gäller förföljelse av människor på grund av deras politiska eller religiösa övertygelse, deras ras eller etniska tillhörighet osv. Men man säger också att det är svårt att väcka en bredare internationell opinion i frågan. Det är ett märkligt yttrande. För om inte någon åtar sig att börja väcka en bredare internationell opinion, hur tänker man sig då att det över huvud taget någonsin skall kunna väckas några

opinioner? Någon måste ju börja. Man kan inte bara skylla på att andra inte har gjort det.

Man för också det cirkelresonemang som utrikesminister Ullsten använde när jag hade interpellationsdebatten med honom här i januari. Där sade han – och det upprepas nu av utskottet, delvis i annan form – att kurderna har varit så splittrade att det varit svårt att kunna väcka något slags internationell opinion för deras sak. Men varför är de splittrade? Man kan inte säga att ett folk är splittrat därför att det är splittrat, utan det beror på historiska omständigheter, som utskottet självt har beskrivit med hänvisning till fredsförhandlingarna efter första världskriget. Och det är tydligt och klart att stormaktsintressena då körde över den kurdiska befolkningen helt och hållet. Det var helt enkelt stormaktspolitik som gjorde att gränserna drogs på det sätt som skedde. Och det kan inte vara kurdernas fel.

Vi skulle lika gärna kunna tala om de nordiska samerna som finns i Norge, Finland och Sverige. Varför har de inte bildat en egen nation? Varför är de splittrade? Det beror på precis samma förhållanden: historiska skäl har gjort att de aldrig har haft någon möjlighet att ena sig nationellt. Då kan man inte dra fram det som ett bevis på att de inte har talat och tagit hand om sin egen sak. Det är ett cirkelresonemang och saknar logik.

När det gäller vårt första yrkande att denna fråga skall tas upp inför FN, säger utskottet att det är små utsikter att få gehör för en sådan propå. Jag tycker att utskottets bedömning i det avseendet är mycket dålig. Om man verkligen vill, finns det tillräckligt med argument – de som utskottet självt har redovisat och de som jag här än en gång har redovisat – som mycket väl motiverar att man väcker den här frågan inför FN. Detta är en stor fråga. Mycket mindre frågor i liknande fall har väckts inför FN, och i jämförelse med dem har denna lika stor eller större dignitet.

Man kan undra om utskottets uttalande i det här avseendet beror på att de områden i de olika staterna där kurderna bor hör till världens oljerikaste områden och att frågan därför är alltför känslig från politiskt-strategisk synpunkt för att föras inför FN. Det är i varje fall svagt av utskottet att inta en sådan ståndpunkt.

När det gäller vårt andra yrkande – det som gäller att förtrycket skall fördömas – noterar jag den lilla positiva skrivning som finns i betänkandet, nämligen att utskottet tycker att man bör ”slå fast” att kurderna har varit utsatta för övervåld och diskriminering. Det är ju vackert så, men man hade enligt min mening kunnat begära en mera bestämd och preciserad skrivning i det här fallet.

Slutligen vill jag säga några ord om den inställning som socialdemokraterna i utrikesutskottet har till den här frågan.

Ännu en gång visar det sig att socialdemokraterna i utrikesutskottet taskar patrullo med borgerligheten. De ställer sig inte bakom en sådan här klar och entydig fråga som gäller ett fördömande eller att göra ett kraftigare uttalande från den svenska riksdagen, utan man överlåter åt borgerligheten att skriva och man ställer upp bakom det utan att säga ett ord till kurdernas försvar.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Kurdernas situa-
tion*

Olof Palme har ändå i en intervju i Aftonbladet den 12 augusti i år sagt att vi måste erkänna kurdernas nationella rättigheter och deras nationella legitimitet, men socialdemokraterna i utrikesutskottet lyfter inte ett finger för att få till stånd ett uttalat stöd till kurderna. Det är borgarpolitik, oavsett vilket parti som bedriver den.

Jag vill därmed yrka bifall till vpk:s motion.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 35 STURE KORPÅS (c):

Herr talman! Jag kan i huvudsak ansluta mig till den förstärkning av bakgrundsbeskrivningen som Oswald Söderqvist gav.

Kurderna är ett av de folk som känner sig hotade till sin kultur eller t. o. m. till sin existens inom den stat där de har att leva. Det finns många sådana folk i världen. Det lär väl inte vara möjligt att ens med bästa vilja ändra statsgränser så, att alla etniska grupper får total självstyrelse. Men inte minst för den skull måste det internationella samfundet engagera sig för de här folkens möjligheter att bevara och utveckla sin egenart. Det kan inte bara vara vederbörande stats egen inre angelägenhet. Sådana förhållanden måste därför också kunna diskuteras i Sveriges riksdag.

Det blir emellertid lätt så att vi bara observerar vissa folks situation och glömmar – eller försöker att inte låtsas om – andras. Kanske borde vi, herr talman, i riksdagen samla denna typ av frågor till ett tillfälle varje år, då vi mera systematiskt kunde diskutera de principiella aspekterna på dem.

Nu behandlar vi alltså en motion om kurdernas situation. Kurderna är en grupp som historien farit illa fram med. De utgör en stor grupp. Oswald Söderqvist frågade var utskottet hämtat sina uppgifter om antalet kurder. Vi skriver i betänkandet att det finns omkring 10 miljoner kurder, och vi anger ramarna till mellan 6 och 16 miljoner. Uppgiften om att det finns mellan 6 och 16 miljoner är tagen från en tidskrift, *The Kurds*, som den kända Minority Rights Group i London har gett ut. Det är vad jag kan säga om denna sifferuppgift. Jag har liksom Oswald Söderqvist sett större siffror. Kurderna kan möjligen vara lika många som antalet invånare i de fem nordiska länderna tillsammans. Det må vara hur som helst med den saken. Under alla förhållanden rör det sig om en stor grupp människor. Kurderna är kulturellt medvetna, men har drabbats av olyckan att vara splittrade på länder och utgör nu en minoritet i minst fem stater. De finns mitt i en av världens politiska brännpunkter i dag, vilket gör det svårare för dem. Detta gör det också svårare för det internationella samfundet att ställa upp för dem. Det är svårt att engagera sig utan att bli uppfattad som engagerad på den ena eller den andra sidan i en svår världspolitisk konflikt. Svårigheterna för kurderna hemma har tvingat många av folkets bästa ungdomar att lämna sina bygder. En stor grupp finns i Sverige. Det är kanske naturligt att Oswald Söderqvist och jag talar för dem, eftersom vi två har fått vänner bland de särskilt många som finns i Uppsala.

Utskottet slår också fast att kurderna har varit och är utsatta för övervåld och diskriminering i sina hemländer. Det må vara att intensiteten växlar från land till land och från tid till tid. Motionen har sitt värde, eftersom det där pekas på situationen, men jag kan inte säga att den i och för sig för frågan vidare. Sveriges inställning till förföljelse av undertryckta är klar och har också ständigt dokumenterats. Att nu göra ett särskilt uttalande till regeringen har då ingen mening.

Sverige är inställt på att i internationella sammanhang föra kurdernas liksom andra förtryckta folks talan. Eftersom de mellanstatliga organen företrädar stater av vilka många har skönhetsfläckar i detta avseende, är det svårt att få fram ställningstaganden. Möjligheterna att behandla frågan inom ramen för FN:s konvention om medborgerliga och politiska rättigheter begränsas också, som vi skriver, av att Turkiet över huvud taget inte har anslutit sig till konventionen och av att de andra berörda länderna inte har anslutit sig till det fakultativa protokoll som gör det möjligt att påtala brott mot konventionen.

Därmed, herr talman, ber jag att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 36 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Det är ju inte bara så, att kurderna känner sig hotade. Jag tycker att detta var en olycklig formulering i Sture Korpås anförande. Om det bara hade varit så, hade det kanske inte varit särskilt farligt. Kurderna är utsatta för inte bara hot utan för förtryck. Det sker varenda dag och har pågått i årtal.

Det är inte heller i första hand fråga om att ändra gränser. Ingen av dessa kurdiska minoriteter har begärt detta. Däremot har de begärt att enkla grundläggande rättigheter skall tillerkännas dem, att de t. ex. skall få trycka och ge ut en ABC-bok på sitt eget språk i det land där de bor, vidare att de skall få undervisa på sitt eget språk i sina skolor och att de skall få åtminstone något mått av inflytande på samhällslivet i de byar, städer och regioner där de utgör den stora majoriteten av befolkningen. Det är enkla och folkrättsligt mycket klara principer och ingenting märkvärdigt.

Nu säger Sture Korpås, och det står också i utskottets betänkande, att förtryck måste fördömas var det än förekommer. Det är bra. Jag accepterar gärna sådana diskussioner och deltar också gärna i dem. Men man måste i ett sådant här fall också vara beredd att ta litet större krafttag än vad utrikesutskottet nu gör i sitt betänkande. Det är ett svagt betänkande. Man har först en bra genomgång av den historiska bakgrunden, där man i stort sett säger att allt vad vi har sagt i vår motion är rätt. Men sedan säger man att man inte skall göra någonting. Jag tycker att det är ett svagt och ett mycket dåligt underbyggt ställningstagande i betänkandet.

Sedan ytterligare något om kurdernas antal. Det kan hända att det finns en uppgift härom på den nämnda institutionen i London. Men det är märkligt att utrikesutskottet söker fram och använder sig av just den uppgift som visar på de lägsta siffrorna för kurdernas antal. Inte med ett enda ord redovisar man

de siffror som oftast förekommer i pressen och i den egna turkiska statistiken, enligt vilken det finns 9 miljoner kurder i Turkiet. Man kan väl åtminstone redovisa båda uppgifterna och inte bara den uppgift som anger det lägsta antalet, som om man ville förringa kurdernas antal. Det tycker jag också är dåligt.

Det är klart att man kan stapla mängder av formaliteter på varandra, formella skäl för att det inte finns någon möjlighet för Sverige att föra frågan vidare. Men det tycker jag också är svagt. Om Sverige verkligen ville engagera sig i den här frågan, om de svenska partierna var redo att leva upp till sina stolta deklarationer, skulle det säkert gå att hitta någon formell utväg när det gäller att föra upp frågan i internationella fora – i FN eller i andra sammanhang. Man kan inte bara krypa bakom formaliteter och säga att det inte finns några utvägar.

Anf. 37 STURE KORPÅS (c) replik:

Herr talman! Jag lämnade ifrån mig utkastet till mitt anförande nyss. Jag är inte riktigt säker på om jag kan ha sagt att kurderna bara känner sig hotade – jag tror inte det. Jag gav, tror jag, ganska klart uttryck för min inställning till hur den här stora folkgruppen i ett utsatt område behandlas. Det torde inte råda någon oklarhet på den punkten.

Jag tycker inte att det är en central fråga om kurderna är 16 miljoner eller 20 miljoner till antalet. Jag hoppas, Oswald Söderqvist, att vi är överens om att man inte skall behandla sådana här folkgrupper efter hur stora de är utan efter graden av förtryck. Vi är överens om att det gäller en svårt utsatt grupp. Kanske är den det därför att den är stor, men det är jag inte heller säker på.

Sedan är det så att i det här landet är det regeringen som har huvudansvaret för utrikespolitiken. Utrikesutskottet har inte haft anledning att uttala att regeringen i den här frågan eller i därmed besläktade frågor har fört en annan politik än den som vi i utskottet har uppfattat som den riktiga. Att då från utskottets sida göra ett uttalande vore ganska orimligt.

Anf. 38 OSWALD SÖDERQVIST (vpk) replik:

Herr talman! Jag kan gärna instämma med Sture Korpås att kurdernas antal inte är någon central fråga. Vad jag vänder mig emot är att man söker fram siffror som är minst vanliga och minst välkända och som pekar på ett betydligt lägre antal än vad som i allmänhet redovisas. Det tycker jag är en dålig argumentationsteknik. I så fall borde man även redovisa de andra siffrorna och inte bara de här.

Det är klart att det är regeringen som bestämmer utrikespolitiken, men riksdagen har väl också skyldigheter och möjligheter att göra påpekanden och föreslå ändringar beträffande regeringens politik. Vid ett sådant här tillfälle borde företrädare för många olika partier kunna ge uttryck för en mer positiv inställning till kurdernas problem än vad regeringen hittills har gjort. Här finns alltför många uppenbara fakta i botten för att man bara skall nöja sig med att säga att det av formella skäl inte finns några möjligheter att agera

internationellt. Det finns säkert möjligheter att agera, om man verkligen vill, och det borde alltså den svenska riksdagen framföra till regeringen.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Kurdernas situa-
tion*

Anf. 39 BO SIEGBAHN (m):

Herr talman! Jag känner en viss benägenhet att hålla med Oswald Söderqvist om att det här uttalandet av utrikesutskottet är ganska känslolöst. Vi har dock här ett folk – hur många de är spelar, som det har sagts, inte någon väsentlig roll, det är i varje fall ett ganska stort folk – som har existerat med egen kultur under åtskilliga århundraden. Man serverar från utrikesutskottets sida ett ganska objektivt eller stillsamt uttalande om kurdernas situation. Var är den entusiasm som Carl Lidbom – som också har undertecknat betänkandet – visar när det gäller palestiniernas nationella rättigheter? Då uttalar utskottet precis hur det tycker att man skall handla. Men här är det närmast fråga om de obotfärdigas förhinder.

Jag tycker t. ex. att det är litet underligt att utskottet i den historiska skildringen i reciten inte nämner ett ord om de viktiga delarna av avtalet 1974 mellan schahen och Irak, där båda parter sålde kurdernas möjligheter att existera. Man satte ur spel ett avtal på sin tid mellan Irak och kurderna – ett avtal som man f. ö. aldrig levde upp till från irakisk sida – om att kurderna skulle ha nationella rättigheter. Man sålde kurdernas möjligheter att fungera mot att schahen av Iran i stället fick tillgång till vissa öar m. m., som nu är så aktuella.

Därmed förstörde man de möjligheter som fanns – den hjälp av icke obetydlig kvantitet, som schahen tidigare lämnat till kurderna, och deras möjligheter att ha åtminstone en viss kulturell autonomi inom Irak. Detta ganska skamlösa avtalsbrott borde utskottet ha nämnt på ett mera detaljerat sätt än som här förekommer.

När man i reciten också säger att det är avtal som Irak snart kommer att sätta i kraft beträffande kurdernas autonomi inom Irak, tillåter jag mig säga att alla de avtal som man från Iraks sida under årens gång har träffat med kurderna har man satt ur kraft så fort man kunnat. Man har helt enkelt aldrig effektuerat dem, utan så snart det militära trycket från kurderna har släppt har irakierna dragit tillbaka de utlovade rättigheterna.

Det är också riktigt, som Oswald Söderqvist påpekar, att kurderna i de olika länderna inte har kunnat uppträda självständigt. De har i allmänhet förtryckts av varje land för sig. Det har varit tekniskt nästan omöjligt att skapa den nationella samarbetsanda som man skulle kunna skapa i ett annat läge. Vi måste väl ändå här i riksdagen ha möjligheter att uttrycka en stark förståelse för inte bara kulturell autonomi utan även en mera politisk autonomi. Därmed icke sagt att man nödvändigtvis skall sträva efter ett självständigt Kurdistan. Svårigheterna kan då bli för stora. Men utskottet skulle ändå ha kunnat säga litet mer i betänkandet än att bara konstatera att kurderna har utsatts för stora svårigheter. Visst kan en utrikesledning ha stor glädje av att det finns krafter i riksdagen som uttrycker förståelse för ett visst folks situation och uttalar en uppmaning att i olika sammanhang – och sådana erbjuder sig utan minsta svårighet – ta upp de här problemen. Jag tycker att

frågan får hållas levande. Det finns många tillfällen att ta upp den igen i riksdagen. Men nog tycker jag att man i Sveriges riksdag skulle kunna visa litet mer förståelse även för kurdernas situation, när man gör det för så många andra folk.

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 19 för motion 1979/80:1624 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

11 § Den alliansfria rörelsen

Föredrogs utrikesutskottets betänkande 1980/81:12 om den alliansfria rörelsen.

Anf. 40 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Vpk har i den motion som nu skall behandlas på nytt framfört förslaget att Sverige skall begära inträde i de alliansfria rörelsernas organisation.

Vi har i vår motion nämnt en rad goda skäl för en sådan anslutning. Vi anser att det skulle ge Sverige möjlighet att på ett mer aktivt sätt än nu driva de frågor som vi i många fall prioriterar i det här landet. Det är frågor som har att göra med jämlikheten mellan världens olika stater, solidariteten med tredje världen, krav på en ny ekonomisk världsordning, industrialisering av utvecklingsländerna för att utveckla teknologi och forskningskapacitet, utan att de därigenom skulle bli bundna till de olika blocken och stormakterna.

Det är ju ett arbete som vi i biståndsdebatter och utrikesdebatter ofta framhåller som väldigt viktigt och som vi säger oss vilja slå vakt om och ställa upp för. Ett medlemskap i den alliansfria rörelsen skulle öka Sveriges möjligheter att delta i den här diskussionen och att påverka och driva på utvecklingen.

Ett medlemskap skulle dessutom vara bra för den svenska handeln. Vi vet att vi nu ensidigt och alltmer för varje år som går binds till de västliga marknadsekonomierna. Många anser att det är en bra utveckling. Jag tror inte att det finns så många ekonomer som verkligen har trängt in i problemen som anser att den utvecklingen är så bra. Vi skulle betydligt mycket mer behöva öka vår handel med tredje världens länder, med utvecklingsländerna. Även här skulle ett medlemskap i den alliansfria rörelsen vara en bra plattform och ett bra utgångsläge. Det skulle öka våra möjligheter att komma i handelskontakt med dessa länder.

Det finns en annan aspekt, som vi också har tagit upp i vår motion. Under de senaste åren av 1970-talet och nu i början av 1980-talet har debatten om fred och nedrustning fått en allt större bredd. Hotet om ett stort krig har också blivit alltmer påtagligt – det är alla överens om. Även i det fallet – när det gäller fredsinsatser, nedrustningsinsatser och annat sådant – betyder den organisatoriska tillhörigheten till en stor internationell organisation som den

alliansfria rörelsen oerhört mycket. Man kan visserligen säga att vi har de där kontakterna och deltar i diskussionen ändå – vi kan tala med tredje världens länder ändå, och vi kan på alla sätt tillgodogöra oss de positiva verkningarna av sådana kontakter utan att organisatoriskt vara involverad i den här rörelsen. Men det stämmer ju inte! Alla som vet vilken betydelse organisationer av olika slag har vet också att tillhörighet till en organisation betyder oändligt mycket mera än om man deltar på grundval av en värderingsgemenskap eller på annat sätt. Själva organisationsanslutningen är ju mycket viktig.

Utskottets skrivning om vår motion är tveksam, och jag skulle vilja säga att den tyder på en inkrökt attityd. Vid läsningen av utskottets betänkande får man en förnimmelse av att utskottet ger uttryck för tanken att man är sig själv närmast; vi skall akta oss för att ge oss in i någonting som gör att vi kan råka illa ut. Men det kan ju aldrig ha varit meningen med den svenska neutraliteten att den skulle tolkas på det sättet.

När man läser den historiska beskrivningen i utskottsbetänkandet, med uttalanden av Torsten Nilsson på 1960-talet osv., får man känslan av att utskottet anser att det är bäst att vi tassar litet försiktigt och inte engagerar oss. Det är, som jag sade förut, en något inkrökt attityd.

Man kan ju fråga sig vad Sveriges neutralitet verkligen innebär. Skall den verkligen utesluta organiserat samarbete med andra neutrala stater? Ja, säger utskottet, och så gör man en jämförelse med EG-debatten för några år sedan. Det är ju en himmelsvid skillnad. Där var det verkligen fråga om åtaganden som skulle ha bundit upp Sverige på ett helt oacceptabelt sätt. Vi har ändå på grund av den ekonomiska utvecklingen och våra handelsförbindelser blivit bundna till EG. Skulle vi ha varit med i organisationen, hade vi kanske haft mycket svårare problem med vår arbetsmarknad och andra sådana saker, som EG-motståndarna på sin tid framförde som argument mot en anslutning.

Det är en väsentlig skillnad mellan å ena sidan att vara med i en ekonomisk organisation av typ EG, där man är tvungen att göra ekonomiska åtaganden som inverkar på det egna näringslivet och på våra möjligheter att påverka sysselsättningsläget i det egna landet osv. och å andra sidan att vara med i en mera lös organisation som den alliansfria rörelsen, där det visserligen kan ställas krav på oss att vi skall sätta oss ned och diskutera olika utrikespolitiska ställningstaganden. Sådana förekommer, som vi har sagt i vår motion, ständigt inom den alliansfria rörelsen. Det är ju inte alls samma sak som en anslutning till en ekonomisk organisation, typ EG. Som alla känner till har vi inte tidigare känt oss förhindrade att gå med i samarbetet i t. ex. EFTA. På sin tid har vi strävat mycket efter nordiska tullunioner. Jag tycker att det är haltande jämförelser och en svag skrivning som gjorts av utskottet.

Vi har, som jag sade tidigare, redan i stor omfattning samarbete med dessa alliansfria stater. Det sägs också i utskottsbetänkandet att detta är positivt och bra. Därför borde det alltså vara ännu bättre om samarbetet kunde utvecklas ytterligare. Om vi hyser sympati för den alliansfria rörelsens strävanden – i fråga om jämlikhet mellan folken, frigörelse för den tredje

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Den alliansfria
rörelsen*

världen, nord-syd-dialogen och andra sådana viktiga ting – skulle man också kunna tänka sig att söka en närmare organisatorisk samverkan.

Utskottet nämner i förbigående ett par olika samarbetsformer som redan finns. Man talar om gäststatus. Vi kan bli inbjudna – och har flera gånger varit inbjudna – till olika möten, konferenser osv. som de alliansfria staterna haft. Det är naturligtvis all right. En annan anslutningsform som man nämner – och som innebär ett något längre steg – är observatörsstatus. Om man nu tycker att det är omöjligt att bli medlem i den alliansfria rörelsen, är det lika omöjligt att tänka sig en begäran om att få delta i den som observatör? Det är ju ett steg längre än att enbart vara med som gäst i olika sammanhang. Utskottet säger ingenting om möjligheterna till ett sådant deltagande. Jag tycker att det kunde vara intressant att av utskottets talesman få höra mera utvecklade synpunkter i den frågan.

Därmed vill jag yrka bifall till vpk:s motion.

Anf. 41 TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Sveriges utrikespolitik har ju betecknats som alliansfrihet i fred, syftande till neutralitet i krig. Det mycket viktiga ledet ”syftande till neutralitet i krig” tror jag att motionären inte har observerat tillräckligt. Allt vad vi gör i fredstid skall syfta till att bibehålla neutraliteten. Vi kan inte bara driva en sorts politik medan vi inte är engagerade i några krigshandlingar och säga att om det blir oroligheter skall vi bli neutrala. Till bilden hör ju hela vårt försvar och vår utrikespolitik – som ju bör vara obunden och väcka förtroende för vår vilja och förmåga att stå neutrala. Jag vill alldeles speciellt understryka att det inte alls är utan betydelse vad vi gör under fredstid. Allt måste ju syfta till att väcka förtroende för vår hållning – att Sverige är ett alliansfritt land som syftar till neutralitet i krig.

Nu är ju alliansfriheten i fred en förutsättning – men inte en tillräcklig förutsättning – för neutraliteten. Jag tror att motionärerna trycker väl mycket på definitionens första led, om alliansfrihet. Jag är övertygad om att motionärerna är på fel spår, om de tror att alliansfriheten bäst gynnas av att vi går med i en s. k. alliansfri rörelse. Ord är ju ord. Vilken organisation som helst kan bildas och ta vilket namn den önskar. Om den motsvarar namnet – ja, det kan man inte säga, i varje fall inte för framtiden. Nästan de flesta diktaturstater har t. ex. ordet demokrati i sina namn. Det innebär alltså ingen garanti att det heter ”alliansfri rörelse”. När det gäller en organisation som har en fastare form, kan man ju t. o. m. säga att man inte längre är alliansfri om man är med i en organisation som har vissa syften.

Det ligger inte i linje med vår obundna politik att gå med i vagt definierade utrikespolitiska rörelser av det slag som det nu är fråga om. Ett svenskt medlemskap i den alliansfria rörelsen skulle få omvärlden att tro att vi hade lagt om vår utrikespolitiska kurs och engagerat oss i en ny riktning. Det vill vi inte att omvärlden skall tänka om Sverige. Det vore inte förenligt med den neutralitet i krig som vi syftar till.

Oswald Söderqvist nämnde EG. Det är ett utmärkt exempel på att vi inte vill engagera oss. Oswald Söderqvist sade att det då handlade om

ekonomiska förpliktelser, men det var knappast det frågan gällde. Vi ville ha de ekonomiska förmånerna av tullfrihet och annat sådant, men det viktiga var att vi inte ville engagera oss politiskt. Man kunde inte definiera EG som en politiskt neutral organisation. Den har senare utvecklats så att man inte där kan finna några politiska tendenser, men i de ursprungliga dokumenten kunde man inte läsa ut att EG skulle vara en opolitisk organisation. Handelsförbindelserna har fungerat bra. Oswald Söderqvist har alltså fel när han säger att de ekonomiska förpliktelserna var orsaken till att vi inte engagerade oss i EG – det var rent politiska hänsyn som låg bakom beslutet.

Vi sätter värde på den alliansfria rörelsen. Den har gjort en del nyttiga saker. Vi följer dess verksamhet som gäster på dess möten. Man kan naturligtvis fråga varför vi inte går över till att bli observatörer. Internationellt räknas det som ett steg närmare medlemskap. Jag vet inte om Oswald Söderqvist vill påstå att ställningen som observatör skulle ge oss större förmåner. Vi skall ju ändå vara närvarande för att få veta vad som händer där, samtala med människor osv. Det är bra för u-landskretsen att den på detta sätt sluter sig samman och utformar sina positioner i den ständigt pågående dialogen mellan u- och i-länder.

Oswald Söderqvist underströk att de handelspolitiska frågorna är viktiga för ett medlemskap. I det sammanhanget vill jag påpeka att i början på 1970-talet, då vi tog ställning till ett medlemskap i EG, var den svenska exporten till EG-länderna 73 %. Om vi bara hade tagit handelspolitiska hänsyn skulle vi alltså ha engagerat oss mycket mer, eftersom vi hade den stora handeln med just EG-området. Men naturligtvis vill vi handla med u-länderna. Det har vi visat vid många tillfällen, bl. a. när det har upprättats sådana avtal som kaffe- och kakaoavtalen. Där har Sverige visat en mycket positiv inställning till u-länderna, även om det, som vi vet, är svårt att handla med u-länderna eftersom de är utvecklade på ett sådant sätt att det inte alltid går att köpa därifrån.

När vi deltar i dialogerna kan vi inte komma ifrån att vi är ett i-land. Då får vi diskutera från de utgångspunkterna. Jag kan inte se någon som helst anledning för oss att ansluta oss till den alliansfria rörelsen. Den svenska neutraliteten är bäst betjänt av att vi fortsätter med samma politik som tidigare. Den inger förtroende hos världens länder.

Herr talman! Jag yrkar bifall till utskottets hemställan.

Anf. 42 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det är en något virrig framställning som Torsten Bengtson gör, och jag skall försöka få litet ordning på det hela. Torsten Bengtson behöver inte uppträda som någon undervisare – det är självklart vad som menas med alliansfrihet och neutralitet. Man skall inte förutsätta att människor som man debatterar med inte känner till enkla sakfrågor som t. o. m. elever i årskurs 9 i grundskolan är medvetna om.

Torsten Bengtson sade att den alliansfria rörelsen har en politik i fred och sedan kan den hux flux ha en annan politik om det skulle bli krig. Jag tror att

den alliansfria rörelsens stater skulle vara mycket intresserade av att litet närmare få preciserat vad Torsten Bengtson egentligen menar med det. Vilken uppfattning har Torsten Bengtson om den alliansfria rörelsens uttalade syften och mål, när den säger att den är alliansfri? Som jag förstod det ifrågasatte Torsten Bengtson detta och sade att vi kunde riskera att dras in i de mest svårartade förvecklingar om vi skulle gå in som medlem i denna rörelse. Jag tror att den alliansfria rörelsens stater på det högsta skulle opponera sig emot en sådan beskrivning av deras organisation.

Sedan detta med EG. Om det är så att vår handel med EG-länderna var så omfattande som över 70 % och vår handel med de alliansfria staterna fortfarande är ytterst liten, skulle det självfallet vara ett bra argument för oss att söka medlemskap i den alliansfria rörelsen. För medlemskap i EG talar däremot inget argument alls. Det var handelspolitiska bindningar i EG som gick över i uttalat politiska bindningar om arbetsmarknadspolitik o. d. Sådana bindningar finns inte i den alliansfria rörelsen. Man lägger sig över huvud taget inte i de enskilda staternas inre angelägenheter – hur de vill utforma sin arbetsmarknad, hur de vill bedriva sin företagsamhet, om den skall vara kooperativ, privatägd eller statlig. Det är stora skillnader mellan EG och den alliansfria rörelsen. Jag tycker att det här är en mycket märklig sammanblandning av den alliansfria rörelsen och EG, och jag tror inte att de alliansfria staterna skulle vara särskilt glada över den.

Så detta med observatörsstatus, något som tydligen är ointressant enligt utrikesutskottets och Torsten Bengtsons uppfattning. Det var ju bra att få ett besked om den saken. Det finns alltså inget intresse för observatörskap, utan Sverige skall tydligen fortsättningsvis inte alls försöka närma sig den alliansfria rörelsen. Det var i så fall ett klarläggande.

Anf. 43 TORSTEN BENGTON (c):

Herr talman! Jag lämnade vissa sakuppgifter, som Oswald Söderqvist betecknar som undervisande. Men efter herr Söderqvists anförande föreföll det nödvändigt att lämna vissa uppgifter för att få litet större klarhet i det hela än vi fick av hans anförande.

Oswald Söderqvist blandar ihop begreppen när han talar om att den alliansfria rörelsen inte skulle vara neutral i krig. Det har jag inte resonerat om, utan vad jag talade om var den svenska ståndpunkten, att vi alltid måste visa att vi är alliansfria för att vi skall bli trodda, när vi hävdar vår neutralitet i krig. Detta gäller alltså Sveriges sak. Jag har inte talat om hur den alliansfria rörelsen kommer att bete sig. Men en sak kan påvisas – det står också i utskottsbetänkandet –, nämligen att den alliansfria rörelsen efter hand har konfronterats med de stora internationella tvistefrågorna. Sålunda har inom rörelsen rests krav på att medlemmarna skall ta ställning till frågor som konflikten i Mellanöstern, Vietnams invasion i Kampuchea och Sovjetunionens invasion i Afghanistan. Vad vi har sagt i utskottet är alltså att sådant kan hända. Då kan det bli svårt för den alliansfria organisationen att upprätthålla sin alliansfrihet. Hur olika problem kan komma att utvecklas vet vi inte, men så mycket kan vi bedöma att sådana här situationer kan uppkomma. Jag

antydde också i mitt första anförande att det kan uppstå situationer där vi inte riktigt vet hur den alliansfria rörelsen kommer att förhålla sig. Det skulle då vara ganska obehagligt för Sverige att tillhöra organisationen.

Den svenska neutraliteten gagnas bäst av att vi hävdar vår alliansfrihet och icke engagerar oss på ett sådant sätt att man behöver tvivla på att Sverige verkligen är alliansfritt.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Den alliansfria
rörelsen*

Anf. 44 OSWALD SÖDERQVIST (vpk):

Herr talman! Det senaste anförandet av Torsten Bengtson slår ytterligare fast att han anser att de alliansfria staterna i grund och botten inte är alliansfria. Enligt Torsten Bengtsons uppfattning kan man förvänta sig att de alliansfria staterna i händelse av ett skärpt världsläge kommer att inta en annan attityd än vad som nu slås fast i deras stadgar och organisationsordning. Det är ett ganska uppseendeväckande uttalande. Vi skall alltså inte tro på dessa länder när de förklarar sig vara alliansfria, utan vi skall förvänta oss att kunna bli indragna i förvecklingar i samband med ett skärpt världsläge, om vi ansluter oss till dem. Det uttalandet tycker jag är väldigt avslöjande för Torsten Bengtson. Jag hoppas att det inte gäller för hela utrikesutskottet.

Anf. 45 TORSTEN BENGTSON (c):

Herr talman! Oswald Söderqvist kan inte finna att jag i mitt anförande har gjort någon bedömning av hur den alliansfria rörelsen beter sig eller av om den är alliansfri eller ej. Jag har inte yttrat mig om den saken. Vad jag har framhållit är det som också står i utskottsbetänkandet, att det kan uppstå situationer då det kan bli besvärligheter. I övrigt har jag inte uttalat mig.

Utskottets hemställan bifölls med 297 röster mot 18 för motion 1979/80:480 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

12 § Föredrogs

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1980/81:10 om handikappersättning

1980/81:11 om förtidspension

1980/81:12 om utlandssvenskars ställning inom socialförsäkringen

Kulturutskottets betänkande

1980/81:12 om det offentliga språket

Trafikutskottets betänkanden

1980/81:3 om affärsverkens intäkts- och kostnadsutveckling (förs. 1980/81:4)

1980/81:4 om ändring i lagen om felparkeringsavgift (prop. 1980/81:21)

1980/81:5 om godkännande av IMCO-konvention om sjöfolks utbildning, certifiering och vakthållning (prop. 1980/81:29)

13 § Intrång i Stora Sjöfallets nationalpark

Föredrogs jordbruksutskottets betänkande 1980/81:11 om intrång i Stora Sjöfallets nationalpark (prop. 1980/81:19).

Anf. 46 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! I betänkande nr 11 från jordbruksutskottet till innevarande riksmöte behandlas frågan om ett ytterligare intrång i Stora Sjöfallets nationalpark. Det gäller nu att till Vietas kraftstation spränga ut ytterligare en tilloppstunnel, som kommer att gå parallellt med en redan befintlig och vars funktion är att minska strömningsmotståndet och därmed fallförlusten vid tappning från Suorvamagasinet. Företaget har inte bedömts som företagsekonomiskt lönsamt, men anses ändå böra genomföras av arbetsmarknadsskäl. Ingreppet i nationalparken anses bli ringa och kommer att bli mest synligt under byggnadstiden.

Som anförs i motionen 1980/81:15 har riksdagen redan tidigare gjort mycket bestämda uttalanden mot ytterligare ingrepp i landets nationalparker. Vpk-motionärerna i detta ärende ställer sig givetvis helt bakom dessa riksdagens tidigare uttalanden.

Anledningen till att vi nu motionerat med anledning av detta, i alla fall tämligen marginella, ingrepp är att det ingår som ett första steg i ett planerat större ingrepp, som skulle komma att kraftigt beröra sjön Langas, nedströms Vietas kraftverk. Här kan det komma att röra sig om en sjösänkning, som får en betydligt mera ingripande verkan. Både fisket i sjön och framkomligheten över sjön kommer att påverkas. Mot detta ingrepp finns ett betydande motstånd från den lokala befolkningen, som visserligen är liten till antalet men ändå bör tillförsäkras möjligheter att leva sitt liv som tidigare inom det aktuella området i fjällvärlden. Mot bakgrund av tidigare ingrepp från Vattenfalls sida kan deras oro inför steg två i nu aktuella byggnadsprojekt vara förståelig.

Vad vi motionärer främst vill markera är att bedömningen av steg två i Jaurekaska bör ske i sammanhang med det nu aktuella tunnelärendet. Vi har försökt visa att det föreligger en klar risk för att man annars tillämpar en steg-för-steg-metod. Först görs ett relativt harmlöst ingrepp som går att acceptera, och litet senare görs ytterligare ett något större ingripande, som har samband med och utgör fortsättning på det första ingreppet. I en sådan händelsekedja kan ingreppet i en nationalpark gradvis öka, och det slutliga resultatet skulle svårigen ha accepterats, om man fått ta ställning till helheten redan från början.

Därför har vi yrkat på att i avvaktan på att riksdagen kan ta ställning till

hela ingreppet i Stora Sjöfallets nationalpark bör beslut om etapp ett anstå och propositionen sålunda avslås. En kraftig försening av det aktuella tunnelprojektet till följd av ett sådant avslag borde inte behöva bli fallet, då ju effekterna av ett genomförande av Jaurekaskaprojektet redan nu borde kunna anges. Vi vidhåller således vårt yrkande 1 om avslag på propositionen på den grunden.

Vad sedan gäller yrkande 2 kan vi glädjande nog konstatera att utskottet gått oss till mötes med en skrivning, som man föreslår att riksdagen skall ge regeringen till känna. Den tillgodoser vad vi krävt i vårt yrkande. Det gäller ju att om riksdagen nu ändå beslutar bifalla propositionen, så skall detta beslut om etapp ett inte få påverka ett kommande beslut om etapp två i Jaurekaska. Det är ett klart besked på den punkten, och därför finns det inte anledning att vidhålla kravet om bifall till yrkande 2 i motion 15.

Herr talman! Med det anförda yrkar jag bifall till motion 1980/81:15, yrkande 1.

Anf. 47 HANS WACHTMEISTER (m):

Herr talman! Den proposition som vi nu behandlar är ett typiskt exempel på den kronärtskockstaktik som visat sig så framgångsrik för förespråkarna av utbyggnaden av våra vattendrag. Man tar först ett blad, efter en tid ytterligare ett, med motivering att man utan detta andra blad inte kan fullt tillgodogöra sig det första, osv., osv.

Ensam är det nu aktuella projektet inte av någon större betydelse, det må vara riktigt, men satt i samband med kronärtskockkorna är det nog så allvarligt. Hela nationalparksidén förfuskas ju om man på det här sättet gör det ena intrånget efter det andra.

Jag måste tacksamt erkänna att utskottet kraftigt sagt ifrån att ett bifall till dess hemställan inte får tillmätas prejudicerande betydelse för andra projekt som kan beröra nationalparken. Det tråkiga är bara att man den dag vidare intrång blir aktuella kommer att precis som hittills strunta i sådana uttalanden. Man kommer att, vilka domskäl vattenöverdomstolen än åberopar, hitta på nya motiv för ingrepp.

Nej, herr talman, vi måste återupprätta respekten för nationalparkerna. Vad som en gång avsatts därtill skall förbli skyddat. Under inga omständigheter får intrång ske på så lättvindiga grunder som hittills.

Av den anledningen skulle jag vilja yrka bifall till min motion, men även om den inte är helt identisk med den som Per Israelsson har talat för är den likväl inte mera skiljaktig än att jag anser att vi för enkelhetens skull kan slå ihop våra två motioner. Jag kommer därför att ansluta mig till Per Israelssons yrkande.

Anf. 48 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Mot bakgrund av den oro för en framtida utveckling som uttalats i motionerna och här av deras talesmän tycker jag att det känns väldigt tillfredsställande att utskottet enhälligt har kunnat skriva så starkt. Jag hänvisar till s. 4 i betänkandet, där utskottet säger ifrån att det har gjort

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Intrång i Stora
Sjöfallets national-
park*

"en helt fristående bedömning, begränsad till skälen för och emot det nu föreliggande tunnelprojektet. Ett riksdagsbeslut i den av utskottet förordade riktningen bör därför inte kunna åberopas till stöd för ytterligare ingrepp i nationalparken."

Jag tycker nog att det är fel att som herr Wachtmeister i förväg utgå ifrån att ett sådant riksdagsbeslut skall nonchaleras i framtiden. Det finns verkligen anledning att återupprätta inte bara nationalparkernas status utan också riksdagens status och roll i sådana här sammanhang.

Sedan är det ju litet underligt med de två alternativa yrkandena i vpk-motionen. När det ena inte blir biträtt av utskottet och det andra blir det, då vidhåller man det första alternativet. För att spetsa till det litet vill jag säga att då har man garderat sig så att man under alla omständigheter kan ha ett eget yrkande, oavsett var utskottet hamnar.

Nu har vi inte kunnat ta hänsyn till detta i utskottsbehandlingen, utan vi har efter omfattande studier, både före besöket och under besöket i berörda områden, kommit fram till det ställningstagande som redovisas i betänkan-
det. Jag hoppas verkligen att framtida bedömningar skall visa respekt för detta.

Jag ber, herr talman, att få yrka bifall till utskottets enhälliga hemstäl-
lan.

Anf. 49 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är riktigt, som Einar Larsson säger, att utskottet har kunnat enas om en stark skrivning. Det har lett till att jag inte alls vidhåller vårt yrkande 2 i motionen, som är ett andrahandsyrkande i den situation då propositionen är bifallen.

Einar Larsson säger att det är litet underligt att vi i denna situation vidhåller yrkande 1. Så långt kan jag hålla med Einar Larsson att styrkan i yrkandet och orsakerna till att yrka bifall till detta har minskat något i och med att vi har fått en så bra skrivning när det gäller yrkande 2 att vi inte behöver stå kvar vid detta. Om man å andra sidan ser dessa stegvisa ingrepp i nationalparkerna som Hans Wachtmeister var inne på som en bakgrund, finns det trots alla riksdagens skrivningar en viss misstänksamhet, t. o. m. från riksdagsledamöter beträffande hur det kan komma att bli i framtiden. Därför tycker vi fortfarande att det är bäst att få en samlad bedömning av alla de ingrepp som man kan tänkas tillåta i ett visst område. Då kan det, som jag sade i mitt första inlägg, hända att man tar en annan ställning än om man bedömer ett litet ingrepp i taget och undan för undan vänjer sig vid varje sådant litet ingrepp. Om man undan för undan vänjer sig vid ingreppen, kan man så småningom hamna i den situation som man säger sig vara i när det gäller området kring Vietas kraftstation. Jag vill minnas att det i propositionen står att det där har gjorts så stora ingrepp att man på den grunden överväger att bryta ut området ur nationalparken.

Detta är bakgrunden till att jag står kvar vid yrkande 1.

Anf. 50 EINAR LARSSON (c) replik:

Herr talman! De enda garantier som jag kan lämna för egen del – jag tror att det även gäller utskottet i dess helhet – är att om det är vi som skall ta ställning till kommande förslag om nya ianspråktaganden av nationalparker, så menar jag allvar med vad vi har skrivit. Och jag kommer på alla sätt att hävda denna inställning från utskottets sida.

Anf. 51 PER ISRAELSSON (vpk) replik:

Herr talman! Det är utmärkt att Einar Larsson redan nu deklarerar att han vid en eventuell behandling av nya förslag om ianspråktaganden av nationalparker skall hävda den inställning som utskottet nu har och som riksdagen om en stund sannolikt kommer att ansluta sig till.

Utskottet har, enligt utskottsskrivningen, besökt det aktuella området. Som jag sade i mitt första inlägg bor det i och för sig mycket få människor där. Men dessa är mycket bekymrade över alla ingrepp i området. T. o. m. tunneln var de skeptiska till. Men det förslaget "sväljer" de nog, då tunneln ändå inte kommer att märkas så mycket när den blir färdig. Däremot var människorna mycket betänksamma när det gäller den eventuella sjöregleringen i Jaurekaska. Detta får vi se allvarligt på.

Det jag i denna debatt ville få sagt var att det verkligen förhåller sig på detta vis. Även om människorna är få, skall vi visa förståelse för dem och respekt för tanken bakom det förhållandet att det avsätts nationalparker här i landet i områden som är unika i vår del av världen.

Anf. 52 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Det kan förefalla som om mitt inlägg i debatten kommer som jätten efter degen. Men jag får be om ursäkt för att jag inte var tillräckligt uppmärksam – jag skulle ha anmält mig tidigare. Jag vill dock säga några ord i denna fråga.

Jag har läst propositionen, där det bl. a. står att man från naturvårdsverkets sida alltmer överväger om den del av nationalparken som vi nu diskuterar över huvud taget skall anses vara nationalpark fortsättningsvis. Det har också sedan länge varit min uppfattning att man skulle göra en operation i det syftet. Men nu gäller det alltså ett intrång i Stora Sjöfallets nationalpark av en omfattning som jag tror är blygsammare än vad vi varit vana vid. Det framgår också av utskottsbetänkandet att man har gjort den bedömningen.

Frågan om en tredje tilloppstunnel till Vietas kraftstation är inte ny – vi har haft den uppe tidigare. Jag har själv motionerat om den, och jag skall gärna med några ord motivera varför jag gjort det.

Alla de nedomliggande stationerna har betydligt större vattenföringsmöjlighet än stationen vid Suorvasjön nu har. Det har under åren omöjliggjort en jämnare vattenföring i hela vattensystemet. Vi hävdade därför att en tredje tilloppstunnel skulle skapa förutsättningar även för korttidsreglering med hjälp av de stora vattenmassor som finns i Suorvasjön. På så sätt skulle vi nedom Vietas kraftstation kunna eliminera svårigheter när det gäller fiske

Nr 40

**Onsdagen den
3 december 1980**

*Intrång i Stora
Sjöfallets national-
park*

och isläggning och därmed störningar i kommunikationerna, genom att med hjälp av Vattenfalls teknik föra vattnet jämnare genom sjösystemet.

Vi har alltså föreslagit detta, och i samband därmed talade vi om att man också borde kunna bygga ut en effektstation i Jaurekaska, där man på kort tid kunde ta ut mycket stora effekter därest någon av de andra stora strömförsörjarna skulle falla ur. Man skulle kunna göra detta i stället för att som nu vara tvungen att släppa ner vattenmagasinen nedom Suorvasjön väldigt hårt de gånger det behövs en stark påspädning i elnätet.

Förslaget om kraftstationen i Jaurekaska avvisades av alla möjliga skäl. Det alternativ som nu föreligger har vi och Gällivare kommun betecknat som nästan vansinnigt. Det ger ingenting annat än en förstörd fors. Det ger inga arbetstillfällen. Det skulle möjligen marginellt öka effekten vid Vietas kraftstation. Vi har alltså klart avvisat det alternativet. När man nu hävdar att de båda besluten skulle ha fattats samtidigt, så ställer jag inte upp bakom det. Skälet till det är att jag menar att det andra "bladet på jordärtskockan" – eller vad det kallades nyss – inte alls skall komma till stånd.

Men det finns, herr talman, någonting som man har gått förbi. Inte heller Per Israelsson nämnde det, och det var märkligt. När utskottet besökte området däruppe hade man, om jag minns rätt, överläggningar också med Jokkmokks kommun, som poängterade nödvändigheten av att få sysselsättningstillfällen i anslutning till den tredje tunneln. Inte ett ord har sagts om det. Jokkmokks kommun och de av Vattenfall anställda bergsarbetarna kommer att få en oerhört besvärlig, nästan omöjlig situation om Per Israelsson skulle få gehör för sin motion om avslag på propositionen om detta bygge. Att vpk säger nej till förslaget förefaller bero på att man mera är nödd och tvungen till det än att det är grundat på sakskalet.

Jag är därför nöjd med utskottets skrivning. Det ser ut som om vi skulle kunna få en lösning som tillfredsställer de flesta parter och som dessutom medför – och jag har ingenting emot att man redan nu så starkt påpekar detta – att det inte skall komma till stånd någon utbyggnad av den av Vattenfall önskade sänkningen av kanalen och dammen i Jaurekaska som en automatisk följd av detta. Jag tycker att det är bra.

Jag ber att få yrka bifall till utskottets hemställan.

Anf. 53 PER ISRAELSSON (vpk):

Herr talman! Karl-Erik Häll nämnde att det inte sagts någonting om sysselsättningen. Men indirekt var jag nog inne på den frågan i ett inlägg. Jag sade att ett avslag på propositionen inte borde behöva innebära någon nämnvärd förlängning av tiden för att fatta beslut, för hur det kommer att gå i fråga om Jaurekaska borde vara ganska känt. Med detta menar jag att om man fördröjer genomförandet av den här tunneln länge, om man nu ändå skall ha en sådan, så är det olyckligt ur sysselsättningssynpunkt. Det var detta jag ville antyda. Men jag tror inte att det skall behöva bli så.

Karl-Erik Häll sade att alternativet med sänkning av Langas genom en kanal med regleringsdamm var vansinnigt. Om vi hade haft klara besked i förväg, hade det ju bara varit fråga om detta projekt, och då hade vårt

ställningstagande kunnat bli ett annat, men så länge detta finns med i bilden vidhåller jag det ställningstagande som jag tidigare motiverat.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

Anf. 54 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Jag skall inte förlänga debatten, men det är möjligt att jag undgick att märka att Per Israelsson indirekt – som han själv säger – nämnde sysselsättningen. Men för mig, för Jokkmokks kommun och för Vattenfalls anställda är den frågan så pass angelägen att jag faktiskt tycker att den förtjänar en mera framskjuten plats i den här debatten än vad den får genom något indirekt omnämnande av Per Israelsson.

Översyn av marknadsföringslagen

Anf. 55 EINAR LARSSON (c):

Herr talman! Låt mig bara tillägga att utskottets skrivning inte får uppfattas som någon sidovördnad när det gäller vikten av sysselsättningspolitiska bedömningar. Men sådana ingår faktiskt inte i jordbruksutskottets kompetensområde, och vi hade här att yttra oss om intrånget. Vi är emellertid fullt medvetna om betydelsen av de aspekter som Karl-Erik Häll lagt på frågan.

Anf. 56 KARL-ERIK HÄLL (s):

Herr talman! Naturligtvis kan man uttrycka saken så, att detta inte är jordbruksutskottets bord. Men nog borde det rimligtvis stå klart att därest jordbruksutskottet i intrångsfrågan skulle inta en annan ställning än den som ligger till grund för det man nu föreslår, så skulle det absolut ha haft en avgörande betydelse också för sysselsättningsfrågan. Den bör ändå vara med i sammanhanget och ha den tyngd den rättmätigt förtjänar.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 19 för motionerna 15 av Lars Werner m. fl. i motsvarande del och 50 av Hans Wachtmeister. 4 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 2

Utskottets hemställan bifölls.

14 § Översyn av marknadsföringslagen

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:13 om översyn av marknadsföringslagen.

Anf. 57 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Det är bistra tider för de svenska konsumenterna. Priserna stiger snabbare nu än på 30 år, och vid årsskiftet kommer matpriserna att på nytt rusa i höjden. Då går nämligen jordbrukspriserna upp och man slopar en del av livsmedelssubventionerna. Hyrorna blir också allt högre, bostadsbi-

dragen skärs ned och momsen har nyligen höjts. Vissa andra priser stiger också i snabb takt. För konsumenterna är det därför viktigare nu än på många år att vända på slantarna och se till att ingenting slösas bort i onödan.

När konsumenternas problem växer på detta sätt och allt flera får svårt att få pengarna att räcka till, är det naturligtvis särskilt viktigt att samhället ställer upp för konsumentintresset. I detta läge har det beträffande konsumentpolitiken tyvärr skett en klar attitydförändring inom borgerligheten. De borgerliga har visserligen inte heller tidigare varit några entusiastiska stödjare av konsumentintresset. Men mittenpartierna accepterade ofta de konsumentpolitiska reformer som den socialdemokratiska regeringen genomförde under första hälften av 1970-talet. Så sent som för ett och ett halvt år sedan hade folkpartiregeringen en stor konsumentpolitisk konferens, där man betygade sin positiva inställning till en fortsatt aktiv konsumentpolitisk reformverksamhet.

Nu är situationen tyvärr annorlunda. Mittenpartierna har inordnat sig i ledet. Moderaterna har definitivt tagit över kommandot inom konsumentpolitiken. Vi har märkt detta i det förslag som kom i våras från handelsministern, där man strök anslagen till den konsumentpolitiska studieverksamheten. Vi har också märkt det i den proposition som kom i höstas, där man aviserar ytterligare kraftigare nedskärningar för konsumentverket och dess verksamhet. Bl. a. avser man att helt dra in de forskningspengar som konsumentverket har haft till sitt förfogande för att kunna driva en aktiv konsumentpolitik. Någon ny konsumentlagstiftning är i det här läget enligt borgerligheten knappast att tänka på.

Handelsministerns inställning är i själva verket helt klar: konsumentintresset skall uppenbarligen pressas tillbaka. På Industriförbundets stora motkonferens den 25 november – mot konsumentverk och konsumentlagstiftning – fick företagens marknadsförare uppenbarligen de besked som de ville ha. Enligt tidningarna var Staffan Burenstam Linders anförande en lång uppräknings av kritiska synpunkter på konsumentpolitiken och på statliga regleringar. Han utlovade inte heller några utökade arbetsuppgifter för konsumentverket under 1980-talet. Den linjen driver nu moderaterna i regering och riksdag, och mittenpartierna är också inne på den. Folkpartiets tidigare intresse för konsumentpolitik är, som det förefaller, helt bortblåst.

Från socialdemokratiskt håll däremot kan vi inte acceptera en konsumentpolitisk nedrustning. Tvärtom anser vi att det är speciellt viktigt att i en tid av hård ekonomisk åtstramning för konsumenterna driva den konsumentpolitiska reformverksamheten vidare. Den socialdemokratiska reservationen, som syftar till en översyn och en förbättring av marknadsföringslagen, skall ses i det sammanhanget. Vi har föreslagit att man skall pröva möjligheterna att göra företagets reklam och marknadsföring mer konsumentvänliga för att konsumenterna därigenom skall kunna göra bättre köp och få bättre stöd i en svår tid.

När det gäller marknadsföringen är företagen av naturliga skäl inriktade på att maximera den egna försäljningen och den egna vinsten. Det är ett

konstaterande och inget värdeomdöme. Det måste därför vara samhällets uppgift att bl. a. genom successivt skärpta krav i marknadsföringslagen göra reklamen och marknadsföringen alltmer konsumentvänliga.

När den socialdemokratiska motionen behandlades i utskottet hade ledamöterna två remissyttranden att välja på vid ställningstagandet. Det ena var konsumentverkets yttrande, där det förordades en översyn och en skärpning av marknadsföringslagen på vissa punkter i enlighet med motionen, plus några egna tillägg som man förde fram. Det andra var ett yttrande från Näringslivets delegation för marknadsrätt, i vilket yrkades direkt avslag på att man skulle gå vidare. Därmed kan vi bara konstatera att det inte blev något av det positiva meningsutbyte i utskottet som vi hade hoppats på. Den borgerliga majoriteten valde i det här läget – man hade som sagt att välja mellan två remissyttranden – att följa Näringslivets delegation för marknadsrätt och säga nej till konsumentverkets förord för utredningarna.

Med detta, herr talman, vill jag yrka bifall till den socialdemokratiska reservationen vid näringsutskottets betänkande nr 13.

Anf. 58 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Lennart Petterssons beskrivning av de borgerligas intresse för konsumentpolitik är helt felaktig. Jag menar att det är kolossalt viktigt att konsumentintresset hävdas, och det gäller inte minst i dessa ekonomiskt besvärliga tider. Enligt vår mening är nog inte det bästa sättet att hävda konsumentintresset att ha fler byråkrater och fler regleringar. I stället bör vi, om vi vill hävda konsumentintresset, se till att vi återigen får fart på näringslivet och skapar utrymme för reallöneförbättringar. Det är nog så att mer av regleringar och av förbud snarare hämmar expansionskraften i näringslivet. Jag vill t. o. m. hävda, Lennart Petersson, att vi behöver färre utredningar. Även utredningar kostar pengar, och de är svåra att exportera.

Motionen är ett utmärkt exempel på den socialdemokratiska regleringslusten, som jag tycker så småningom borde mattas litet grand under intryck av utvecklingen här hemma i Sverige och över huvud taget av hur verkligheten ser ut. Visst kan vi önska oss ännu bättre och ännu sakligare reklam, men är det då inte lämpligt att försöka arbeta vidare med den lagstiftning som finns och vidareutveckla den praxis som vi har?

Det är inte heller riktigt att, som Lennart Petersson sade, konsumentverket utan vidare ställer sig bakom den socialdemokratiska motionen. Konsumentverket säger i stället för sin del när det gäller ett mycket väsentligt inslag i denna motion att det, om motionens förslag skulle följas, skulle uppstå mycket svåra tillämpningsproblem och att konsumentverket och konsumentombudsmannen avstyrker förslaget.

Det är svårt att begripa vad motionärerna egentligen vill och hur motionärerna över huvud taget ser på reklam. Enligt motionärerna måste reklamen innehålla enbart faktauppgifter. Jag undrar om man möjligen blandar ihop reklam med varudeklaration. Vad innebär annars motionärer-

nas skrivning? Jag vill ge ett konkret exempel.

Skall man enligt Lennart Peterssons uppfattning få göra reklam t. ex. för Fjällräven genom att på en bild av vår vackra fjällvärld visa vandrare med Fjällrävenutrustning, eller skall detta anses otillbörligt? Får man enligt motionärernas uppfattning över huvud taget använda bilder från verkligheten som bakgrund, med vacker omgivning osv., eller skall det enbart få lämnas torra faktauppgifter?

Utskottet har, som Lennart Petersson säger, inhämtat yttrande från konsumentverket och, såsom även har nämnts, fått ett blandat svar. Vissa förslag tycker konsumentverket är direkt dåliga och de avstyrks därför – andra tycker man är värda att titta på. Näringslivets delegation för marknadsrätt anser för sin del att det mesta av de frågor som tas upp i motionen redan faller under den marknadsföringslag som vi har och bör kunna uppmärksammas inom ramen för de regler som redan finns.

Det pågår vidare redan ett fortsatt utvecklingsarbete på konsumentområdet i många avseenden. Konsumentverket är som bekant i dag ett stort och välbemannat verk, som har stor kapacitet, och näringsutskottet har mot denna bakgrund påpekat att det hoppas att konsumenternas ställning även i fortsättningen kommer att kunna stärkas. På den punkten delar vi motionärernas uppfattning.

Samtidigt pekar vi på det omfattande utredningsarbete som pågår inom och utom konsumentverket. Vi anser att det inte nu finns någon anledning att tillsätta en ny utredning.

Med detta, herr talman, skall jag be att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 13.

Anf. 59 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Det låter ganska bra när Margaretha af Ugglas från denna talarstol redovisar hur viktiga konsumentfrågorna är för moderaterna. Men det är ju fakta som skall tala, och vi ser vad som händer: handelsdepartementet drar kraftigare än på något annat anslag ner på medlen till konsumentpolitiken och konsumentverkets arbete. De aviseringar som handelsministern har gjort innebär nya kraftiga neddragningar för konsumentverket. När det gäller lagstiftningsområdet säger man nej till fortsatt reformarbete. Inriktningen är klar: man skall hålla tillbaka konsumentpolitiken och konsumentlagstiftningen.

Det är här inte så mycket fråga om att sätta i gång med en mängd ny lagstiftning. Vad vi från socialdemokratisk sida vill är just, som Margaretha af Ugglas sade här, att utveckla den lagstiftning vi redan har. Vi vill se över marknadsföringslagen i syfte att göra den till ett ännu bättre instrument för konsumentintresset. Och vi vill se över den på ett sådant sätt att vi undviker detaljregleringar och liknande ingrepp men ändå främjar konsumentintresset. Detta har vi klart sagt ut både i vår motion och i vår reservation.

Jag kan inte förstå i vilken utsträckning den ohämmade kändisreklam som nu tillåts kan vara något konsumentintresse. Jag tycker att vi åtminstone på den punkten – en av de punkter som vi har tagit upp och sagt att vi önskar att

man tittar närmare på – borde ha kunnat vara överens. Men Margaretha af Ugglas säger här helt frankt att det inte behövs några ändringar, utan att konsumentintresset bäst främjas av att lagstiftningen inte revideras. Jag tycker att det är en klar linje, som vi har följt tidigare och där vi i varje fall delvis har haft stöd av mittenpartierna, nämligen att marknadsföringslagen skall utvecklas successivt. Vi kräver inga revolutioner och inga generalklausuler, som mer eller mindre innebär att all reklam skulle försvinna, utan vi kräver att man nu tar ett steg vidare i den konsumentpolitiska verksamheten.

Konsumentverket har gått igenom det här förslaget och ställer sig bakom den socialdemokratiska motionen, medan Näringslivets delegation för marknadsrätt utifrån sina och företagarnas intressen säger nej. Jag kan bara konstatera att de borgerliga har följt näringslivets nedrustningslinje, som blir alltmer markant och där man i allt större utsträckning ställer sig i harnesk mot konsumentverket.

Anf. 60 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Ja, det är klart att Lennart Pettersson och jag har en skillnad i våra synsätt. Lennart Pettersson ser antalet tjänstemän på konsumentverket som ett uttryck för graden av omsorg om konsumenterna. Jag ser inte saken på det sättet; jag menar att det är ett synsätt som tillhör en förgången tid.

Nu, på 1980-talet, är det andra frågor som är mycket viktigare för konsumenterna. Dit hör t. ex. att vi återigen måste få fart på vårt näringsliv, så att det kan bli några reallöneförbättringar för konsumenterna under 1980-talet. För att vi skall lyckas med det måste vi ha en annan attityd när det gäller alla regleringar, lagstiftning, förbud och olika åtgärder. Här tror jag att socialdemokraterna inför verklighetens krav helt enkelt blir tvungna att ompröva sin inställning.

Anf. 61 LENNART PETTERSSON (s) replik:

Herr talman! Såvitt jag förstår innebär moderaternas linje då att allting skall underordnas företagets ansträngningar att sälja mera. Det spelar ingen roll vad de säljer eller hur de säljer; det viktiga är att någon får en ökad försäljning och på det viset driver fram en ökning av bruttonationalprodukten.

Jag vill säga till Margaretha af Ugglas att vi socialdemokrater har ett annorlunda bruttonationalproduktsbegrepp och en litet annorlunda syn på livskvalitetens betydelse i de här sammanhangen. Det viktiga är inte att det framställs vad som helst till varje pris och att det blir sålt, utan det viktiga är att det framställs sådana varor som konsumenterna har intresse av och att konsumenterna i det sammanhanget får stöd av samhället för att kunna genomskåda den allt häftigare marknadsföring som företagen bedriver. Här måste samhället ställa upp på konsumenternas sida.

Från socialdemokratins sida kan vi inte acceptera någon nedrustning inom konsumentpolitiken, utan vi hävdar tvärtom att det, i en tid när konsument-

erna lider allt svårare under de stora prisstegringar som nu pågår i samhället, är extra viktigt att konsumenten ges möjlighet att göra ett så rationellt och välövervägt val som möjligt. Här kan alltså samhällets insatser via konsumentpolitiken och den konsumentpolitiska lagstiftningen bli av betydelse.

Anf. 62 MARGARETHA AF UGGLAS (m) replik:

Herr talman! Lennart Pettersson vantolkar mig å det grövsta. Jag tycker att 1970-talets konsumentpolitik har innehållit väldigt mycket av värde. Jag anser att konsumenterna skall få väldigt mycket stöd att använda sitt eget goda och kloka förnuft och sin egen valfrihet. Det är väl det som är det väsentliga. Vad jag försökte säga var att inför 1980-talets problem och den underskottsekonomi som vi befinner oss i tror jag att det för konsumenterna är viktigare med reallöneförbättringar än med fler tjänstemän på konsumentverket.

Tredje vice talmannen anmälde att Lennart Pettersson anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 63 HADAR CARS (fp):

Herr talman! I ekonomiskt kärva tider blir konsumentpolitiken inte mindre utan mer angelägen. I det avseendet utgår Lennart Pettersson och jag från en gemensam grundsyn. När familjer och enskilda får svårare att få pengarna i hushållsbudgeten att räcka till, blir det extra nödvändigt att genom en aktiv konsumentinformation medverka till att man får ut så mycket som möjligt av värde av varje utlagd krona.

Detta ställer krav på konsumentrådgivningen och inte minst på den kommunala verksamheten i det avseendet. Det måste också innebära att det finns resurser för fortsatta varutester, så att man får fram det nödvändiga basmaterialet för konsumentinformation.

Ingen offentlig verksamhet kan undantas från en hård granskning när det som nu för hela samhällsekonomin är absolut nödvändigt att statsutgifterna hålls nere. Det gäller också för det konsumentpolitiska verksamhetsfältet. I och för sig önskvärda konsumentpolitiska reformer kan behöva skjutas någon tid på framtiden, men någon konsumentpolitisk nedrustning skall inte ske och är, som jag förstår det, inte heller aktuell.

Anf. 64 LENNART PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag tror att Hadar Cars på senare tid har följt med ganska dåligt i den konsumentpolitiska debatten när han säger att någon konsumentpolitisk nedrustning inte är på gång. Det räcker att man läser handelsministerns senaste proposition, där han aviserar en hel del åtgärder som knappast kommer att vara särskilt positiva för den konsumentpolitiska verksamheten. I budgetpropositionen kommer han att framlägga konkreta krav. Vi får då se om Hadar Cars fortfarande står upp till försvar för en aktiv konsumentpolitik. Vi välkomnar i så fall samarbetet med folkpartiet på den

punkten, men tyvärr fruktar vi det värsta.

Sedan vill jag säga ytterligare några ord till Margaretha af Ugglas. Det gäller den sammankoppling hon gör mellan ett ökat antal tjänstemän i konsumentverket och den stora kampen för reallöneförbättringar och för ekonomisk balans i Sverige. Jag tror inte att det här finns några samband. Men hade det varit så enkelt att man kunde klara reallöneförbättringar genom att skära ner på antalet tjänstemän inom konsumentverket, skulle vi väl alla ha ställt oss bakom det.

De krav som vi har fört fram i den aktuella reservationen ger inga omedelbara utslag i form av ett ökat antal tjänstemän i konsumentverket. De nedskärningar som handelsministern hittills gjort har icke resulterat i minskning med en enda tjänstemän i konsumentverket. Hittills har man i första hand gått på folkrörelsernas studieverksamhet kring konsumentpolitiken – en oerhört viktig sak för att förankra konsumentpolitiken ute bland människorna i samhället.

Man aviserar nu ett totalt borttagande av den konsumentpolitiska forskningen. Det är, Margaretha af Ugglas, inte en forskning som bedrivs av tjänstemän i konsumentverket, utan den bedrivs ute på universitet och högskolor. Inte heller i det avseendet minskar handelsministern på tjänstemannasidan i konsumentverket. Den motsatsställning som Margaretha af Ugglas nu vill tala om existerar alltså inte i den här situationen.

Däremot har vi velat få en revidering av marknadsföringslagen. Det borde ha varit ett gemensamt intresse. Vi borde ändå kunna vara överens om att marknadsföringslagen hittills har varit till fördel för konsumenterna genom att den har sanerat reklamen och marknadsföringen. Det borde också vara möjligt för borgerliga politiker att inse att man skulle kunna gå ett steg vidare när det gäller att överväga olika åtgärder för att ytterligare sanera företagens reklam.

Utskottets hemställan bifölls med 160 röster mot 159 för reservationen av Ingvar Svanberg m. fl.

15 § VarudeklARATION av bl. a. kosmetika

Föredrogs näringsutskottets betänkande 1980/81:14 om varudeklARATION av bl. a. kosmetika.

Anf. 65 MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! I föreliggande utskottsbetänkande behandlas en motion av Anna Eliasson, Bertil Fiskesjö och mig om varudeklARATION av bl. a. kosmetiska preparat och andra kemisk-tekniska medel.

Under senare år har de konsumentpolitiska frågorna varit föremål för ett omfattande utredningsarbete. Genom marknadsföringslagens tillkomst har även konsumenternas möjligheter att tillvarata sina intressen väsentligt

Nr 40

**Onsdagen den
3 december 1980**

*VarudeklARATION
av bl. a. kosme-
tika*

Onsdagen den
3 december 1980

*Varudeklaration
av bl. a. kosme-
tika*

förbättrats. Fortfarande återstår dock en del problem att lösa. I Sverige saknas t. ex. en generell bestämmelse om att de varor som tillhandahålls i den allmänna handeln skall vara försedda med varudeklaration eller innehållsförteckning. Lagstiftning finns f. n. för hälso- och miljöfarliga varor och för livsmedel. I vår motion har vi aktualiserat behovet av bestämmelser om kontroll och varudeklaration av hygieniska och kosmetiska preparat. Lagstiftning på detta område finns bl. a. i USA.

Denna fråga har varit föremål för behandling i riksdagen vid ett flertal tillfällen under 1970-talet utan att något positivt resultat har uppnåtts. Motionerna har avslagits med hänvisning till pågående utredningsarbete. De avstyrks även i det utskottsbetänkande som vi behandlar i dag, och detta finner jag högst otillfredsställande.

Det handlar om produkter som tvål, tvättmedel och kosmetika, som används dagligen av de flesta människor och som dessutom kommer i direkt beröring med huden. Sedan länge är det känt att en del preparat kan orsaka allergiska besvär på grund av att de innehåller skadliga doft- och färgämnen. Någon tillförlitlig allergitestning har ändå inte kommit till stånd. Även andra skaderisker som hänger samman med de olika ämnenas benägenhet att absorberas genom huden har uppmärksamats på senare tid. Formalin, som är starkt allergiframkallande, ingår t. ex. i tvålar, ett flertal hårschampon och brunkrämer. Ett annat exempel är hårfärgningsmedel, som i de flesta fall är uppbyggda på olika kombinationer av s. k. aromatiska aminer som visat sig vara cancerframkallande.

Ett exempel på ett ämne i hygienprodukterna som har givit upphov till allvarliga skador och dödsfall är hexaklorofen. Hexaklorofen är en substans med baktericida egenskaper som tidigare har använts i stor omfattning i tvål och desinfektionslösningar. Det är numera förbjudet att använda hexaklorofen i kosmetiska och hygieniska preparat i Sverige. Bakgrunden till förbudet är den tragedi som inträffade i Frankrike 1968 då 20 spädbarn dog sedan man använt ett barnpuder som normalt skulle ha innehållit 3 % hexaklorofen men som genom tillverkningsfel hade kommit att innehålla 6 %.

Svåra ögoninfektioner har även konstaterats av mascara och annan ögonkosmetika som varit bakteriellt förorenade. Så sent som den 23 november i år kunde man i Dagens Nyheter läsa om en kvinna som efter ögonbrynspermanent hade fått sår på hornhinnorna. En analys av ögonbrynsfärgen visade att den innehöll ett färgämne som har varit förbjudet sedan 1943. Färgämnet orsakar allergi som i värsta fall kan leda till blindhet.

Detta är några exempel på skaderisker som pekar på den nuvarande lagstiftningens begränsning. En kontroll i förebyggande syfte innan produkten lanseras på marknaden hade t. ex. kunnat förhindra de skador som har uppstått av hexaklorofen. Men krav bör även ställas på en kontinuerlig kontroll av kvalitet och tillverkningsförhållanden. Dessutom bör krav ställas på innehållsdeklaration för att t. ex. undvika allergiska reaktioner. Fler och fler produkter tillkommer, och detta ökar additionseffekten av de skadliga

ämnena. Hygieniska och kosmetiska preparat används dagligen under större delen av livet. De flesta produkterna kommer i intim kontakt med kroppen under kortare eller längre tid. Detta motiverar att samma krav ställs på dessa produkter som på läkemedel.

Herr talman! Jag finner det föga meningsfullt att i dag mot ett enigt näringsutskott ställa något yrkande, men jag har velat ta tillfället i akt att betona nödvändigheten av att ett positivt resultat uppnås i det pågående utredningsarbetet och att detta sker inom en nära framtid. Det skulle vara värdefullt om utskottets talesman kunde lämna någon uppgift i det hänseendet. Jag skulle även vilja fråga i vad mån utskottet fäst avseende vid de diskussioner som förts inom bl. a. socialstyrelsen.

I detta anförande instämde Märta Fredrikson (c).

Anf. 66 MARGARETHA AF UGGLAS (m):

Herr talman! Det är väldigt viktiga och angelägna frågor som Margit Odelsparr tar upp i sitt anförande här och i sin motion. Möjligen har Margit Odelsparr i förhållande till motionskraven något vidgat frågan i sitt anförande här i dag. Motionskraven omfattar innehållsangivelser, alltså en form av varudeklaration, på kosmetiska och hygieniska artiklar.

Margit Odelsparr nämnde som exempel hexaklorofen och en ögonbrynspermanent, i vilken ju ett av de ingående ämnena faktiskt redan var förbjudet. När det gäller hexaklorofen var det väl så att man inte kände till detta medels stora skadlighet och att det var därför det kom att användas på det här sättet. Vad jag menar är att om jag för tio år sedan hade haft ett läppstift med en innehållsangivelse, där det hade stått hexaklorofen, så tror jag inte att jag hade reagerat. Jag hade inte vetat om att jag inte borde använda det där läppstiftet. Det är väl däri svårigheten ligger, att innehållsangivelser kanske inte alltid upplyser oss om vad vi skulle vilja veta. En konsument kan ju inte veta om alla dessa nya produkter och kemiska preparat av olika slag som kommer ut på marknaden är farliga eller inte. Då ger kanske inte innehållsangivelserna konsumenterna så särskilt mycket. Det som däremot är kolossalt viktigt – och det pekar utskottet på i sin skrivning – är att arbetet med att få fram säkrare och mindre skadliga produkter fortsätter.

Sverige importerar den övervägande andelen kosmetiska medel från EG-länderna, och där pågår ett arbete med att utfärda direktiv för vilka substanser som får ingå i sådana medel. Man håller alltså inom EG på att utarbeta riktlinjer för vilken typ av substanser som skall få ingå i kosmetiska medel. Det skall vara kända substanser som man vet icke har skadliga biverkningar. Jag tror att det är en väldigt bra väg att gå och att man på det sättet kan finna trygghet för konsumenterna.

Sedan är det alldeles riktigt som Margit Odelsparr säger, att vi än så länge inte har helt tillförlitliga metoder för allergitestning. Men konsumentverket jobbar ju med att få fram så tillförlitliga metoder som möjligt för allergitestningar av kosmetiska och hygieniska medel. Det är en svår uppgift,

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Varudeklaration
av bl. a. kosme-
tika*

*Förlängd tillämp-
ning av allmänna
prisregleringslagen*

bl. a. därför att människor ju kan vara allergiska på så många olika sätt, men man arbetar för att få fram sådana här tester. Detta är, menar jag, en riktig väg att gå.

Sedan är det dessutom så – och det tillgodoser mera Margit Odelsparrs motionskläm – att konsumentverket arbetar med konsumentinformation på säljstället, alltså bl. a. i butikerna. Utredningsuppdraget bör kunna leda vidare till ett mer utbyggt varudeklarationssystem, som då ligger i linje med motionsyrkandet om innehållsangivelse på varan.

Herr talman! Jag ber att få yrka bifall till näringsutskottets hemställan i dess betänkande nr 14.

Anf. 67 MARGIT ODELSPARR (c):

Herr talman! Av motiveringen till motionen framgår det kanske klarare vad vi har avsett med motionen. För att kunna göra en innehållsangivelse måste man analysera vilka medel som ingår i produkten. Om det anges att en produkt innehåller formalin, vet personer som är allergiska mot det ämnet att de inte kan använda preparatet i fråga.

Jag har i dag velat framhålla vikten av att det händer någonting på det här området, eftersom man under 1970-talet har hänvisat till utredningar. Utskottet åberopar inga nya omständigheter. Det är uppenbart att arbetet går ganska trögt. Därför har jag velat visa på en del hälso- och skaderisker som gör det nödvändigt att någonting händer så snart som möjligt, inte minst med hänsyn till att många nya produkter tillkommer nästan dagligen och till additionsrisken när det gäller de skadliga ämnena. Detta har socialstyrelsen uppmärksammat men anser sig inte ha några möjligheter att ingripa utan att en lagstiftning kommer till stånd. Jag hoppas att det pågående utredningsarbetet så snart som möjligt leder till ett positivt resultat.

Utskottets hemställan bifölles.

16 § Förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen

Föredrogs finansutskottets betänkande 1980/81:11 om förlängd tillämpning av allmänna prisregleringslagen (prop. 1980/81:24).

Anf. 68 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Det beslut som nu skall fattas gäller en förlängning av tillämpningstiden för den allmänna prisregleringslagen. Att den förlängs har vänsterpartiet kommunisterna inte motsatt sig. Men vpk anser att om en lag mer och mer sätts ur spel, så blir själva beslutet om en förlängning av lagen innehållslöst.

För vänsterpartiet kommunisterna är prisutvecklingen på nödvändighetsvaror starkt oroande. Och oron blir inte mindre då man läser de bedömningar rörande prisutvecklingen som görs både i propositionen och i finansutskot-

tets betänkande, där det sägs att "risken för fortsatta kraftiga prisstegringar är stor".

I stället för den avveckling av prisregleringen som den borgerliga regeringen vidtagit – numera omfattas bara mjölken av prisstoppet – borde prisregleringslagen skärpas och användas som ett instrument för att i första hand hålla livsmedelspriserna inom för konsumenterna rimliga gränser. För det är väl ändå inte regeringens mening att denna lag skall användas enbart i avtalsreglerande syfte, som man gjorde i samband med avtalsrörelsen i början på året, då ett tillfälligt prisstopp genomfördes? I så fall vill jag varna regeringen. Löntagarna låter inte lura sig en gång till att ge utrymme för sådana för deras levnadsstandard avgörande ingripanden.

Inte ens moderaterna har hittills kunnat bestrida att höjda livsmedelspriser hårdast drabbar de ekonomiskt sämst ställda i samhället, exempelvis barnfamiljer, pensionärer och övriga låginkomsttagare, som av sina samlade inkomster tvingas använda en större andel för inköp av livsmedel och dagligvaror.

Regeringen har vid olika tillfällen under de senaste debatterna intygat att man vill slå vakt om de ekonomiskt svaga och givit löften om att dessa inte skall drabbas av den sociala nedrustning som regeringens sparplan innebär.

Hur uppfyller regeringen då sina löften? 200 kr. om året i höjda barnbidrag – det var vad regeringen värderade den höjda mervärdeskatten till när den genomfördes. Det var en kompensation som omräknat i livsmedel räckte till ett litet glas mjölk eller ca 2,5 dl, och som måste anses helt otillräcklig. Enbart sedan den 1 januari i år har våra baslivsmedel stigit med 13,9 % enligt pris- och kartellnämndens uppgifter. Genomsnittshöjningen på samtliga livsmedel har under samma tid varit 14,7 %. Och utskottet har beräknat att konsumentprisstegringen under hela 1980 kommer att uppgå till 13–14 %.

Men tro nu inte att det stoppar med detta. Regeringen fortsätter med olika åtgärder som negativt påverkar livsmedelspriserna. Fr. o. m. årsskiftet 1980-1981 minskar livsmedelssubventionerna med 250 milj. kr. – pengar som får betalas av konsumenterna. Förra veckan blev det nya jordbruksavtalet klart, en kostnad på ca 900 milj. kr. Dessutom belastas dessa ökade konsumentpriser med en mervärdeskatt som uppgår till 250 milj. kr. Det är en indirekt skatt som drabbar ytterst orättvist.

Höjda handelsmarginaler och effekter i förädlingsledet, som ännu inte offentliggjorts men som följer på prishöjningar och som sammantaget blir stora belopp, skall också betalas av konsumenterna. 2 miljarder i ökade livsmedelskostnader, det är den nyårgåva som regeringen presenterar för det svenska folket. Pris- och kartellnämnden har räknat fram att det utgör en kostnadsökning med minst 11 %.

Handelsministern framhåller i propositionen, vilket också återkommer i utskottets betänkande, "att långvariga prisstopp lätt leder till nackdelar för konsumenterna i form av stelbenthet i prissättningen och en minskad konkurrens".

Stelbenthet i prissättningen kan man väl minst av allt beskyllas för, när

*Förlängd tillämp-
ning av allmänna
prisregleringslagen*

priserna under en tolv månaders period höjts med närmare 16 %. Och den konkurrens som kunde leda till lägre priser hämmas väl inte av en prisreglering. Detta är skenargument i vårt kapitalistiska samhälle. Sanningen är i stället den att den fria konkurrensen hämmas av den ökade monopoliseringen, som breder ut sig inom livsmedelshanteringen. Det gäller både den inhemska bonderörelsen och de internationellt multinationella företagsgiganter som har tagit över stora delar av livsmedelsmarknaden. Det räcker att bara nämna Unilever som ett exempel.

När närmare en fjärdedel av den totala privata konsumtionen och för de ekonomiskt ställda en ännu större andel går till inköp enbart av livsmedel, då är det dags att säga stopp.

Allmänna prisregleringslagen är en fullmaktslag som ger regeringen möjlighet att bestämma i vilken utsträckning prisreglerande åtgärder skall vidtas och hur de skall utformas. Här finns alltså möjlighet att dämpa inflationens verkningar för personer med små inkomster, de grupper som regeringen lovat skall hållas skadeslösa i samband med sparplanen.

Inför den rekordhöjning av matpriserna som hotar under nästa år gör regeringen precis tvärt emot. Man slopar prisregleringen och minskar subventionerna på livsmedel. Därmed ger man de fria marknadskrafterna, som bara har till syfte att öka sin egen vinstandel, fritt spelrum. Det är en politik som vänsterpartiet kommunisterna inte kan godkänna.

Därför har vpk, när nu prisregleringslagen föreslås få förlängd giltighet, föreslagit att riksdagen uttalar att lagen bör tillämpas så att den verkligen blir ett av medlen i kampen mot inflationen. Detta kräver att prisstopp införs på baslivsmedel och andra dagligvaror, ett prisstopp som måste göras effektivt och där undantag endast beviljas av helt tvingande skäl.

Socialdemokraterna i utskottet har inte tillstyrkt vår motion, men man har i en reservation till betänkandet gjort ett principiellt ställningstagande för ett allmänt prisstopp. Vpk har inga invändningar mot de synpunkter som förs fram i reservationen, men vi anser att ett beslut om prisstopp kan fattas redan nu.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vpk-motionen.

Anf. 69 ARNE GADD (s):

Herr talman! Finansutskottets betänkande nr 11 gäller regeringens förslag om förlängd tillämpning av prisregleringslagen. Propositionen föreslår riksdagen att godkänna att regeringen förordnar om fortsatt tillämpning av 2-4, 6, 8 och 9 §§ allmänna prisregleringslagen under tiden den 21 december 1980–den 20 december 1981. Till utskottets förslag har vi socialdemokrater fogat en reservation, som jag ber att få yrka bifall till. Reservationen innebär att vi har en helt annan motivering till att lagen förlängs än den som regeringen har och som den borgerliga majoriteten i utskottet anslutit sig till.

Det är alldeles nödvändigt att vi kan tillämpa såväl en priskontroll som ett prisstopp i vår ekonomi just nu, eftersom regeringspolitiken lett till så svåra balansstörningar. Inte minst sett ur fördelningspolitiska aspekter är detta en

tvingande nödvändighet.

Tyvärr ägnar sig regeringen i propositionstexten mest åt att presentera olägenheterna av att använda den lag som man föreslår förlängd. Av den anledningen tycker vi socialdemokrater att det är nödvändigt för oss att reservera oss mot utskottsmajoritetens enkla bifall till regeringstexten.

Tidigare i år, i motion nr 71 i samband med den s. k. besparingspropositionen, framförde vi socialdemokrater hur allvarligt vi såg på regeringens inflationspolitik. Numera saknas också tecken på att regeringen skulle vara intresserad av att i praktiken åstadkomma någonting för att hålla prisstegringarna i schack.

Regeringen har misslyckats med att hantera landets ekonomi. Under tolv månadersperioden oktober 1979–oktober 1980 steg konsumentpriserna med 15,7 %. Det har utskottsmajoriteten angivit i sitt betänkande, och utskottet konstaterar att det inte alls verkar bli bättre i år. Utskottet nöjer sig med att redovisa regeringens bedömning att prisökningarna för kalenderåret kommer att ligga mellan 13 och 14 %, vilket sannolikt inte alls är en överskattning av vad som håller på att ske.

En fortsatt inflationspolitik, som vår regering nu för, kommer att få en rad allvarliga följder. Näringslivets låga investeringar är resultat av att prishöjningarna har pågått för länge. Det lönar sig bättre att placera pengarna i mark, juveler, främmande valutor och andra spekulationsobjekt än att investera för framtiden. Sådan är den – kapitalismen.

Inflationen gör det mer eller mindre meningslöst för folk att spara, och därför upplever vi nu en uppseendeväckande stark konsumtion som byggs på krediter och kontokort. Räntekostnaderna är avdragsgilla, och vi vet alla vad det är för grupper som gynnas av skatteavdrag.

Inflationen gör det än svårare att återvinna marknader utomlands som näringslivet förlorat under de borgerliga regeringarnas år.

Det allvarligaste är i alla fall att den nuvarande inflationstakten utgör ett hot mot de breda folklagrens realstandard. Den borgerliga inflationspolitiken leder förr eller senare till ett samhälle som karakteriseras av allas krig mot alla. Jag citerar ur den socialdemokratiska motionen nr 71: "Det är därför en tvingande nödvändighet att göra kraftanstängningar för att försöka bryta den inflationsutveckling som nu plågar vårt samhälle."

Självfallet kan inte bara tillämpningen av en prisregleringslag återföra landets ekonomi i balans, men det skulle kunna vara ett nog så viktigt medel. Vi socialdemokrater har pekat på en rad åtgärder som tagna tillsammans borde kunna föra oss tillbaka i ekonomisk balans. Jag vill peka på avskaffandet av diverse indexregleringar av skatteskalorna, indexklausul i jordbruksavtal och olika indexavtal som reglerar byggnadsverksamheten. Allt detta finns nämnt i vår motion nr 71.

Detta är speciellt viktigt nu inför avtalsrörelsen. Tillsammans med en användning av prisregleringslagen skulle en bra reform av skatterna kunna lägga grunden för en samhällsekonomi i balans och en lönerörelse som kan försvaras. Och just i det sammanhanget skulle alltså en intelligent tillämpning av prisregleringslagen vara av betydelse. Men, herr talman, för

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Förlängd tillämp-
ning av allmänna
prisregleringslagen*

Onsdagen den
3 december 1980

*Förlängd tillämp-
ning av allmänna
prisregleringslagen*

det krävs en ny regering, och tills vi har fått en sådan kan vi socialdemokrater bara visa på färdriktningen för politiken.

Detta innebär i det här fallet ett bifall till den socialdemokratiska reservationen som fogats till finansutskottets betänkande nr 11.

Anf. 70 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Prisstopp kan ju fylla en funktion i speciella situationer, t. ex. för att hindra en snabb prisuppgång i samband med en devalvering eller för att hindra att tillfälliga internationella prisfluktuationer slår igenom i permanent höjda priser här hemma. Det förutsätter att prisstoppet finns som en metod att ta till i just sådana situationer. Därför bör det finnas en prisregleringslag, och det är också syftet med den proposition som lagts fram och som utskottet tillstyrker.

Men mycket långvariga prisstopp har ju betydande nackdelar. De hindrar nya produkter att komma fram. Det måste finnas en betydande kontrollapparat för att hindra att produkterna försämrats. Konkurrensen hindras. Dessutom finns det en stor risk för att prisstopp på vissa varor leder till att priserna ökar desto mera på andra varor. Det är också tveksamt om prisstopp har några långsiktiga positiva effekter på prisutvecklingen. När prisregleringskommittén blir färdig får vi väl veta mer om den saken.

Det här är sagt under förutsättningen att vi inte, som vpk, vill ha en totalt reglerad ekonomi, där statliga organ bestämmer alla priser. Vill vi däremot ha en sådan total reglering lär effekten ganska snart bli att staten sköter all produktion, och då blir vi av med konkurrensen.

Låt oss nu inte förväxla prisstopp med inflationsbekämpning. Prisstopp kan vara ett medel att ta till i samband med att vi försöker t. ex. förbättra kostnadsläget för svensk industri. Om exempelvis prisstopp är en förutsättning för en återhållsam avtalsuppgörelse, låt oss då införa prisstopp i samband med avtalsuppgörelsen. Inflationen måste vi bekämpa på annat sätt, därför att inflationen medför – precis som Arne Gadd sade – väldigt stora skadeverkningar. Den är ett hot mot solidariteten i samhället, den leder till mycket stora förmögenhetsöverföringar – överföringar som går till dem som redan är gynnade och från dem som är utsatta i dag. Dessutom leder inflationen till en helt irrationell användning av samhällsresurser.

Inflationen måste vi bekämpa genom att försöka hålla nere kostnaderna. Det handlar om en rimlig avtalsuppgörelse, om att spara energi och om att få fram alternativa energikällor här hemma för att minska oljekostnadernas prispress uppåt. Det gäller att se till att vi får en inkomstskatt som inte leder till allt större kompensationskrav, och det är skälet till att vi har infört indexreglerade skatter. Och det gäller vidare att försöka hindra att vi får en efterfrågeinflation genom en överhettning här hemma. Det är ju också bakgrunden till de förslag som regeringen lade fram under det urtima riksmötet och som den lagt fram under detta riksmöte för att dra in köpkraft. Här är risken naturligtvis att köpkraftsindragningen blir för stor och att det orsakar arbetslöshet. Men skall vi bekämpa inflationen måste vi dra in köpkraft.

När man lyssnar på Arne Gadd blir man litet förvånad, för han säger att inflationen leder till att det blir mindre produktivt sparande och till att folk i stället sparar i diamanter, konst o. d. Men socialdemokraterna går ju här i riksdagen emot de förslag som regeringen lagt fram för att göra produktivt sparande mera lönsamt och föra över pengar från just diamanter, konst, antikviteter och sådant där skräp – ja, antikviteter är ju inte alltid skräp, men jag tänker på medaljer och sådant skräp – till framför allt aktier och aktiefonder. Och socialdemokraterna har gått emot de indexreglerade skatteskalorna, som ju har varit ett väsentligt instrument att minska kompensationskraven i avtalsrörelserna och därmed begränsa inflationen.

Socialdemokraterna har vidare sagt att vi måste ha en större stimulans av ekonomin än vad regeringen vill ha inför nästa år. Det är möjligt att det är riktigt, men det lär då inte leda till minskad inflation. Tvärtom tar man risken att dra på sig en långt större inflation än man annars skulle ha gjort.

Nu handlar den här debatten om prisregleringslagen, och jag tror att man skall ha i minnet att den är ett mycket litet inslag i en antiinflationspolitik som har och måste ha större och viktigare ingredienser.

Anf. 71 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Olle Wästberg i Stockholm säger att prisstopp kan fylla en funktion i vissa situationer – jag tror det var så han sade. Vi anser att Sverige just nu befinner sig i en sådan situation. När livsmedelspriserna höjs med 11 % i ett svep är vi väl, om någonsin, i en situation då vi borde ta till vara de möjligheter som finns.

Olle Wästberg sade också att vpk kräver totalt prisstopp på alla varor. Det är inte heller riktigt. Vad det nu gäller är nödvändighetsvarorna, de varor som vi måste ha för att överleva. Tvärtom har vi föreslagit att man skall beskatta vissa lyxvaror och en del onödiga prylar, som vi inte har någon användning för.

Men vi tycker att det är ett osunt system att på maten lägga en extra skatt, som mervärdesskatten utgör, och att staten på det sättet genom kraftiga prishöjningar på just livsmedel skaffar sig extra inkomster. Maten är i dag den utgiftspost som känns tyngst för hushållen, och det är inte heller oviktigt för vårt hälsotillstånd vad vi äter. Vi borde i stället satsa på en bättre kostsammansättning, och det kan vi enligt min mening göra genom att styra inköpen. Det kan ske antingen genom subventioner på basmaten som hittills – där sortimentet kanske borde ses över – eller genom att man slopar mervärdesskatten på dessa varor.

Det går, herr talman, inte att komma ifrån att slopandet av prisregleringen och de minskade livsmedelssubventionerna ingår i den omfördelningspolitik som genomsyrar regeringens förslag på skilda områden.

Även jordbrukarna är oroad, och de har också sagt i denna fråga att minskade eller rent av slopade subventioner kännbart skulle minska standarden för de köpsvagaste kategorierna konsumenter och att det svenska krisläget kan förvärras genom en kortsynt matpolitik. Jordbruket har nämligen anpassat produktionen till det konsumtionsutrymme som har

*Förlängd tillämp-
ning av allmänna
prisregleringslagen*

skapats genom subventionerna. En minskad köpkraft skulle då skapa arbetslöshet även inom jordbruket, och det är en politik som arbetarrörelsen inte ställer upp på.

Anf. 72 ARNE GADD (s):

Herr talman! Vi skall här diskutera prisregleringsproblemet. Därför vill jag bara göra en kommentar till vad Olle Wästberg i Stockholm sade. Han fann, som den tappra liberala försvararen av regeringens politik, att indexreglering av skatteskalorna skulle vara ett sätt att bekämpa inflationen – att arbetsmarknadens parter skulle hålla tillbaka sina lönekrav, om skatteskalorna är indexreglerade. Det måste man ha som antagande, om man skall tro på vad Olle Wästberg säger. Men jag är inte övertygad om att Olle Wästberg själv tror på vad han säger.

Anf. 73 OLLE WÄSTBERG i Stockholm (fp):

Herr talman! Först till Karin Nordlander. Jag trodde i min enkelhet att vpk ville ha ett förstatligat näringsliv. Har vi det, då måste rimligen också statliga organ bestämma priserna på alla varor, och då får vi ett totalreglerat samhälle också på detta område.

Jag sade mycket riktigt att prisreglering skall tillämpas i särskilda situationer, nämligen i sådana situationer när den kan göra nytta för att bekämpa inflationen – t. ex. för att under en kort period skära av utländska prisinflenser eller för att vid en devalvering hindra en alltför snabb uppgång. Detta gäller alltså i vissa speciella situationer – inte när vi har en allmän prisuppgång på grund av andra faktorer.

Arne Gadd tog upp indexregleringen av skatteskalorna. Det är klart att om vi inte hade en indexreglerad skatteskala nu, så skulle vi i det här landet ha höjt progressiviteten år efter år. Men i och med att vi fått en indexreglerad skatteskala har progressiviteten trots allt kunnat hållas på ungefär samma nivå som förut – den har t. o. m. sänkts. Därmed minskar enskilda löntagares behov av att kompensera sig inte bara för inflationen utan också för den skatteökning som kommer av inflationen. Därför är den indexreglerade skatteskalorna en del av en inflationsbekämpande politik.

Anf. 74 KARIN NORDLANDER (vpk):

Herr talman! Jag vill säga – men bara helt kort, eftersom det är en annan fråga vi diskuterar – att ett förstatligat näringsliv i ett kapitalistiskt samhälle, dvs. med ett sådant ekonomiskt system, inte är vpk:s målsättning.

Vad vi är ute efter just nu är en styrning av produktionen och konsumtionen av livsnödvändiga varor, och det är någonting annat.

Mom. 1

Utskottets hemställan bifölles.

Mom. 2

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 295 röster mot 18 för hemställan i motion 115 av Lars Werner m. fl. 1 ledamot avstod från att rösta.

Evert Svensson och Tyra Johansson (båda s) anmälde att de avsett att rösta ja men av misstag nedtryckt nej-knappen.

Motiveringen

Utskottets motivering godkändes med 160 röster mot 156 för den i reservationen av Paul Jansson m. fl. anförda motiveringen.

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Meddelande om
frågor*

17 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställdes

den 3 december

1980/81:160 av *Lahja Exner* (s) till socialministern om statsbidraget till hemspråksträning i förskolan:

Under 1979 tillsatte regeringen en parlamentarisk kommitté för översyn av hemspråksträningen för förskolebarn. Kommittén tillsattes mot bakgrund av bl. a. en debatt i riksdagen om nödvändigheten av att nuvarande statsbidragssystem skyndsamt ändras så att det omfattar även barn under fem år. Det råder enighet om att insatserna för att träna barnen i deras eget modersmål skall sättas in så tidigt som möjligt för att få bästa effekt.

Socialstyrelsen har i anslagsframställningen för budgetåret 1981/82 föreslagit en ändring av statsbidragsreglerna, som innebär att tillgängliga resurser för hemspråksträningen i förskolan skall kunna användas mer flexibelt så att även barn i de allra yngsta åldrarna skall kunna omfattas av systemet.

Jag vill med hänvisning till det anförda ställa följande fråga till statsrådet:

Avser statsrådet att under pågående riksmöte lämna förslag till riksdagen om ändring av statsbidragssystemet för hemspråksträning i förskolan för invandrarbarn?

1980/81:161 av *Inga Lantz* (vpk) till utbildningsministern om sjuksköterskeutbildningen:

Just nu remissbehandlas ett förslag till utbildningsplan för blivande sjuksköterskor. I förslaget sägs att all vård skall utgå från en helhetssyn på människan. Därför skall beteende- och samhällsvetenskap ingå i utbildningen. Men detta sker på bekostnad av ämnena anatomi, fysiologi och mikrobiologi.

Med stöd av det anförda vill jag fråga utbildningsministern:

*Meddelande om
frågor*

Är det riktigt att skära ned de ämnen – anatomi, fysiologi och mikrobiologi – som måste betraktas som grundläggande ämnen i sjuksköterskeutbildningen?

1980/81:162 av *Inga Lantz* (vpk) till statsrådet Elisabet Holm om rätten till sjukvårdsersättning vid sterilisering:

En kvinna som genomgått sterilisering har förvägrats sjukvårdsersättning från försäkringskassan i Vännäs. Kvinnan var sjukskriven i 14 dagar efter operationen.

Försäkringskassan påstår att det inte finns stöd i lagen för ersättning i detta fall. Socialstyrelsen tolkar däremot lagbestämmelserna så att kvinnan skulle ha rätt till sjukvårdsersättning.

Med stöd av det anförda vill jag fråga sjukvårdsministern:

Vill statsrådet ta initiativ till åtgärder som garanterar kvinnor rätt till sjukvårdsersättning i samband med sterilisering?

1980/81:163 av *Börje Hörnlund* (c) till industriministern om samarbete mellan norrländska småföretag och u-länderna:

I utredning SOU 1980:23 betonas vikten av att svenska småföretag aktivt deltar i Sveriges u-landsbistånd. Utredningen föreslår att utvecklingsfonden i Stockholms län skall handha en försöksverksamhet på området.

Regeringen har i andra sammanhang fastslagit att stor regionalpolitisk hänsyn bör tas vid beslut om nya verksamheter.

Expolaris i Skellefteå har under ett antal år aktivt arbetat med de frågor som utredningen nu tar upp. Expolaris är ett samarbetsorgan som har hand om vissa delar av de uppgifter som ligger inom utvecklingsfondernas verksamhetsområde.

Jag är övertygad om att Tekniska högskolan i Luleå, universitetet i Umeå samt de fyra nordligaste utvecklingsfonderna m. fl. aktivt skulle stödja en verksamhet, där Expolaris fick regeringens uppdrag att utveckla ett samarbete mellan norrländska småföretag och u-länder.

Med anledning av detta önskar jag ställa följande fråga:

Är industriministern beredd att ge Expolaris i Skellefteå i uppdrag att utveckla ett samarbete mellan norrländska småföretag och u-länder?

1980/81:164 av *Oskar Lindkvist* (s) till arbetsmarknadsministern om åtgärder mot olaglig arbetsförmedlingsverksamhet:

Den grundläggande principen i lagstiftningen är att arbetsförmedling inte får bedrivas i vinstsyfte. Dess värre har det visat sig att privata, vinstdrivande förmedlingsföretag har etablerats utan att myndigheterna har reagerat tillräckligt effektivt. Dessa i vinstsyfte bedrivna förmedlingar framträder på skilda områden på arbetsmarknaden. Det ligger i detta sammanhang närmast till hands att peka på exempel från kontorsområdet samt förmedlingsområdet för musiker och artister. Från fackligt håll är man ytterst irriterad över att

myndigheterna inte agerar och sätter ett effektivt stopp för den privata arbetsförmedlingsverksamheten. Det är myndigheternas sak att se till att respekten för gällande lag upprätthålls.

Med hänvisning till den nämnda utvecklingen vill jag till statsrådet Ingemar Eliasson ställa följande fråga:

Vilka åtgärder ämnar statsrådet vidta för att sätta ett effektivt stopp för den olagliga arbetsförmedlingsverksamheten?

Nr 40

Onsdagen den
3 december 1980

*Meddelande om
frågor*

1980/81:165 av *Catarina Rönnung* (s) till statsrådet Britt Mogård om de politiska och ideella ungdomsorganisationernas situation:

De politiska och ideella ungdomsorganisationerna förlorar f.n. medlemmar.

Överväger statsrådet några åtgärder för att underlätta dessa ungdomsorganisationers situation?

18 § Kammaren åtskildes kl. 15.28.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Solveig Gemert